

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY BIRCZA**

**CZĘŚĆ I STUDIUM
UWARUNKOWANIA ROZWOJU**

Bircza - 2001 r.

CZĘŚĆ I STUDIUM - UWARUNKOWANIA ROZWOJU

SPIS TREŚCI

- 1. WSTĘP -
CELE MERYTORYCZNE STUDIUM**
 - 2. MATERIAŁY WEJŚCIOWE,
OPRACOWANIA ISTNIEJĄCE**
 - 3. PODSTAWOWE DANE O GMINIE**
 - 4. WARUNKI FIZJOGRAFICZNE**
 - 5. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE, OBSZARY CHRONIONE
(EKOSYSTEMY LEŚNE, WALORY PRZYRODNICZE)**
 - 6. WARTOŚCI KULTUROWE, OCHRONA ZABYTKÓW**
 - 7. ROLNICZA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA**
 - 8. WARUNKI SPOŁECZNO-GOSPODARCZE**
 - 9. STRUKTURA FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNA,
SYSTEM OSADNICZY**
 - 10. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA,**
 - 11. ZEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU**
 - 12. WEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU**
 - 13. OGRANICZENIA I ZAGROŻENIA WYNIKAJĄCE Z OCENY STANU
ISTNIEJĄCEGO**
 - 14. OPRACOWANIA PLANISTYCZNE OBOWIĄZUJĄCE W GMINIE**
-

1. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA

Bazą rozwoju, a szczególnie działań inwestycyjnych i gospodarki gruntami jest prawidłowa gospodarka przestrzenna. Gospodarka przestrzenna jest długofalowym procesem opartym o plany przestrzenne. Regulacją prawną jest Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 15 poz. 139 z 1999 r. z późn. zmianami) przedstawiająca „studium” jako model opracowania planistycznego o charakterze ogólnym, dotyczącego gminy w jej granicach administracyjnych. Opracowanie to nosi nazwę "studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy".

"Studium" jest, analizą istniejących uwarunkowań, tzn. potrzeb i możliwości gminy, obejmującą zagadnienia przyrodnicze, społeczne, kulturowe i techniczne. Ustawa mówi również o "Planach miejscowych", które są prawnym i technicznym zapisem obowiązujących w realizacji decyzji przestrzennych, akceptowanych przez radę gminy w drodze uchwał, dzięki czemu są podstawą prawną do wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. W przypadkach braku planu miejscowego wydanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, będzie mogło nastąpić wyłącznie w trybie art. 44 ustawy tj. po przeprowadzeniu rozprawy administracyjnej. Studium określa tereny, dla których sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe.

Rada gminy w drodze uchwał może rozstrzygać o potrzebie sporządzania planów miejscowych również dla innych terenów. Organem odpowiedzialnym za sporządzenie Studium jest Zarząd Gminy.

„Studium” składa się z dwóch części:

- Uwarunkowania o treści ustalonej wg art. 6 ust. 4 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym, będące zbiorem informacji oceniających stan zagospodarowania gminy. Uwarunkowania są materiałem pomocniczym dla opracowania zasadniczej części Studium.
- Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy o treści ustalonej wg art. 6 ust.5 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym są materiałem zatwierdzanym rozwój i stanowiącym załącznik do Uchwały Rady Gminy.

2. MATERIAŁY WEJŚCIOWE DO STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ROZWOJU GMINY BIRCZA

2.1. Materiały metodyczne i inne źródła

1. Poradnik metodyczny Ministerstwa Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy„: Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej Oddział w Krakowie – Kraków 1996 r.
2. „Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich”: pod red. F. Sulmierski i W. Walewski – Warszawa 1882 (Tom I – 1880r.)
3. „Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju”: Polska 2000 plus” Hipoteza tom I i II Raport oprac. pod kier. prof. dr inż. arch. Jerzego Kołodziejskiego
4. „Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju”: Polska 2000 plus” opracowana w Rządowym Centrum Studiów Strategicznych – Warszawa lipiec 1997 r.
5. Historia gminy i miejscowości (na jej obszarze) w oparciu o źródło „słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich” pod redakcją Filipa Sulimieńskiego, Bronisława Chlebowskiego i Władysława Walewskiego, Warszawa 1880 r., 1885 – 95 r. oraz ilustrowany przewodnik po Przemyśle i okolicy – Mieczysław Orłowicz (ze zbiorów biblioteki Zjednoczenia Tow. Polskich, Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyśle – Biblioteka Wojewódzkiego Oddziału S.O.Z. w Przemyśle.
6. Zabytki architektury i budownictwa w Polsce – Województwo przemyskie – Ośrodek dokumentacji zabytków
7. Materiały P.S.O.Z. i Konserwatora Wojewódzkiego w Przemyśle
8. Materiały WBPP w Przemyśle – Studium Zasobów Kulturowych województwa przemyskiego 1998 r.
9. Zarys dziejów Birczy – Leszek Włodek Polskie Towarzystwo Historyczne – Oddział w Przemyśle Przemyśl 1981 r.

2.2. Materiały planistyczne

1. Mapy topograficzne w skali 1:25000 wykonane przez Zjednoczenie Przedsiębiorstwo Geodezyjno – Kartograficznych „Geokart” metodą powiększania fotograficznego w 1980 r. Druk OPGK Poznań 1981 r.
2. Opracowania fizjograficzne w skali 1:25000 wykonane dla obszaru województwa rzeszowskiego przez Usługowy Zakład Fizjografii i Geodezji Inżynierskiej inż. Emil Nowak w Rzeszowie w 1995 r.
3. Miejscowy Plan Ogólny Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bircza zatwierdzone uchwałą GRN Nr XI/68/86 dnia 15 października 1986 r. – oraz uchwałą RG W Birczy Nr IV/22/94 z dnia 27 września 1994 r. zatwierdzająca zaktualizowane MPO i MPS
4. Projekt planu ochrony parku krajobrazowego Pogórza Przemyskiego.

2.3. Istniejące opracowania dla gminy.

1. „Strategia rozwoju Gminy Bircza” sporządzone przez Centrum Wspierania Biznesu Rzeszów – Grudzień 1999 r.
2. Tekst zaktualizowanego miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Bircza (uchwała RG Nr IV/22/94 z dnia 27 września 1994 r.)

3. PODSTAWOWE DANE O GMINIE BIRCZA

3.1. Położenie:

Gmina Bircza leży we wschodniej części województwa podkarpackiego, w sąsiedztwie miasta Przemyśl, na terenie Pogórza Przemysko-Dynowskiego. Sąsiaduje z następującymi gminami: Dynów, Dubiecko, Kryzwca, Krasiczyn, Fredropol, Ustrzyki Dolne, Olszanica, Tyrawa Wołowska, Sanok, Dydnia i Nozdrzec. W gminie Birczy szkielet komunikacyjny tworzą: droga krajowa Nr 28 oraz drogi gminne. W skład gminy wchodzi 24 sołectwa, w których łącznie zamieszkuje w roku 1999 - 7287 osób. Około 60% powierzchni gminy stanowią lasy. Większość tych obszarów objęta jest różnymi formami ochrony. Występujące w gminie wody to dopływy rzeki San. Sieć dopływowa jest gęsta i zawiła i wynika z rusztowego układu grzbietowego.

3.2. Charakterystyczne wielkości:

- Powierzchnia ogólna	25 449 ha
- Ludność ogółem	7287 mieszkańców (stan z 1999 r.)
- Gęstość zaludnienia	28,63 osoby /1km ²
- Sołectw	24
- Liczba podmiotów gosp.	315 (I kw 1999 r.)

3.3. Dojazd:

Przez gminę Bircza przebiega bezpośrednio droga krajowa Nr 28 Wadowice - Przemyśl, droga wojewódzka Nr 890 Kuźmina - Krościenko oraz drogi powiatowe i gminne które stanowią bezpośrednią obsługę komunikacyjną terenów osiedleńczych poszczególnych wsi.

3.4. Sołectwa

Gmina Bircza dzieli obszar administracyjny na 24 sołectwa:

1. Bircza,
2. Stara Bircza,
3. Brzyska,
4. Boguszówka,
5. Borownica,
6. Brzeżawa,
7. Huta Brzuska,
8. Jasienica,
9. Jawornik Ruski,
10. Korzeniec,
11. Kotów,
12. Kuźmina,
13. Leszczawka,
14. Leszczawa Dolna,

15. Leszczawa Górna,
16. Lipa,
17. Łodzinka Górna i Dolna,
18. Malawa i Dobrzanka,
19. Nowa Wieś,
20. Roztoka,
21. Rudawka,
22. Sufczyzna,
23. Wola Korzeniecka,
24. Żohatyn.

3.5. Gminy sąsiednie:

- Dynów – powiat rzeszowski,
- Dubiecko, Kryzwcza, Krasieczyn, Fredropol – powiat przemyski
- Ustrzyki Dolne, Olszanica – powiat bieszczadzki,
- Tyrawa Wołowska, Sanok – powiat sanocki
- Dydnia i Nozdrzec – powiat brzozowski

3.6. Funkcje gminy:

- rolnictwo,
- handel,
- usługi leśne,
- usługi budowlane,
- obsługa turystyki i wypoczynku.

Rolnictwo jest najważniejszą dziedziną gospodarki w gminie Bircza. Głównym jego filarem pozostaje sektor prywatny. W gminie jest 2547 prywatnych gospodarstw rolnych. (1999 r). Grunty rolne to 5881ha, sady to 33 ha, łąki 298ha, pastwiska 2455ha i lasy około 15760ha. Głównym problemem rolnictwa jest ogromne rozdrobnienie gospodarstw rolnych. Średnia wielkość gospodarstwa w gminie Bircza wynosi około 2,36 ha, przy średniej województwa podkarpackiego 3,5ha. Gospodarstwa rolne produkują głównie dla swoich potrzeb. Konsekwencją dużego rozdrobnienia gospodarstw jest wielokierunkowość produkcji, a przede wszystkim mała liczba zwierząt utrzymywanych w gospodarstwie. Należy zaznaczyć, iż mała skala chowu zwierząt uniemożliwia pozyskiwanie przez przetwórstwo wysokiej jakości, jednolitych, dużych partii surowca. Handel i usługi (np. budownictwo, transport) jest to rozwinięta forma działalności w gminie, zaliczamy do niej między innymi młyn gospodarczy, piekarnie, sklepy, usługi budowlane i remontowe, stacja benzynowa, przedsiębiorstwo meblowe „ELSA” ubój zwierząt – produkcja wędlin Z.P-H. „Bieszczady”. Na terenie gminy funkcjonuje Bank Spółdzielczy oraz filia Banku PKO S.A.

3.7. Ważniejsze dane o ludności:

Gmina Bircza liczy 7287 mieszkańców.
 Średnia gęstość zaludnienia – 28,63 osoby/km²,
 Średnia w województwie podkarpackim – 118 osoby/km²,
 Stopa przyrostu naturalnego tak jak w całym ma tendencje zniżkową
 (od 86 osób w 980 r. do 34 w 1999 r.)

3.8. Ważniejsze dane o użytkowaniu gruntów:

3.8.1. Struktura użytkowania terenów:

Powierzchnia ogólna gminy	25 449 ha	-	100% w tym:
- grunty orne	5 881 ha		
- lasy i grunty leśne	15 760 ha		
- sady	33 ha		
- łąki	298 ha		
- pastwiska	2 455 ha		

3.8.2. Struktura użytkowa w gospodarstwach użytkowych

- Gospodarstwa indywidualne od 1-5ha 44,3%,
 - Gospodarstwa indywidualne powyżej 1ha 43,77%,
 - Gospodarstwa indywidualne powyżej 5ha 0,78%,
 - Ilość gospodarstw indywidualnych 2547
 - Średnia powierzchnia gospodarstwa indywidualnego 2,36ha
- Gospodarstwa indywidualne charakteryzują się dużym rozdrobieniem.

3.8.3. Klasy gruntów rolnych

Największy udział w strukturze gleb na obszarze gminy Bircza mają grunty klasy IV i V.

3.8.4. Wody

Przez teren gminy Bircza przebiegają rzeki:

- Stupnica – 37 km,
- Lipka – 17 km,
- Korzonka – 9 km,
- Rudawka – 7 km

Zajmują one 97 ha powierzchni gminy. Stan czystości tych wód jest zadowalający. Ze względu na niewielki stopień zwodociągowania gminy, podstawowym źródłem zaopatrzenia miejscowej ludności w wodę są studnie – indywidualne kopane w każdym gospodarstwie.

3.8.5. Lasy

Lasy bukowo-jodłowo-sosnowe zajmują powierzchnię 15760 ha co stanowi 61,93% powierzchni gminy.

3.8.6. Nieużytki

Na terenie gminy Bircza występuje 28 ha nieużytków.

3.8.7. Powietrze

Gmina Bircza położona jest z dala od głównych ośrodków zanieczyszczeń dlatego powietrze w niej jest stosunkowo nieskażone. Jakość powietrza atmosferycznego stanowi duży atut tego obszaru.

3.9. Niektóre dane o wyposażeniu gminy w infrastrukturę społeczną

• Przedszkola	1 (samorządowe)
• Szkoły podstawowe	8
- Nauczyciele	104
- uczniowie	978
• Szkoły gimnazjalne	1
• Szkoły ponadpodstawowe	1 tj.
I Liceum Ekonomiczne w Birczy	
Placówki biblioteczne	
• Zakłady ambulatoryjne opieki zdrowotnej	
- przychodnie	0
- ośrodki zdrowia	2 (Bircza, Żohatyń)
• Personel służby zdrowia	
- lekarz	
- lekarze dentyści	
- pielęgniarki	
- laborantka i pomoc stomatologa	
• Apteki	
• Żłobki	
• Obiekty rekreacyjne (boiska)	

3.10. Wybrane dane o wyposażeniu gminy w infrastrukturę techniczną:

- Sieć wodociągowa obsługuje tylko 6 sołectw, w których łącznie dostęp do sieci posiada 304 gospodarstwa domowe.
 - Ogólna długość sieci - 5,7 km,
 - Długość wodociągu - 3,8 km,
 - Długość przyłączy - 1,9 km
 Ujęcia wód występują w miejscowościach:
 - Bircza 6 ujęć (4 studnie wiercone i 2 kopane),
 - Kotów 1 ujęcie (1 studnia wiercona),
 - Leszczawa 1 ujęcie (1 studnia wiercona),
 - Łodzinka 1 ujęcie (powierzchniowe),
 - Malawa 1 ujęcie (powierzchniowe),

W trakcie przygotowania jest stacja uzdatniania wody w Birczy i wodociągi na terenie gminy.

- Sieć kanalizacyjna - W gminie Bircza działają dwie biologiczne i jedna mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków w miejscowościach:
 - Bircza (oddana do użytku w 1998 r) obsługuje 282 mieszkańców,
 - Leszczawa obsługuje 140 mieszkańców,
 - Łodzinka Górna obsługuje 80 mieszkańców

- Sieć telefoniczna

Abonenci telefoniczni	
- ilość ogółem	300 (1999 r.)
- na 1000 mieszkańców	41,17

- Sieci gazowe
Gmina Bircza posiada prawie 20 km sieci gazowniczej w bardzo dobrym stanie technicznym w miejscowościach Kuźmina (95%) i Roztoka (60%).

- Gospodarka odpadami
Brak jest składowiska odpadów na terenie gminy, w trakcie przygotowania jest wysypisko odpadów komunalnych w Krajnie.

4. WARUNKI FIZJOGRAFICZNE

4.1. Budowa geologiczna.

Obszar gminy Bircza leży w obrębie dwóch regionów geologicznych: Karpat i Zapadliska Przedkarpackiego. Gmina leży w obszarze Pogórza Przemyskiego. Dominującym elementem krajobrazu są wzgórza o szerokich garbach i bardzo zróżnicowanym nachyleniu. Stoki wzgórz porozcinane są dolinami, najczęściej w kształcie litery „V”, którymi płyną cieki stałe. Obszar województwa ma złożoną budowę geologiczną. Grubość skorupy ziemskiej przekracza tu 55 km i należy do największej w Polsce. Położenie fizyczno-geograficzne wg Kondrackiego:

- Obszar: Europa Zachodnia
- Podobszar: Karpaty, Podkarpacie i Kotliny wewnętrzne
- Prowincja: Karpaty i Podkarpacie
- Podprowincja: Zewnętrzne Karpaty
- Makroregion: Pogórze Środkowobeskidzkie
- Mezoregion: Pogórze Przemyskie

Karpaty Zewnętrzne - fliszowe, stanowiące brzeżną strefę fałdów skibowy. Flisz karpacki składa się z piaskowców różnej odporności, łupków, margli i zlepieńców, które pod względem stratygraficznym obejmują formacje od dolnej kredy do oligocenu. Skąły te tworzą kilka różniących się składem serii, które pod wpływem nacisku sił górotwórczych, skierowanych od strony sztywnej platformy panońskiej na zewnątrz zostały sfałdowane i przesunięte w postaci płaszczowin. Płaszczyzna skolska - głównie warstwy górnokredowe – senonu, nasunięta jest na wąską strefę sfałdowanych utworów tortoniu lub na płaszczowinę stebnicką. Wraz z tymi elementami płaszczowina skolska, nasunięta jest na niezaburzone osady miocenu Zapadliska Przedkarpackiego. Przy wschodniej granicy złuszkowane fałdy zewnętrznej części płaszczowiny skolskiej ustawione są stromo i mają charakter skib. Ku północnemu- zachodowi, począwszy od doliny Wiaru, fałdy rozlewają się w kształcie leżącego wachlarza, pojawiają się regularne synkliny i antykliny o niezbyt

stromych upadach warstw. Charakterystycznym zjawiskiem jest tu skręt elementów strukturalnych tej części płaszczowiny określony "Sinusoidą Przemyską". W obrębie tego skrętu fałdy przyjmują rozciągłość południkową, lub nawet prostopadłą do biegu Karpat fliszowych. Skały fliszowe przykryte są przez ich wietrzliny o miąższości 0,5 do 1,5 m. W dolinach większych rzek przepływających przez Karpaty występują osady czwartorzędowe w postaci serii zwirowo-piaszczystej, przykrytej różnej miąższości madami rzecznyymi. W obrębie stoków górskich, osady czwartorzędowe mają postać pokryw wietrzelinowych i osadów zboczowych – deluwialnych o miąższości 0,5 do 10,0 m, pokrywających skały fliszowe w stropie mocno zwietrzałe. Wykształcone są one w postaci pyłów, glin piaszczystych i pylastych oraz glin zwięzłych z domieszką rumoszu. W obrębie stoków objętych ruchami masowymi, osuwiskami i złaziskami, osady czwartorzędowe reprezentowane są przez utwory koluwalne, wykształcone w postaci glin i ilów z domieszką rumoszu, przemieszczonych lub mających tendencje do przemieszczeń, pociętych powierzchniami zlustrzeń, powodujących stałą predyspozycję do grawitacyjnego przemieszczania się w chwili zachwiania stateczności stoku.

4.2. Warunki wodne

Zasoby wodne na terenie gminy Bircza występują w dwóch formach: jako wody powierzchniowe i wody podziemne. Obszar gminy leży w zasięgu zlewni rzeki San. Układ wewnętrzny stanowią dopływy małej rzeki Stupnicy (dopływ Sanu) oraz szeregu bezimiennych potoków. Poziom tych wód na obszarze gminy jest różny. Zróżnicowanie to zależy od charakteru skał, podłoża i rzeźby terenu.

5. SYSTEM OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

Obszary i obiekty chronione.

W myśl Ustawy o Ochronie Przyrody z 1991 r. w województwie podkarpackim stworzony został powiązany system obszarów chronionych wchodzących w krajowy system ochrony, w którym obszary najcenniejsze przyrodniczo, o najwyższej formie ochrony prawnej, otoczone są terenami o niższych wartościach przyrodniczych i niższych formach ochrony. Prawie całą powierzchnię gminy Bircza objęto ochroną we wszystkich możliwych formach ochrony; parku krajobrazowego, obszaru chronionego krajobrazu, rezerwatów przyrody, pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, leśnych kompleksów promocyjnych. Wieloprzestrzenny system obszarów chronionych w gminie Bircza tworzony jest przez:

- Park Krajobrazowy Pogórza Przemyskiego (o całkowitej powierzchni 61 862 ha) utworzony Rozporządzeniem Nr 11 Wojewody Przemyskiego z dnia 16 grudnia 1991 r. w sprawie wprowadzenia ochrony terenów posiadających walory krajobrazowe przed ich niszczeniem bądź utratą tych walorów (Dziennik Urzędowy Województwa Przemyskiego nr 17, poz.100). Park krajobrazowy jest obszarem chronionym ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe, a celem utworzenia jest zachowanie, popularyzacja i upowszechnianie tych wartości w warunkach racjonalnego gospodarowania. Grunty rolne i leśne i inne nieruchomości znajdujące się w granicach Parku pozostawia się w gospodarczym wykorzystaniu. W obszarze Parku leży 17 406 ha powierzchni gminy, prawie 68,25 % powierzchni gminy (granice na planie) Miejscowości leżące w Parku to: Brzezawa, Boguszówka, Borownica, Brzuska, Huta Brzuska, Dobrzanka, Jasienica, Jawornik Ruski, Korzeniec, Kotów, Krajna, Kuźmina, Lipa,

Leszczawka, Leszczawa Dolna, Leszczawa Górna, Łodzinka Dolna, Łodzinka Górna, Łomna, Malawa, Nowa Wieś, Roztoka, Rudawka, Sufczyzna, Stara Bircza, Wola Krzywiecka, Zohatyn. Miejscowość gmina została wyłączona z obszaru Parku i stanowi enklawę w jego środku. Pozostała część południowo – wschodnia gminy leży w obszarze chronionego krajobrazu.

- Przemysko - Dynowski Obszar Chronionego Krajobrazu (P.D.O.Ch.K.), stanowiący otulinę dla Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego (o powierzchni ogólnej 47 346,0 ha) został ustanowiony Uchwałą nr XX/148/87 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Przemyśle z dnia 25.06.1987r, utrzymaną w mocy Obwieszczenia Wojewody Przemyskiego z dnia 11.12.1990 r.

Głównym celem utworzenia obszarów chronionego krajobrazu jest:

- zachowanie w krajobrazie tych elementów, które decydują o jego naturalnych walorach środowiska przyrodniczego,
- uzyskanie warunków do właściwego powiązania funkcji krajobrazowo – przyrodniczych z zagospodarowaniem obszarów.

W obszarze P.D.O.Ch.K. leży 8033,9 ha powierzchni gminy (granice na planie).

Rezerваты

Rezerваты stanowią następną formę ochrony występującą na obszarze gminy. Są to obszary obejmujące zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym ekosystemy, określone gatunki roślin i zwierząt, elementy przyrody nieożywionej mające istotną wartość ze względów naukowych, przyrodniczych, kulturowych bądź krajozwojowych.

Obecnie istnieją 2 zatwierdzone rezerваты przyrody o łącznej pow.329.42 ha, są to:

a). „Krępak” o pow. 138,46 ha, położony jest w miejscowości Korzeniec. Nadleśnictwo Bircza, Obręb Bircza, oddziały: 45,46,47,48 (stan na 1989.01.01).

Typ i podtyp rezerwatu wg głównego przedmiotu ochrony: fitocenotyczny zbiorowisk leśnych (Fi. zl). Typ i podtyp rezerwatu wg głównego środowiska chronionego: lasów górskich i podgórskich (L. lgp). Przedmiotem ochrony jest fragment lasu jodłowo-bukowego z charakterystycznym runem dla podgórskiej formy buczyny (*Dentario glandulosae-Fagetum collinum*) wraz z ciekawymi elementami rzeźby terenu i osobliwymi formami geologicznymi. Celem ochrony jest zachowanie lasu jodłowo-bukowego naturalnego pochodzenia z runem charakterystycznym dla podgórskiej formy buczyny karpackiej oraz ciekawych elementów rzeźby terenu i osobliwości geologicznych. Na powierzchni rezerwatu składa się 138,46 ha lasów.

Uwagi: ze względu na cel ochrony rezerwatu i generalne ustępowanie ze składu drzewostanów jodły, należałoby założyć sieć stałych powierzchni próbnych do kontroli stanu rezerwatu. Nadleśnictwo Bircza utworzyło ścieżkę dydaktyczno-przyrodniczej na terenie rezerwatu.

b). „Reberce” o pow. 190,96 ha, położony w miejscowościach: Wola Korzeniecka, Krajna i Łomna. Nadleśnictwo Bircza, Obręb Bircza, oddziały: 143a, 144a, 152a, 153a, 154a,b,d 156a,b (stan na 1987.01.01). Rezerwat ustanowiony został Zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 11 grudnia 1995 r. (MP Nr 5, poz. 55). Typ i podtyp rezerwatu wg głównego przedmiotu ochrony: fitocenotyczny zbiorowisk leśnych (Fi. zl). Typ i podtyp rezerwatu wg głównego środowiska chronionego: lasów górskich i podgórskich (L. lgp). Przedmiotem ochrony jest fragment naturalnych lasów jodłowych. Celem ochrony jest zachowanie dobrze wykształconego zbiorowiska buczyny karpackiej

(*Dentario glandulosae-Fagetum*). Na powierzchnię rezerwatu w całości składają się lasy - 190,96 ha.

Ponadto planuje się objąć ochroną rezerwatową dodatkowo jeszcze 1 obiekt jest to:
c). „Lipa” o pow. 5,67 ha, położony w miejscowości Lipa, Nadleśnictwo Bircza, Obręb Bircza, oddział 131f (stan na 1988.01.01). Typ i podtyp rezerwatu wg głównego przedmiotu ochrony: nasadzeń i upraw, starych drzewostanów (Nu. dp). Typ i podtyp rezerwatu wg głównego środowiska chronionego: lasów górskich i podgórskich (L. lgp). Przedmiotem ochrony jest starodrzew dębowy w dobrze wykształconym zbiorowisku grądu (*Tilio-Carpinetum*) z rzadkimi roślinami w runie. Celem ochrony jest zachowanie cennego starodrzewu dębowego o charakterze nasadzenia z dobrze wykształconym zbiorowiskiem grądu (*Tilio-Carpinetum*) i rzadkimi roślinami w runie. Teren rezerwatu w całości stanowi las - 5,56 ha.
Uwagi: rezerwat posiada opracowaną dokumentację. W pobliżu, na cieku wodnym reintrodukowany był w roku 1995 bóbr europejski.

Inne formy ochrony przyrody.

Innymi formami ochrony przyrody stosowanymi na terenie gminy są: ochrona indywidualna w postaci pomników przyrody i stanowisk dokumentacyjnych

Pomniki przyrody

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno-pamiątkowej i krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, w szczególności sędziwe i okazałe rozmiarów drzewa i krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe, jaskinie. Na obszarze gminy jest duża liczba zinwentaryzowanych sędziwych i wartościowych drzew o parametrach pomnikowych. Do rejestru pomników przyrody ożywionej wpisanych zostało 21 obiektów przyrodniczych. Tworzą je: pojedyncze drzewa i grupy drzew. Łącznie ochroną objęto 35 szt. drzew. Wśród drzew przewagę stanowią dęby - 22 i buki - 7. W dalszej kolejności: lipy - 3, grab - 2, sosna - 1.
 Szczegółową charakterystykę poszczególnych pomników przyrody oraz ich lokalizację stanowi poniższy wykaz.

W wykazie skróty oznaczają:

- obw. - obwód pnia na wysokości 1,3 m
- wys. - wysokość drzewa
- gm. - gmina
- m-ść - miejscowość
- dz. - działka
- oddz. - oddział leśny
- L. - leśnictwo

Wykaz uznanych pomników przyrody na terenie gminy Bircza (stan na grudzień 1998r.):

1. Buk zwyczajny (*Fagus silvatica*) - 1 szt. o obw. pnia 430 cm, wys. 34 m, gm. Bircza, m-ść Bircza, L. Leszczawa, oddz. 179
2. Lipa drobnolistna (*Tilia cordata*) - 1 szt. o obw. pnia 462 cm, wys. 28 m gm. Bircza, m-ść Korzeniec, dz. nr 168 (przy budynku starej szkoły)
3. Dąb szypułkowy (*Quercus robur*) - 1 szt. o obw. pnia 420 cm, wys. 26

- gm. Bircza, m-ść Lipa, dz. nr 258/1 (obok stawu rybnego)
4. Lipa drobnolistna (*Tilia cordata*) - 1 szt. o obw. pnia 555 cm, wys. 24 m
gm. Bircza, m-ść Łodzinka Dolna, dz. nr 32 (pozostałość terenu cmentarza)
 5. Dąb szypułkowy (*Quercus robur*) - 1 szt. o obw. pnia 400 cm, wys. 24 m
gm. Bircza, m-ść Sufczyzna, dz. nr 96 (na wzniesieniu porośniętym lasem)
 6. Dąb szypułkowy (*Quercus robur*) - 1 szt. o obw. pnia 370 cm, wys. 28 m
gm. Bircza, m-ść Kotów, L. Malawa, oddz. 91a, dz. nr 61
 7. Grupa drzew:
 - dąb szypułkowy (*Quercus robur*) - 1 szt. o obw. pnia 450 cm, wys. 31 m
 - buk zwyczajny (*Fagus silvatica*) - 1 szt. o obw. pnia 325 cm, wys. 30 m
 gm. Bircza, m-ść Kotów, L. Malawa, oddz. 91a, dz. nr 61
 8. Dąb szypułkowy (*Quercus robur*) - 1 szt. o obw. pnia 415 cm, wys. 31 m
gm. Bircza, m-ść Kotów, L. Malawa, oddz. 91a, dz. nr 61
 9. Lipa drobnolistna (*Tilia cordata*) - 1 szt. o obw. pnia 340 cm, wys. 25 m
gm. Bircza, m-ść Sufczyzna, L. Brzuska, oddz. 30n, dz. nr 383
 10. Grupa 15 dębów szypułkowych (*Quercus robur*) - o obw. pni 315-420 cm, wys. 23-33 m
gm. Bircza, m-ść Lipa, L. Malawa, oddz. 131f, dz. nr 257
 11. Grupa 4 dębów szypułkowych (*Quercus robur*) o obw. pnia 345-485 cm, wys. 28-30 m
gm. Bircza, m-ść Rudawka, L. Kuźmina, oddz. 105g, dz. nr 508
 12. Grupa drzew:
 - sosna zwyczajna (*Pinus silvestris*) - 1 szt. o obw. pnia 275 cm, wys. 18 m
 - dąb szypułkowy (*Quercus robur*) - 7 szt. o obw. pni 310-400 cm, wys. 23-27 m
 gm. Bircza, m-ść Brzuska, L. Brzuska, oddz. 20i, dz. nr 318
 13. Grupa 4 dębów szypułkowych (*Quercus robur*) o obw. pni 315-400 cm, wys. 28-30 m
gm. Bircza, m-ść Brzuska, L. Brzuska, oddz. 20i, dz. nr 336
 14. Buk zwyczajny (*Fagus silvatica*) - 1 szt. o obw. pnia 345 cm, wys. 33 m
gm. Bircza, m-ść Brzuska, L. Brzuska, oddz. 21a, dz. nr 306
 15. Grupa drzew:
 - grab pospolity (*Carpinus betulus*) - 1 szt. o obw. pnia 240 cm, wys. 21 m
 - buk zwyczajny (*Fagus silvatica*) - 2 szt. o obw. pnia 350, 360 cm, wys. 33, 35 m
 gm. Bircza, m-ść Brzuska, L. Brzuska, oddz. 17a, dz. nr 306
 16. Grab pospolity (*Carpinus betulus*) - 1 szt. o obw. pnia 290 cm, wys. 22 m
gm. Bircza, m-ść Brzuska, L. Brzuska, oddz. 15c, dz. nr 306
 17. Buk zwyczajny (*Fagus silvatica*) - 1 szt. o obw. pnia 340 cm, wys. 33 m
gm. Bircza, m-ść Brzuska, L. Brzuska, oddz. 18a, dz. nr 306
 18. Buk zwyczajny (*Fagus silvatica*) - 1 szt. o obw. pnia 295 cm, wys. 28 m
gm. Bircza, m-ść Brzuska, L. Brzuska, oddz. 24a, dz. nr 306
 19. Dąb szypułkowy (*Quercus robur*) - 1 szt. o obw. pnia 365 cm, wys. 25 m
gm. Bircza, m-ść Brzuska, L. Brzuska, oddz. 24d, dz. nr 306
 20. Dąb szypułkowy (*Quercus robur*) - 2 szt. o obw. pnia 410, 400 cm, wys. 26, 28 m
gm. Bircza, m-ść Brzuska, L. Brzuska, oddz. 15p, dz. nr 306
 21. Dąb szypułkowy (*Quercus robur*) - 1 szt. o obw. pnia 375 cm, wys. 24 m
gm. Bircza, m-ść Brzuska, L. Brzuska, oddz. 20n, dz. nr 294

Ponadto na terenie gminy występuje duża liczba zinwentaryzowanych sędziwych i wartościowych drzew o parametrach pomnikowych; pojedyncze drzewa i krzewy, grupy drzew i krzewów oraz aleje, które można objąć ochroną.

Wykaz projektowanych pomników przyrody
(wg kart inwentaryzacyjnych pomników przyrody – stan na grudzień 1998 r.)

Lp	Gatunek	Ilość Drzew	Miejscowość	Obwód Pnia (cm)	Wysokość (m)	Uwagi
1	2	3	5	6	7	8
1.	Sosna wejmutka	2	Lipa	264 - 284	26 - 27	na terenie parku
2.	Modrzew europejski	10	Lipa	250 - 290	26 - 31	na terenie parku
3.	Lipa szerokolistna	1	Lipa	365	27	na terenie parku
4.	Lipa drobnolistna	2	Lipa	340 - 369	27 - 28	na terenie parku
5.	Dąb szypułkowy Lipa drobnolistna	1 1	Lipa	352 377	29 31	na terenie parku na terenie parku
6.	Dąb szypułkowy	1	Lipa	332	20	na terenie parku
7.	Dąb szypułkowy	1	Lipa	365	18	okolice stawu rybnego
8.	Lipa drobnolistna	1	Lipa	385	30	przy drodze
9.	Lipa drobnolistna	1	Matawa	310	22	obok posesji
10.	Lipa drobnolistna	1	Matawa	325	24	obok posesji
11.	Lipa drobnolistna	1	Leszczawa Dolna	310	27	obok pastwiska
12.	Dąb szypułkowy	1	Leszczawa Dolna	300	25	cmentarz
13.	Dąb szypułkowy	1	Leszczawa Dolna	350	20	przy drodze
14.	Grupa drzew - jesion wyniosły - grab pospolity - klon jawor	3 1 1 1	Leszczawa Dolna	265 210 265	24 21 20	obok drogi
15.	Grupa drzew Dąb szypułkowy	8	Leszczawa Dolna	250 - 335	25 - 30	skraj lasu
16.	Grupa drzew Lipa drobnolistna	3 2	Leszczawa Dolna	305 - 390	26 - 27	były park dworski

17.	Szpaler drzew Dąb szypułkowy	16	Leszczawa Dolna	140 - 460	21 - 25	obok byłego folwarku
18.	Pozostałość alei Lipowej - lipa	1	Leszczawa Dolna	450	23	były park
19.	Lipa drobnolistna	1	Leszczawa Dolna	310	23	Były park pozostałość alei
20.	Grab pospolity	1	Leszczawa Dolna	210	18	teren zadrzewiony
21.	Dąb szypułkowy	2	Leszczawa Dolna	300 - 330	31	obok kościoła
22.	Dąb szypułkowy	1	Leszczawa Dolna	350	21	obok terenu zadrzewienia
23.	Lipa drobnolistna	1	Sufczyzna	320	26	szpaler drzew
24.	Lipa drobnolistna	1	Sufczyzna	315	27	obok pastwiska
25.	Wiąz górski	1	Sufczyzna	445	35	obok pastwiska
26.	Lipa drobnolistna	4	Sufczyzna	160 - 310	24 - 26	obok kapliczki
27.	Dąb szypułkowy	1	Sufczyzna	310	24	wśród zadrzewień
28.	Dąb szypułkowy	1	Sufczyzna	330	24	obok drogi
29.	Jesion wyniosły	2	Sufczyzna	250 - 325	26 - 27	stary cmentarz grek.-kat.
30.	Lipa drobnolistna	2	Sufczyzna	330 - 360	20 - 22	obok posesji
31.	Lipa drobnolistna	1	Sufczyzna	295	19	obok posesji
32.	Lipa drobnolistna	1	Sufczyzna	350	25	lesista skarpa
33.	Lipa drobnolistna	1	Sufczyzna	320	24	obok posesji
34.	Lipa drobnolistna	1	Sufczyzna	370	23	obok jaru
35.	Lipa drobnolistna	2	Nowa Wieś	250 - 280	26	skarpa potoku
36.	Lipa drobnolistna	1	Nowa Wieś	300	26	obok zbiornika wod.

37.	Dąb szypułkowy	2	Nowa Wieś	350 – 380	25 - 26	obok zagrody
38.	Dąb szypułkowy	1	Nowa Wieś	366	26	obok zadrzewień
39.	Dąb szypułkowy	1	Nowa Wieś	385	25	obok skarpy
40.	Dąb szypułkowy	6	Stara Bircza	335 – 470	22 - 28	pozostałość parku
41.	Bug zwyczajny	1	Bircza	400	31	w lesie
42.	Jodła porośnięta bluszczem	4	Bircza	Forma kwitnąca		w lesie
43.	Dąb szypułkowy	2	Bircza	330 – 350	22 - 24	obok rzeki
44.	Dąb szypułkowy	1	Bircza	560	27	przy ulicy
45.	Dąb szypułkowy	2	Bircza	340 – 425	27 - 28	park
46.	Dąb szypułkowy	1	Bircza	490	28	park
47.	Dąb szypułkowy	1	Bircza	390	29	obok parku
48.	Dąb szypułkowy	3	Bircza	395 – 490	30 - 31	obok parku
49.	Wiąz pospolity	2	Korzeniec	332 – 345	30	przy drodze
50.	Dąb szypułkowy	1	Krajna	330	24	obok starych sadów
51.	Buk zwyczajny	1	Leszczawa Dolna	350	30	skarpa
52.	Lipa drobnolistna	3	Jasienica Sufczyń	260 – 300	24 - 26	nad jarem
53.	Grab pospolity	1	Jasienica Sufczyń	315	18	obok rzeki Jasionki
54.	Lipa drobnolistna	1	Jasienica Sufczyń	400	24	obok posesji
55.	Lipa drobnolistna	1	Brzusko	320	26	pastwisko
56.	Lipa drobnolistna	3	Brzusko	305 – 320	25 - 27	cmentarz grekokat.
57.	Grupa drzew lipa Dąb szypułkowy	3 1	Brzusko	355 – 450 450	27 - 23 26	cmentarz grekokat.
58.	Dąb szypułkowy	1	Brzusko	315	28	cmentarz grekokat.
59.	Dąb szypułkowy	5	Brzusko	320 – 350	25 - 28	obok cmentarza
60.	Dąb szypułkowy	1	Brzusko	315	20	na zboczu
61.	Lipa drobnolistna	1	Brzusko	450	23	wśród krzewów
62.	Dąb szypułkowy	1	Brzusko	310	22	jar
63.	Lipa	10	Jawornik Ruski	250 – 432	24 - 28	

64.	Dąb szypułkowy	1	Jawornik Ruski	325	25	
65.	Lipa	1	Zohatyń	315	19	pozostałości wsi
66.	Lipa drobnolistna	5	Zohatyń	110 – 345	27 - 30	pięć drzew z 1 pnia
67.	Dąb szypułkowy	1	Zohatyń	345	18	obok leśniczówki
68.	Dąb szypułkowy	1	Kotów	330	23	obok zniszczonej cerkwi
69.	Dąb szypułkowy	1	Kotów	395	29	obok zniszczonej cerkwi
70.	Lipa szerokolistna	1	Lipa	430	30	w jarze
71.	Lipa drobnolistna	2	Łomna	395 – 410	27 - 28	pozostałość szpaleru
72.	Lipa drobnolistna	1	Łomna	325	25	pozostałość szpaleru
73.	Grupa drzew -jesion wyniosły - lipa drobnolistna	1 2	Leszczawka	270 310 – 390	27 27 - 28	zalesiony stok
74.	Lipa drobnolistna	2	Leszczawka Górna	300 – 350	27 - 29	stary cmentarz
75.	Lipa drobnolistna	1	Leszczawka Górna	435	27	przy drodze
76.	Lipa drobnolistna	1	Leszczawka Górna	325	24	obok posesji
77.	Lipa drobnolistna	1	Leszczawka Górna	310	22	obok drogi
78.	Lipa drobnolistna	1	Leszczawka Górna	300	24	obok drogi
79.	Dąb szypułkowy	1	Leszczawka	470	26	obok drogi

		Górna				
80.	Dąb szypułkowy	1	Leszczawka Górna	370	20	obok drogi
81.	Klon jawor	1	Roztoka	295	23	obok cerkwi
82.	Lipa drobnolistna	7	Roztoka	270 – 375	25 - 27	obok cerkwi
83.	Grupa drzew - sosna pospolita - jesion wyniosły	5 1 4	Kuźmina	275 250 – 400	17 28 - 33	skarpa potok skarpa potok
84.	Grupa drzew - modrzew europ. - jesion wyniosły	2	Kuźmina	240 250	26 26	pastwisko
85.	Lipa drobnolistna	4	Kuźmina	300 – 355	22 – 30	były park
86.	Jesion wyniosły	1	Kuźmina	290	26	obok leśniczówki
87.	Lipa drobnolistna	1	Kuźmina	395	24	pastwisko
88.	Grupa drzew Jesion wyniosły Dąb szypułkowy	5 1 4	Kuźmina	450 300 – 350	26 24 – 27	
89.	Grupa drzew - lipa drobnolistna - dąb szypułkowy	5 4 1	Kuźmina	350 – 550	26 – 29	przy kościele
90.	Jesion wyniosły	1	Kuźmina	260	18	we wsi
91.	Dąb szypułkowy	1	Kuźmina	350	24	skarpa jaru
92.	Dąb szypułkowy	1	Kuźmina	320	22	skarpa jaru
93.	Lipa drobnolistna	1	Kuźmina	555	26	przy drodze
94.	Dąb szypułkowy	1	Kuźmina	310	20	przy drodze
95.	Dąb szypułkowy	1	Kuźmina	370	24	przy drodze
96.	Dąb szypułkowy	1	Kuźmina	630	27	przy drodze
97.	Dąb szypułkowy	1	Kuźmina	500	17	przy drodze
98.	Lipa drobnolistna	1	Brzeżawa	305	18	przy posesji
99.	Dąb szypułkowy	1	Brzeżawa	490	28	przy posesji
100.	Jesion wyniosły	1	Brzeżawa	525	25	przy posesji
101.	Dąb szypułkowy	3	Brzeżawa	470 – 560	18 – 19	teren zadrzewiony
102.	Dąb szypułkowy	1	Leszczawa Dolna	650	31	przy drodze
103.	Dąb szypułkowy	28	Leszczawa Dolna	300 – 460	24 – 33	przy drodze

Rejon Przedgórze Karpackiego pokrywają gleby brunatne właściwe i wylugowane oraz czarnoziemy wytworzone z lessów i utworów lessowatych przeważnie II i III klasy bonitacyjnej. Gleby te zaliczane są do najcenniejszych dla gospodarki rolnej. Gleby Pogórza Karpackiego są często wietrzeliną skał osadowych fliszu karpackiego. Są to przeważnie gleby brunatne wylugowane i kwaśne, pyłowe i pyłowo-ilaste. Bonitacyjnie są to gleby wysokich klas IIIa i IVa, szczególnie położonych na wierzchołkach i łagodnych zboczach. Strome zbocza zajmują gleby ubogie, niskich klas bonitacyjnych V i VI. Gleby te podlegają procesom erozyjnym oraz ruchom masowym często o dużej intensywności.

Gmina	Użytki rolne [ha]	Gleby kl I-IV [ha]	Gleby chronione [%]
Bircza	8 804	7 102	80,87

Na Pogórzu Przemyskim dominuje las górski w swej typowej formie oraz jodła, olsza szara i sosna, z mniejszym udziałem świerka, brzozy i osiki. Na skalistych zboczach doliny Sanu pojawia się jaworzyna karpacka jednak najpospolitszym zbiorowiskiem jest grąd typowy. Lasy łąkowe tworzy olszyna górską. Na Pogórzach (przedpolu Karpat) wykształciły się zbiorowiska kserotermiczne

z takimi charakterystycznymi gatunkami jak: goździk kartuzek, głowienka wielkokwiatowa, kłosownica pierzasta, ostrożeń główka, przetacznik pagórkowaty i inne. Z gatunków chronionych występuje m.in. barwinek pospolity i bluszcz pospolity. Pogórze Przemyskie. Charakteryzuje się on szerokimi i wyrównanymi garbami, wypukło-wklęsłymi, rzadziej wypukłymi stokami, oraz płaskodennymi i nieckowatymi dolinami.

OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO

Zrównoważony rozwój powinien stanowić podstawę wszelkiej działalności prowadzonej w województwie Podkarpackim. Obszary o walorach przyrodniczo krajobrazowych chroni się z mocy wielu ustaw m.in. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 114, poz. 492 z 1991 r. ze zm.), o ochronie i kształtowaniu środowiska (Dz. U. Nr 49, poz. 196 z 1994 r. ze zm.), prawa wodnego (Dz.U. Nr 38 poz. 230 z 1974 r., ze zm.), o lasach (Dz. U. Nr 101, poz. 444 ze zm.), o uzdrowiskach i lecznictwie uzdrowiskowym (Dz. U. Nr 23 poz.150 z 1966 r. ze zm.), o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. Nr 16 poz.78 ze zm. z 1995 r.), prawa geologicznego i górniczego (Dz. U. Nr.27 poz.96 z 1994 r. ze zm.), o ochronie dóbr kultury (Dz. U. Nr 10 poz. 48 ze zm.), o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U.Nr.89 poz.415 z 1994 r. ze zm.).

STAN I ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA, MONITORING.

Wody powierzchniowe i podziemne.

Wody powierzchniowe

Stan czystości wód powierzchniowych badany jest w ramach monitoringu regionalnego przez WIOŚ oddział w Przemyślu od 1992 roku. Badaniami przeprowadzonymi w punktach pomiarowo-kontrolnych w strefach źródłowych i ujściowych rzeki Stupnicy i potoków z tego terenu. W wyniku badań (stan na 1997 r.) stwierdzono, że stan czystości badanych rzek i potoków jest niezadawalający i znacznie odbiega od planowanego. Pierwszą klasę czystości uzyskiwały potoki w strefie źródłowej, okresowo wczesną wiosną lub późną jesienią, w lasach z dala od siedzib ludzkich. Rzeka Stupnica w przyujściowym odcinku prowadzi wody pozanormatywne (NON) Pozostałe prowadziły wody przeważnie w III klasie czystości lub pozanormatywne-NON. Wskaźnikami decydującymi o pozaklasowym stanie czystości wód były głównie: zanieczyszczenia bakteriologiczne – przekroczenie miana coli typu kałowego oraz zawiesina ogólna, fosforany, ChZT_{Mn} azat amonowy, azot azotynowy, fosfor ogólny. Na poziom czystości badanych potoków ma wpływ stan sanitarny miejscowości (brak kanalizacji i oczyszczalni ścieków bytowo-gospodarczych) przez które, te ciekły przepływają oraz odprowadzanie gnojówki do potoków i składowanie obornika i trocin na ich brzegach. Koryta potoków często wykorzystywane są jako dzikie wysypiska śmieci.

Najwięcej źle oczyszczonych ścieków trafia do potoku Rudawka z Zakładu Rolnego w Kotowie (przekroczona normy zanieczyszczenia: 20 krotnie - BZT₅, i 120 krotnie CHZT-Mn). Potok Maławka odbiera źle oczyszczone ścieki z Zakładu Rolnego w Lipie, Stupnica z Przedsiębiorstwa Hodowlanego w Leszczawie i Nadleśnictwa w Birczy. Zapobieganie procesom degradacji stosunków wodnych można osiągnąć przez odpowiednie ich kształtowanie oraz ochronę naturalnych zbiorników i cieków wodnych ich źródeł i obszarów źródliskowych. Szczególne znaczenie dla

zahamowania procesów degradacji stosunków wodnych ma zalesianie górnych części zlewni i stref wododziałowych oraz tworzenie małej retencji wodnej.

Wody podziemne

Obszar gminy nie leży w obrębie Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP), których obszary zasilania powinny być objęte najwyższą ochroną (ONO) lub wysoką ochroną (OWO). Większość wód występuje w utworach czwartorzędowych i narażona jest na silną antropopresję, obniżającą jakość tych wód.

Największe niebezpieczeństwo zanieczyszczenia wód podziemnych grozi ze strony nieszczelnych składowisk odpadów, wadliwie działającej kanalizacji, braku oczyszczalni ścieków i źle prowadzonej gospodarki rolnej.

Jakość wód podziemnych kontrolowana jest w ramach monitoringu przez Państwowy Instytut Geologiczny. Badania prowadzone są w celurozpoznania i śledzenia wpływu stwierdzonych lub potencjalnych źródeł zanieczyszczeń na jakość wód podziemnych, w celu przeciwdziałania ewentualnym ujemnym skutkom ich zanieczyszczeń.

Na terenie gminy badania prowadzono na 1 stanowisku kontrolnym - Nr148 „Stara Bircza” – ujęcie w utworach trzeciorzędowych, głębokość stropu 2,0 m, woda gruntowa w warstwie porowo-szczelinowej. Na stanowisku kontrolnym występowały wody o wysokiej jakości - klasy Ib – nieznacznie zanieczyszczone, o naturalnym chemizmie, odpowiadające jakościowo wodom do celów pitnych i gospodarczych – możliwe jest okresowe ich uzdatnianie.

Powietrze atmosferyczne.

Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego na terenie gminy są procesy spalania paliw do celów grzewczych – kotłownie oraz transport samochodowy. Na terenie gminy brak jest większych źródeł zanieczyszczenia atmosfery, lokalnie są nimi:

kotłownie (GOK-u, Urzędu Gminy, starej szkoły, Nadleśnictwa i piekarni) w Birczy oraz tartaki spalające trociny. Pomiary zanieczyszczenia powietrza obejmują stężenie średnioroczne w $\mu\text{g}/\text{m}^3$ dwu substancji: dwutlenku siarki SO_2 i pyłu zawieszonego oraz średniorocznego opadu pyłu. Stan czystości powietrza na terenie gminy nie przekroczył dopuszczalnej wartości dla: dwutlenku siarki SO_2 – $32 \mu\text{g}/\text{m}^3$ pyłu zawieszonego – $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$, średniorocznego opadu pyłu – $200 \text{ t}/\text{km}^2$. Średnie stężenia SO_2 i pyłu zawieszonego w okresie grzewczym jest kilkakrotnie wyższe niż w okresie letnim. Występowanie kilku zanieczyszczeń może powodować sumowanie się niekorzystnych oddziaływań. Obserwuje się spadek poziomu emisji zanieczyszczeń wskutek przechodzenia na proekologiczne sposoby grzewcze (olejowe i gazowe).

Hałas.

Głównym źródłem hałasu na obszarze gminy jest hałas drogowy, związany z drogą łączącą Przemyśl z Sanokiem. Na obszarze gminy brak jest monitoringu poziomu emitowanego hałasu, gdyż brak jest uciążliwych źródeł hałasu.

Gleby.

Podstawowym czynnikiem degradującym gleby na terenie gminy są zjawiska erozyjne i osuwiska. Z uwagi na górzystą konfigurację terenu i stosunkowo dużą ilość opadów zjawiska te występują na większości gruntów ornych w obszarze gminy

Erozja wodno-powierzchniowa powoduje wymywanie poziomu orno-pruchniczego i gromadzenie go u podnóży stoków. Przy silnym spływie wód występuje erozja wąwozowa oraz osuwiska. Około 70 % wszystkich gleb gminy zagrożonych jest erozją silną i bardzo silną, wiosną erozja podziemna tzw. suffozja. Na obszarze gminy występują liczne tereny osuwiskowe; dominują zsuwy strukturalne oraz złaziska pokryw zwietrzelinowych. Szczególnie narażone są odlesione stoki o nachyleniu większym od 10 %. Czynnikiem degradującym jakość gleb jest ich nadmierne zakwaszenie związkami siarki opadającymi z powietrza atmosferycznego.

Lasy

Naturalnymi czynnikami zagrażającymi zdrowotnej kondycji lasów są: szkodliwe owady, grzyby patogeniczne, nadmierne przegęszczenie zwierzyny i anomalie pogodowe. W wyniku działalności gospodarczej człowieka pojawiła się dodatkowa grupa – antropogenna - czynników szkodliwych. Za najgroźniejsze uznaje się emisję do powietrza dużej ilości: dwutlenku siarki SO₂, tlenki azotu, fluor i pyły. Powodują one uszkodzenie lub zamieranie aparatu asymilacyjnego drzew.

Na terenie gminy prowadzony jest monitoring uszkodzeń drzewostanów w ramach monitoringu leśnego. Wyniki prowadzonych obserwacji wskazują znaczny stopień uszkodzenia drzewostanów: dębowych ok. 80%, sosnowych i świerkowych ok 50%. Najzdrowsze są drzewostany bukowe. Ogółem ponad 50% drzew iglastych zaliczono do 2 klasy uszkodzeń. Na terenie nadleśnictwa Bircza prowadzone są w ramach monitoringu badania zanieczyszczenia powietrza nad lasami. Z badań przeprowadzonych w 1997r. wynika, że średnie roczne stężenie dwutlenku azotu NO₂ kształtowało się powyżej średniej rocznej dla kraju i wynosiło 103 % - 126 % tej wartości. Średnioroczne stężenie dwutlenku siarki także kształtowało się powyżej średniej rocznej dla kraju i wynosiło 103 % - 161 % tej wartości.

Innymi zagrożeniami z grupy antropogenicznej są:

- pożary wywoływane często wypalaniem suchej roślinności trawiastej
- nadmierny ruch turystyczny
- nielegalne wycinanie drzew
- kłusownictwo

Uzdrowiska

Gmina Bircza stara się o uznanie jako gminy uzdrowiskowej. Funkcję uzdrowiska ma pełnić miejscowość Bircza (w granicach). Zostały zaprojektowane strefy ochrony uzdrowiskowej A, B i C. Walorem gminy który preferuje ją do funkcji uzdrowiskowej jest czyste, nie skażone i zdrowe środowisko.

6. WARTOŚCI KULTUROWE

Gmina Bircza dzieli obszar na 24 sołectwa: Bircza, Stara Bircza, Brzyska, Boguszówka, Borownica, Brzeżawa, Huta Brzuska, Jasienica, Jawornik Ruski, Korzeniec, Kotów, Kuźmina, Leszczawka, Leszczawa Dolna, Leszczawa Górna, Lipa, Łodzinka Górna i Dolna, Malawa i Dobrzanka, Nowa Wieś, Roztoka, Rudawka, Sufczyzna, Wola Korzeniecka, Żohatyn.

Rys historyczny osadnictwa gminy:

Według znanego badacza kultury ludowej Pogórza Przemyskiego Stanisława Lewa na terenie gminy Bircza przebiega północna granica zasięgu występowania

kultury doliniańskiej. Charakterystyczną cechą budownictwa Dolinian jest występowanie tzw. chałupy sanockiej z wnęką (budulec drzewo). Zgodnie z tym kryterium najdalej wysunięte wsie doliniańskie występują w Leszczawie i Leszczawce Górnej. Ludność zamieszkująca obszar to Polacy, Rusini. Polacy byli wyznania rzymsko-katolickiego, Rusini prawosławnego a po przystąpieniu do Unii w 1692 r. stali się unitami czyli greko-katolikami. Zajęcia ludności to głównie rolnictwo, hodowla owiec i trzody. Uprawiano owies, żyto, bób, len w związku z czym rozwinęło się tkactwo.

Podstawowym budulcem na omawianym terenie w budownictwie wiejskim było drzewo. W rejonie Birczy rozwinęło się głównie budownictwo zrębowe. Powszechną cechą budownictwa było łączenie pod jednym dachem części mieszkalnej i inwentarskiej. Często połać dachowa bywała przedłużona, powstały w ten sposób okapy około dwumentrowej długości wsparty na słupkach stanowił wypust, czyli miejsce gdzie chowano wóz i narzędzia gospodarcze. Występował także rodzaj przedłużonego okapu przy długiej ścianie chałupy, nad częścią gospodarczą umożliwiającą poruszanie się wokół domu w czasie opadów. (domy takie można spotkać w Jasienicy Sufczyńskiej i Leszczawie). Cerkwie budowane na terenie ob. Gminy Birczy bryły upodobnione były do kościołów rzymsko-katolickich. Jedynym wyróżnikiem były baniaste hełmy różnej wielkości, konstruowane techniką szkieletową. Cerkwie z jedno lub trójkalenicowym dachem z trzema dużymi baniastymi hełmami występują w Lipie (1830 r.), Jaworniku Ruskim (1882 r.). Można też spotkać obiekty jednoprzestrzenne o trójbocznie zamkniętym prezbiterium, nakryte jednokalenicowym dachem np. w Leszczawce (1766 r.).

Bircza

Najwcześniejsza zachowana wzmianka pochodzi z 1418 roku i przynosi nazwę Bircza, która zmienia się w 1435 roku na Byrcza, w 1448 na Byercza, a w 1645 Bierzca. Nazwa ta jest pochodną od węgierskiego słowa „birka” co oznacza owca. Nazwa miejscowości powstała z przekształcenia zgodnie z polską gramatyką określając charakter osady. Pierwszą wzmiankę o jej pierwotnym charakterze posiadamy z 1437 roku, kiedy występuje „Villa Byrcza et Lippa”, a więc wieś Bircza i Lipa należąca do powiatu przemyskiego. Stanowisko „kniazia” dziedziczonego, zwierzchnika osady, występuje tylko we wsiach górskich lokowanych na prawie wołoskim „juris Valachici” których mieszkańcy z pochodzenia Wołosi (Rumuni) trudnili się pasterstwem. Doniosłym wydarzeniem było nabycie w 1447 roku Birczy przez Jerzego Matiaszowicza, którego potomkowie i spadkobiercy przybrali nazwisko rodowe wywodzące się od nazwy osady. Rodzina ta należąca do średniej szlachty wywodziła się z Węgier, posiadała herb „Gozdawa”. Z chwilą uzyskania praw miejskich przez Birczę, herb ten stał się jej pierwszym herbem (białe lilie na czerwonym polu). Zmiana właścicieli pociągnęła za sobą zmianę charakteru osady. W 1462 roku Johanne scultetus de Byrcza – pierwszy sołtys o imieniu Jan - będący zwierzchnikiem dziedzicznym wsi lokowanej na prawie niemieckim a więc z ludnością polską uprawiającą rolę. W 1464 roku pojawia się opidium Novibród – miasteczko Nowybród z suburbiem Bircza – przedmieściem Bircza. W 1465 roku występuje Johannes Advocatus in Byrcza czyli pierwszy wójt dziedziczny Jan. Lecz tego samego roku mamy nowych wójtów Stanisława i Mateusza – bracia rodzeni. O tym jak bardzo zmienia się skład ludności osady może świadczyć utworzenie w 1478 roku parafii obrządku łacińskiego.

W 1569 roku pojawia się nazwa advocatus Civitatis Buercza a więc wójt miasta Birczy a nie tylko miasteczka – rozpoczyna się dla Birczy okres największego

rozkwitu. Od 1597 roku pojawia się urząd burmistrza. Te zmiany ustrojowe pociągnęły za sobą zmiany materialne w wyglądzie osady. Na środku rynku została wybudowana siedziba władz miejskich – ratusz. Rozwojowi Birczy sprzyjały występujące od 1584 roku przywileje na jarmarki 3 razy w roku i targi raz w tygodniu. Koniunktura gospodarcza spowodowała wzrost w 1589 roku liczby budynków do 49 a mieszkańców do 245 osób. Wiązało się to z napływem ludności polskiej ale również i innych narodowości. W tym czasie występują pierwsze lokalizacje placówek oświatowych. W 1584 roku przystąpiono do budowy szkoły. Z 1605 roku pochodzi wzmianka o pierwszym szpital. Dziedziczni właściciele Biereccy jak i Drohojowscy przyjmując cały klucz birczański z okolicznymi wsiami nie ingerowali w wewnętrzne sprawy osady.

Okres XVIII i I połowy XIX wieku to czas uzależnienia mieszkańców od często zmieniających się właścicieli. Stan ten pogarszał się powodując podział miasta. Powodowało to ograniczenia praw samorządu miejskiego oraz swobody osobistej. Trwało to czasu powstania zaboru austriackiego. Austriacy powołali Urząd Dominikalny Bierecki który zarządzał miastem i okolicznymi wsiami, w latach 1772-1855 podlegał mu Urząd Miejski reprezentujący mieszkańców. Sądownictwo w tym czasie odbywało się na zamku lub w mieszkaniach wójtów. Podupada działalność szkółki parafialnej a pojawia się szkoła żydowska. Budynek szpitala zostaje rozebrany. Zakończenie tego okresu: w 1846 roku właściciel miasteczka Adam Wojciech herbu Habdank – Kowalski na czele mieszkańców rozbił znajdujące się w okolicy oddziały zbuntowanych chłopów i dopiero wiosną ludów w 1848 roku i uwłaszczenie chłopów wpłynęło na poprawę warunków miejscowej ludności. W 1866 roku powołano samorząd terytorialny reprezentowany przez powiatową radę w Birczy i Wydział powiatowy. W 1868 roku po wyodrębnieniu sądownictwa od administracji państwowej powołano CK Sad powiatowy w Birczy, a w 1869 powołano CK powiatową komisję szacunkową. Ten stan rzeczy trwał aż do 1876 roku kiedy to siedzibę powiatu przeniesiono do Dobromila. Pierwszy połowa II wojny światowej to wzrost liczby mieszkańców zmiany w strukturze narodowościowej. A następnie przez politykę hitlerowskich Niemiec następuje zmniejszenie liczby ludności. Stan ten pogarszają napady UPA. Po wyzwoleniu dokonano wyboru burmistrza a następnie powołany zostaje wójt gminy zbiorczej w Birczy. Bircza stała się siedzibą Gromadzkiej Rady Narodowej. Od 1949 następuje stopniowa odbudowa życia gospodarczego i kulturalno-oświatowego w gminie.

Korzeniec

Miejscowość położona przy drodze Bircza – Przemyśl (ok. 3 km od Birczy). Powstała na początku XV w. W 1945 r. Wieś została prawie doszczętnie spalona przez UPA. W dwa lata później przeniesiono z Łowczej kilka zagród drewnianych o tradycyjnym charakterze w miejsce dawnych. Zachowanym elementem historycznym jest kapliczka z XIX wieku.

Łodzinka

Miejscowość istniała już pod koniec XV wieku. Położona jest 10 km na południowy wschód od Birczy. W XIX wieku wieś zostaje podzielona na Łodzinkę Dolną i Górną. W Łodzince Dolnej działała w XIX wieku i na początku XX wieku (aż do 1917 r.) huta szkła. W pierwszej połowie XIX wieku została wybudowana drewniana cerkiew, ale nie przetrwała do czasów obecnych. W 1946 roku większość mieszkańców Łodzinki została wysiedlona na Ukrainę.

Żohatyń

Wieś położona jest w dolinie potoku Jawornik 10 km na zachód od Birczy. W 1441 r. Została lokowana na prawie wołoskim. Na początku XVI wieku rozpoczęto budowę

cerkwi (ok. 1530 roku), późniejsza pochodziła z XVII wieku i funkcjonowała do XIX wieku. W 1928 roku postawiono nową cerkiew p.w. Michała Archanioła, lecz została rozebrana w 1960 roku. Do ciekawych elementów krajobrazu kulturowego należą dwie murowane kapliczki.

Kuźmina

Wieś zlokalizowana była na rozstaju dróg. Pochodzi z XV w a pierwszymi osadnikami byli Rusini. W 1526 r. powstała pierwsza cerkiew. Kolejna drewniana cerkiew gr. – katolicka powstała w 1814 r. Obiekt ten przetrwał do czasów obecnych. Cerkiew należy do grupy cerkwi dwudzielnych, nakryta jest dachem jedno-kalenicowym z sygnaturką. Obecnie cerkiew służy jako kościół rzymsko – katolicki. W części wschodniej wsi zachowane są fragmenty fortyfikacji dworskich. Pomimo pożogi z 1945 r, kiedy wieś prawie doszczętnie spłonęła, pozostało kilka drewnianych chałup z XIX w.

Roztoka

Miejscowość położona w dolinie potoku Roztoki i starej drogi z Birczy do Kuźminy i Krościenka. Najstarsze wzmianki dotyczące wsi pochodzą z 1538 r. Lata po II wojnie światowej to okres wysiedleń ludności rdzennej. Domostwa zasiedlane były przez pogorzalców z Kuźminy. Do ciekawych zachowanych obiektów historycznych należy cerkiew gr.- kat. Drewniana p.w. Opieki NMP z roku 1936 (wybudowana na miejscu poprzedniej z 1822 r.) wraz z cmentarzyskiem. Cerkiew zbudowana została na planie krzyża z centralną kopułą.

Sufczyzna

Wieś położona około 10 km na północ od Birczy nad rzeką Stupnica. Założona została w połowie XV w. W 1945 r. została spalona przez UPA. Ocalało 6 gospodarstw. Zachował się kościół murowany p.w. św. Jadwigi. Jego prezbiterium to dawna kaplica dworska z XVIII w.

Borownica

Wieś powstała w XVII wieku przy istniejącej hucie szkła. Przeważnie zamieszkiwali ją Polacy. W 1945 r. została spalona. Zachował się jednak kościół z okresu międzywojennego.

Boguszówka

Wieś położona około 4 kilometry od Birczy przy drodze Bircza – Przemyśl. Założona została w XV w. W 1945 r. wieś została spalona przez UPA. Jedynym elementem zachowanym z dawnych czasów jest kapliczka z poł. XIX w.

Cisowa

Osada położona 16 km na wschód od Birczy. Lokowana była w 1528 roku. W XVII w. Powstała tu cerkiew, która istnieje do dziś. Późniejsza cerkiew z 1889 r. została rozebrana w latach sześćdziesiątych XX w.

Lipa

Wieś położona 7 km na północny – wschód od Birczy, w kierunku Jawornika Ruskiego. Powstała na pocz. XV w. Pierwsza wzmianka pochodzi z 1436 r. Do obiektów zachowanych należy cerkiew gr.- katolicka drewniana z 1830 r. (obecnie parafia rzym.- kat.). Jest to budynek trójdzielny z jedno- kalenicowym dachem i trzema hełmami. Przed wejściem stoi murowana kaplica grobowa z poł. XIX w. Przed wojną wieś była porozrzucana i stanowiła wiele oddzielnych osad noszących nazwy : Capora, Kiczary, Lackie, Przysada, Kopania. Dziś Lipa jest niewielką miejscowością. Pozostało w niej kilka drewnianych zagrod.

Malawa

Wieś położona 6 km na zachód od Birczy, nad lewym dopływem Stupnicy. Założona w 1450 r. Pierwsza cerkiew powstała tu w 1510 r., kolejna w XVIII w.- p. w.

Teodozego Pieczerskiego, istnieje do dziś. Jest to budynek dwu- kalenicowy z trzema hełmami. Wewnątrz zachowała się polichromia z XIX w. Od 1990 r. cerkiew funkcjonuje jako parafia gr.- katolicka. We wsi istniał także dwór z XVII wieku otoczony karkiem krajobrazowym. Uległ zniszczeniu w czasie II wojny światowej, a jego wyposażenie i zbiory zostały zniszczone przez żołnierzy Armii Radzieckiej w 1939 r.

Wola Korzeniecka

Wieś położona na południowy wschód od Birczy (6 km). Najpierw nazwana Wola Izbiczną, później Birecką. Powstała jako osada przy założonej przez Bireckich hucie szkła. Pierwsze wzmianki pochodzą z 1552 roku. We wsi zachowały się stare domy zrębowe.

Kotów

Miejscowość leży 7–8 kilometrów na północny – zachód od Birczy u stóp Piaskowej, Kamiennej, Bosaczka i Kotowa. Wieś założona została w XV wieku. Za czasów Zygmunta Augusta w Kotowie istniała żupa solna. W XIX wieku istniała na terenie wsi huta szkła wyrabiająca zielone szkło butelkowe. Do dzisiaj przetrwała cerkiew drewniana z 1923 r. (w złym stanie) i kapliczka z 1918 r. Cerkiew zbudowana jest na planie krzyża z centralną kopułą.

Rudawka

Wieś leży na północny -zachód od Birczy, w połowie drogi między Kotowem a Birczą. Powstała w XV wieku. W 1732 r. wybudowano tu cerkiew p.w. św. Sowy (obecnie kościół rzym.-katolicki). Budynek cerkwi to budowla zrębowa z hełmem nad nową wieżą i nad wejściem. W XVIII i XIX wieku funkcjonowała tu huta szkła. W 1945 r wieś została spalona przez UPA.

Jawornik Ruski

Wieś położona jest w dolinie Jawornika. Założona została w 1469 r. Cerkiew gr.-kat. p.w. św. Dymitra została wybudowana w 1882 r. Obecnie wykorzystywana jest jako kościół rzym.- kat. We wnętrzu zachowały się polichromie i ikonostas z XIX w.

Huta Brzuska

Wieś powstała w XVIII w. Przy hucie szkła. Obecnie pozostało kilka zabytkowych zagród drewnianych.

Brzuska

Wieś położona nad potokiem Stupnica. Pierwsze informacje dotyczące wsi pochodzą z 1418 r, ale odkryto tu ślady wcześniejszego bo wczesnośredniowiecznego osadnictwa. Na początku XVI w. Istniała tu parafia prawosławna, działająca przy cerkwi p.w. Św. Mikołaja cudotwórcy. Cerkiew spaliła się wraz z polichromią o charakterze figuralnym oraz ikoną przedstawiającą Chrystusa Nauczającego z XVIII wieku.

Leszczawka

Wieś położona jest na północ od Kuźminy. Założona została w XVI wieku. W roku 1766 powstała w niej cerkiew. (w latach 70 – tych została rozebrana). W 1945 roku UPA podpaliła część zabudowań.

Leszczawa Dolna

Wieś położona około 15 km na południe od Birczy w dolinie Stupnicy. Założona została w XV wieku. Pierwsze informacje pochodzą z 1464 r. W 1507 r. działała tu parafia greko-katolicka a od 1739 r. rzymsko-katolicka. Przed 1743 r. wybudowany został kościół p.w. sw. Jana Chrzyciela. W XIX w. Istniał tu dwór, folwark, młyn i tartak. Do 1960 r. istniała cerkiew greko-katolicka p.w. św. Michała Archanioła w XVIII wieku jednak została rozebrana. Z dawnych czasów zachowała się plebania drewniana.

Leszczawa Górna

Miejscowość założona w XV wieku. Zachowane są ruiny cerkwi z końca XVIII wieku oraz kapliczka na planie rombu. Zniszczona doszczętnie w 1984 r. Śladami dawnych czasów są jedynie dwie kapliczki z XIX wieku. XVII wieczna huta szkła dała początek nowej osadzie – Huta Brzuska.

Krajna

Wieś obecnie nie istnieje. Założona z początkiem XVI wieku. W 1882 r. powstała tu cerkiew, która nie przetrwała do czasów obecnych. Mieszkańcy wsi zostali wysiedleni w trakcie akcji „Wisła”.

Jasienica Sufczyńska

Wieś leży na południowy zachód od Birczy nad dopływem Stupnicy. Huta szkła w Sufczyńce była przyczynkiem do powstania wsi. Reliktem dawnych czasów jest murowana kapliczka.

Nowa Wieś

Miejscowość położona na północny – wschód od Birczy przy drodze do Dubiecka. Powstała w połowie XV wieku. Po II wojnie światowej UPA spaliła domostwa a ludność została wysiedlona.

Brzeżawa

Wieś leży na zachód od Birczy, około 7 kilometrów od Lipy. Powstała w XV wieku. Pierwsze wzmianki pochodzą z 1464 roku. W 1843 r. wybudowano tu cerkiew p.w. Św. Michała Archanioła. Cerkiew zachowała się wraz z wnętrzem.

Łomna

Obecnie wieś nie istnieje. Historycznie położona była nad jednym z dopływów Wiaru. Powstała w XV wieku. Pierwsze wzmianki pochodzą z 1494 roku. W 1947 roku mieszkańców wysiedlono na Ziemię Odzyskane.

Zabytki gminy Bircza:

BIRCZA, HISTORYCZNY UKŁAD URBANISTYCZNY poł. XV w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAF.:

- KOŚCIÓŁ, PW. STANISŁAWA KOSTKI, mur., 1921 r.,

- PLEBANIA, mur., ok. 1925 r.

KAPLICA CMENTARNA, mur., 2 poł. XIX w.

KAPLICZKA, mur., k. XIX w.

BUDYNEK SIÓSTR ZAKONNYCH, ob. dom nr 21, wł. UG, mur., k. XIX w.

ZESPÓŁ PAŁACOWY:

- PAŁAC, ob. SZKOŁA PODSTAWOWA, mur., 1 poł. XIX w.

- FORTYFIKACJE BASTIONOWE, ziemn., XVI w.

- PARK, 1 poł. XIX w.

KOSZARY WOJSKOWE, ob. dom mieszkalny, drewn., ok. 1940 r.

SZKOŁA, mur., przed 1914 r.

PRZEDSZKOLE, drewn. przed 1914 r.

SZKOŁA PODSTAWOWA, mur. ok. 1925 r.

DOM NR 37 mur. k. XIX w.

DOM NR 111 mur. ok. 1925 r.

DOM NR 113 mur. ok. 1925 r.

DOM NR 114/115 mur. ok. 1925 r.

DOM NR 117 mur. ok. 1925 r.

DOM NR 118 mur. ok. 1925 r.

DOM NR 119 mur. ok. 1925 r.

DOM NR 120 mur. ok. 1925 r.

DOM NR 121 mur. ok. 1925 r.

DOM NR 122 mur. k. XIX w.

DOM NR 133 mur. ok. 1930 r.

DOM mur. ok. 1930 r.

DOM NR 2 drewn. 2 poł. XIX w.

DOM NR 19 drewn. pocz. XX w.

DOM NR 42 drewn. pocz. XX w.

DOM NR 50 drewn. ok. 1920 r.

DOM NR 56	drewn.	ok. 1950 r.
DOM NR 71	drewn.	ok. 1930 r.
DOM NR 84	drewn.	poł. XIX w.
DOM NR 126	drewn.	ok. 1920 r.
DOM NR 138	drewn.	ok. 1930 r.
DOM NR 139	drewn.	ok. 1930 r.
DOM NR 143	drewn.	pocz. XX w.
DOM	drewn.	ok. 1930 r.
BIRCZA STARA,		
DOM NR 25	drewn.	ok. 1930 r.
KUŹNIA	drewn.	ok. 1930 r.
BOGUSZÓWKA,		
KAPLICZKA	mur.	pocz. XX w.
DOM NR 4	drewn.	ok. 1920 r.
DOM	drewn.	ok. 1920 r.
BOROWNICA,		
KOŚCIÓŁ FIL., PW. NAJŚWIĘTSZEGO SERCA		
PANA JEZUSA, mur. pocz. XX w.		
BRZEŻAWA,		
CERKIEW GR.-KAT. PW. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA,		
OB. KOŚCIÓŁ RZYM.-KAT. drewn. 1843 r		
DOM Z OBORĄ NR 4 drewn. 1poł. XX w.		
DOM NR 13	drewn.	ok. 1930 r.
DOM NR 18	drewn.	pocz. XX w.
DOM NR 64	drewn.	pocz. XX w.
BRZUSKA,		
KAPLICZKA	mur.	XIX w.
KAPLICZKA	mur.	XIX w.
KAPLICZKA	mur.	XIX w.
DOM NR 42	drewn.	1935 r.
HUTA BRZUSKA,		
DOM NR 54	drewn.	ok. 1946 r.
DOM NR 96	drewn.	ok. 1946 r.
DOM NR 114	drewn.	ok. 1946 r.
DOM NR 119	drewn.	ok. 1946 r.
JASIENICA SUFCZYŃSKA,		
KAPLICZKA	mur.	poł. XIX w.
ZAGRODA NR 16	drewn.	ok. 1920 r.
ZAGRODA NR 18	drewn.	ok. 1920 r.
ZAGRODA NR 40	drewn.	ok. 1920 r.
DOM NR 9	drewn.	pocz. XX w.
DOM NR 36	drewn.	ok. 1930 r.
STODOŁA	drewn.	ok. 1930 r.
JAWORNIK RUSKI,		
ZESPÓŁ CERKWI GR.-KAT. PW. ŚW. DYMITRA:		
- CERKIEW, OB. KOŚCIÓŁ RZYM.-KAT. drewn. 1812 r.		
- DZWONNICA mur. k. XIX w.		
KORZENIEC,		
ZAGRODA NR 17:		
- DOM	drewn.	1937 r.
- KUŹNIA	drewn.	ok. 1950 r.
DOM NR 19	drewn.	pocz. XX w.
DOM NR 20	drewn.	ok. 1920 r.
DOM NR 29	drewn.	ok. 1920 r.
KUŹMINA,		
DOM NR 76	drewn.	po 1945
DOM NR 77	drewn.	po 1945
ZAGRODA	drewn.	k. XIX w.
DOM	drewn.	k. XIX w.
DOM NR 98	drewn.	ok. 1930
DOM NR 99	drewn.	ok. 1930
DOM NR 100	drewn.	ok. 1930
LESZCZAWA DOLNA,		
KOŚCIÓŁ RZYM.-KAT.	mur.	pocz. XX w.
KAPLICZKA	mur.	XIX w.
KAPLICZKA	mur.	pocz. XX w.
KAPLICZKA	mur.	k. XIX w.

DOM NR 15	drewn.	ok. 1930
DOM NR 20	drewn.	1947
DOM NR 69	drewn.	ok. 1930
DOM	drewn.	ok. 1930
LESZCZAWA GÓRNA		
KAPLICZKA	mur.	k. XIX w.
KAPLICZKA	mur.	k. XIX w.
KAPLICZKA	drewn.	pocz. XX w.
DOM NR 2	drewn.	ok. 1935
DOM NR 6	drewn.	ok. 1935
DOM NR 7	drewn.	ok. 1935
DOM NR 9	drewn.	ok. 1935
DOM NR 12	drewn.	ok. 1935
DOM NR 15	drewn.	pocz. XX w.
LESZCZAWKA,		
KAPLICZKA	mur.	k. XIX w.
KAPLICZKA	mur.	k. XIX w.
DOM NR 41	drewn.	ok. 1930
DOM NR 52	drewn.	ok. 1930
DOM NR 60	drewn.	pocz. XX w.
PIWNICA	mur.	ok. 1920
BRÓG	drewn.	ok. 1920
DOM NR 84	drewn.	XIX w.
DOM NR 85	drewn.	pocz. XX w.
PIWNICA	mur.	ok. 1920
ZAGRODA NR 85	drewn./mur.	pocz. XX w.
LIPA,		
CERKIEW GR.-KAT. P.W. BŚW. PARASKEWII	drewn.	ok. 1830
KAPLICA GROBOWA	mur.	poł. XIX w.
DZWONNICA	mur.	1 poł. XIX w.
KAPLICZKA	mur.	k. XIX w.
KAPLICZKA	mur.	pocz. XX w.
ZAGRODA NR 35	drewn.	1935
DOM NR 38	drewn.	ok. 1930
MALAWA,		
CERKIEW GR.-KAT. P.W. TEODOZEJO PIECZARSKIEGO	mur.	zap. XVIII w.
KAPLICZKA	mur.	XIX w.
NOWA WIEŚ,		
KAPLICZKA	mur.	XIX w.
DOM NR 2	drewn.	ok. 1920
DOM NR 14	drewn.	ok. 1920
DOM NR 15	drewn.	k. XIX w.
DOM NR 16	drewn.	ok. 1930
DOM NR 18	drewn.	pocz. XX w.
ROZTOKA,		
CERKIEW GR.-KAT. P.W. OPIEKI NMP	drewn.	1936
RUDAWKA,		
CERKIEW GR.-KAT. P.W. ŚW. SAWY	drewn.	1736
KAPLICZKA	mur.	1840
KAPLICZKA	mur.	k. XIX w.
KRZYŻ PRZYDROŻNY	drewn.	poł. XX w.
DOM NR 8	drewn.	ok. 1930
ZAGRODA NR 13	drewn.	ok. 1920
SPICHLERZ	drewn.	ok. 1920
STODOŁA	drewn.	ok. 1920
DOM NR 14	drewn.	ok. 1930
DOM NR 15	drewn.	ok. 1920
SUFCZYNA,		
KOŚCIÓŁ RZYM.-KAT.	mur.	k. XIX w.
KAPLICZKA	mur.	XIX w.
KAPLICZKA	mur.	k. XIX w.
KRZYŻ PRZYDROŻNY	drewn.	pocz. XX w.
DOM NR 5	drewn.	ok. 1920
DOM NR 12	drewn.	1928
WOLA KORZENIECKA,		
KAPLICZKA	mur.	XVIII/XIX w.

KAPLICZKA NA TRZECH DĘBACH drewn. poł.XX w.
 DOM NR 4 drewn. ok.1920
 DOM NR 7 drewn. ok.1920
 DOM NR 12 drewn. ok.1920
 DOM NR 14 drewn. ok.1920
 BRÓG drewn. ok.1920
 DOM NR 19 drewn. ok.1930
 DOM NR 22 drewn. ok.1920
 DOM NR 23 /D.SZKOŁA/ drewn. ok.1930
 DOM NR 39 drewn. ok.1930
 BRÓG drewn.
 ZAGRODA NR 50 /STODOŁA, DOM/ drewn. pocz.XX w.
 BRÓG drewn. ok.1920
 DOM NR 52 drewn. pocz.XX w.
 DOM NR 53 drewn. ok.1920
 DOM I BRÓG drewn. ok.1920
 DOM drewn. XIX w.

ŻOHATYN,

KAPLICZKA SŁUPOWA mur. XIX w.
 KAPLICZKA mur. XIX w.
 KAPLICZKA mur. k.XIX w.
 DOM I STODOŁA NR 31 drewn. pocz.XX w.
 STODOŁA NR 35 drewn. pocz.XX w.
 ZAGRODA /DOM, STODOŁA/ NR 38 drewn. pocz.XX w.
 DOM / Z KRZYŻEM/ drewn. ok.1920

Cmentarze zabytkowe

Miejscowość	Charakter obiektu	Okres powstania obiektu
1	2	3
Jawornik Ruski	Greckokatolicki, ob. Rzymskokatolicki	Pocz. XX w.
Jawornik Ruski	Greckokatolicki przycerkiewny	II poł. XIX w.
Żohatyń	Greckokatolicki	Pocz. XX w.
Kotów	Greckokatolicki	I poł. XX w.
Rudawka	Greckokatolicki przycerkiewny	II poł. XIX w.
Sufczyzna	Greckokatolicki	k. XIX w.
Borownica	Rzymskokatolicki	XIX/XX w.
Lipa	Greckokatolicki przycerkiewny	II poł. XIX w.
Maława	Greckokatolicki przycerkiewny	?
Maława	Greckokatolicki	II poł. XIX w.
Bircza	Rzymskokatolicki	II poł. XIX w.
Bircza	Żydowski	XIX w.
Bircza	Rzymskokatolicki, mogiły żołnierzy WP poległych w walkach z bandami UPA	po II wojnie światowej
Bircza	Greckokatolicki	II poł. XIX w.
Stara Bircza	Greckokatolicki	k. XIX w.
Brzeżawa	Zielonoświątkowców	1929 r.
Brzeżawa	Greckokatolicki, ob. Rzymskokatolicki	pocz. XX w.
Brzeżawa	Greckokatolicki przycerkiewny	poł. XIX w.
Brzeżawa	Greckokatolicki przycerkiewny	II poł. XIX w.
Leszczawa Dolna	Komunalny, d. gr.-kat. i rzym.-kat., ob. rzym.-kat.	II poł. XIX w.
Wola Korzeniecka	Greckokatolicki przycerkiewny	1915 r.
Huta Łodzinka	Wojenny	1915 r.
Krajna	Greckokatolicki	k. XIX w.
Łodzinka Dolna	Greckokatolicki	XIX/XX w.
Leszczawa Górna	Greckokatolicki	k. XIX w.
Łomna	Greckokatolicki, przycerkiewny	poł. XIX w.
Łomna	Greckokatolicki	pocz. XX w.
Roztoka	Greckokatolicki przycerkiewny	Pocz. XX w.
Leszczawka	Greckokatolicki przycerkiewny	k. XIX w.
Kuźmina	Rzymskokatolicki, kaplica grobowa pocz. XX w., kwatery poległych z bandami UPA	po II wojnie światowej
Kuźmina	Rzymskokatolicki	I poł. XX w.
Brzuska	Greckokatolicki przycerkiewny	XIX w. ?

Ochrona zabytków:

Strefa „A”

Strefa „A” tj. ścisłej ochrony konserwatorskiej (obowiązek zachowania i rewitalizacji obiektów). Wszelkie zmiany dot. obiektów wymagają zatwierdzenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Strefa ta obejmuje obiekty dla których zostały wydane decyzje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Strefa „B”

Dotyczy ochrony zachowania elementów ukształtowania przestrzennego. W zakres tej strefy wchodzi zachowany historyczny układ urbanistyczny wsi wykazany w spisie zabytków zarejestrowanych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dla gminy Bircza. Charakter nowej zabudowy dla wsi posiadających od kilku do kilkunastu obiektów mieszkalnych i gospodarczych zabytkowych musi być zachowany w bezpośrednim ich sąsiedztwie co do wysokości budynków i charakteru dachu. Likwidacja budynków zabytkowych wymaga opracowania dokumentacji fotograficznej budynku i otoczenia.

Strefa „K”

Dotyczy ochrony krajobrazu. W skład tej strefy wchodzi wszystkie zabytkowe cmentarze.

Strefa „E”

Ochrony ekspozycji dotyczy określonych miejsc widokowych na obiekty zabytkowe lub tereny krajobrazowe. Na tych terenach nie wolno realizować obiektów przesłaniających widok na obiekt zabytkowy bez zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Strefa ta dotyczy terenów wokół stref „A” i „K”.

Strefa „W”

Dotyczy ochrony archeologicznej tj. wszystkich stanowisk archeologicznych na których jakiegokolwiek realizacja wymaga zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

7. ROLNICZA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA

7.1. Struktura użytkowania gruntów

Obszar gminy Bircza jest zróżnicowany pod względem warunków fizjograficznych. Wydzielone jednostki fizjograficzne gminy różnią się między sobą:

- układem zasobów wodnych,
- jakością gleb,
- przydatnością rolniczą.

Fizjografia około 30% pól (ze względu na duże nachylenie) uniemożliwia prace zmechanizowane. Czynniki powyższe sprawiają, że cały teren gminy w jednakowym stopniu przydatny jest do produkcji rolnej. Pewne obszary predysponowane są do użytkowania ich w postaci: łąk, pastwisk, sadów i lasów.

Struktura użytków rolnych przedstawia się następująco:

Powierzchnia ogólna gminy	25 449 ha	-	100% w tym:
➤ grunty orne	5 881 ha		
➤ lasy i grunty leśne	15 760 ha		
➤ sady	33 ha		
➤ łąki	298 ha		
➤ pastwiska	2 455 ha		

Przestrzenne zróżnicowanie warunków przyrodniczych obszar gminy zdecydowało w dużym stopniu o stanie użytkowania gruntów, w których strukturze przeważają lasy (62% powierzchni gminy) przy niskim udziale użytków rolnych.

W gminie przeważają gleby słabe:

- gleby klasy IV – stanowią 72% gleb (w tym IVa i IVb)
- gleby klasy III – stanowią 16,7% gleb (w tym IIIa i IIIb)
- gleby klasy V – stanowią 8% gleb.

Użytki rolne zajmują powierzchnię 8667 ha – 34 % ogólnej powierzchni gminy.

W strukturze użytków rolnych największy udział zajmują :

grunty orne	- 5881 ha	- co stanowi 68 % pow. użytków rolnych,
sady	- 53 ha	- co stanowi 0,4 % pow. użytków rolnych,
łąki	- 298 ha	- co stanowi 3,4 % pow. użytków rolnych,
pastwiska	- 2455 ha	- co stanowi 28,3 % pow. użytków rolnych.

Warunki ekonomiczne produkcji sprawiają, że na przestrzeni ostatnich lat systematycznie zmniejsza się powierzchnia użytków rolnych, jak również udział gruntów ornych w całkowitej powierzchni tych użytków, co jest wynikiem zmian ich użytkowania (przeznaczanie na użytki zielone, zalesianie, czasowe wyłączenie z produkcji, odługowanie). Największa powierzchnia gruntów rolnych w gminie przypada na gospodarstwa rolne indywidualne – 6228 ha. Gospodarstwa te są bardzo rozdrobnione, średnia wielkość gospodarstwa wynosi 2,4 ha użytków rolnych. Ogólna liczba indywidualnych gospodarstw rolnych wynosi około 2558.

Gospodarstwa indywidualne wg grup obszarowych użytków rolnych przedstawia się następująco :

Gospodarstwa indywidualne wg grup obszarowych

Tabela Nr 1

Wielkość Gospodarstw	do 2 ha	2 – 5 ha	5 - 10 ha	powyżej 10 ha	Razem
Liczba gospodarstw	1626	624	261	47	2558
Udział w %	63,56	24,39	10,20	1,83	100 %

Dane : Informacje własne Urzędu Gminy

Jak wynika z powyższej tabeli największy procent stanowią gospodarstwa rolne do 2 ha – 63 %. Niski procent stanowią gospodarstwa powyżej 5 ha użytków rolnych. Na terenie gminy Bircza występują również państwowe gospodarstwa rolne w liczbie 22. O powierzchni około 1300 ha i trzy gospodarstwa inne (parafialne i Nadleśnictwa). W gminie Bircza średnio na jedno gospodarstwo rolne przypada 3,4 ha użytków rolnych, przy średniej wojewódzkiej 3,5 ha i średniej krajowej 7 ha użytków rolnych. W większości gospodarstw produkcja ma

wielokierunkowy nie wyspecjalizowany charakter. Dominuje uprawa zbóż oraz roślin okopowych, głównie ziemniaków. W produkcji zwierzęcej dominuje chów bydła i trzody chlewnej. Zagadnieniem rzutującym bezpośrednio na rozwój regionu jest poziom wykształcenia mieszkańców. Niski procent ludzi z wykształceniem średnim i wyższym utrudnia racjonalizację produkcji rolniczej, adaptację do warunków gospodarki rynkowej i reorientację zawodową. Produkcja roślinna w gminie Bircza wynosi 3059 ton. Średnia wydajność z ha produktów podstawowych (q / ha) w 1998 przedstawia poniższa tabela :

Średnia wydajność w q / ha Tabela Nr 2

Wydajność	Gmina	Kraj
Żyto	32	32,1
Pszenica	29	23,1
Pszenżyto	24	29,2
Jęczmień	30	31,1
Owies	30	26,1
Ziemniaki	220	159

Dane : Informacje własne Urzędu Gminy

Uprawa warzyw i owoców w gminie prowadzona jest jedynie na potrzeby indywidualne gospodarstw rolnych. W gminie podstawowymi kierunkami hodowli jest chów trzody chlewnej i bydła. Na terenie gminy prowadzi się także produkcję drobiarską.

Wskaźnik obsady na 100 ha użytków rolnych :

- trzody chlewnej wynosi	- gmina	- 6,35 szt.
	- województwo	- 50 szt.
	- kraj	- 97,2 szt.
- bydła	- gmina	- 14,42 szt.
	- województwo	- 42 szt.
	- kraj	- 38,6 szt.

Konsekwencją dużego rozdrobnienia gospodarstw jest wielokierunkowość produkcji, a przede wszystkim mała liczba zwierząt utrzymywanych w gospodarstwie. Największy spadek hodowli dotyczył owiec, aktualnie na terenie gminy nie prowadzi się ich hodowli.

Głównymi odbiorcami produktów rolnych na terenie gminy są prywatne podmioty gospodarcze jak : Zakład Przemysłowo – Handlowy „Bieszczady” w Rudawce oraz indywidualni odbiorcy.

Reasumując należy podkreślić, że niewątpliwym atutem gminy jest niski poziom skażenia środowiska naturalnego. Warunki te stwarzają duże możliwości pozyskiwania produktów ekologicznych, często poszukiwanych na rynkach krajowych i zagranicznych.

Teren gminy stanowi bogaty rezerwuar zwierzyny leśnej, także i tej łownej. Na terenie gminy występują tereny łowieckie administrowane przez Nadleśnictwo Bircza oraz Koła Łowieckie „Bór Bircza”, „Dzik” i „Żbik”.

Rolnicza przestrzeń produkcyjna – synteza

Uwarunkowania sprzyjające rozwojowi	Uwarunkowania ograniczające rozwój
<ul style="list-style-type: none"> - niski poziom chemizacji rolnictwa, - duża pow. użytków zielonych, - czyste środowisko naturalne, - duże zasoby siły roboczej, - możliwości produkcji ekologicznej. 	<ul style="list-style-type: none"> - niekorzystne ukształtowanie terenu, - niekorzystne warunki glebowe (przewaga klas IV i V), - wielokierunkowość produkcji, - niski stopień mechanizacji, - wysokie koszty produkcji, - bark lokalnego rynku zbytu, - rozdrobnienie gospodarstw, - niedoinwestowanie gospodarstw.

8. UWARUNKOWANIA SPOŁECZNO – GOSPODARCZE

Gmina Bircza położona jest w środkowo – wschodniej części województwa podkarpackiego, na terenie Pogórza Przemysko – Dynowskiego. Sąsiaduje od północy z gminami Dynów, Dubiecko, Krzywca, od północnego – wschodu z gminą Krzywca, od wschodu z gminą Fredropol, od południa z gminami Ustrzyki Dolne, Olszanica, Tyrawa Wołoska, od południowego – zachodu z gminami Dydnia i Nozdrzec. Gmina Bircza należy do powiatu przemyskiego zajmuje powierzchnię 25 449 ha (254,49 km²). Jest największą gminą pod względem powierzchni w powiecie przemyskim. Gmina Bircza liczy 7180 mieszkańców i jest podzielona na 24 sołectwa. Wiodącą funkcję zajmuje miejscowość Bircza, będąca siedzibą gminy i centrum usługowo – handlowym. Gmina oddalona jest około 32 km na zachód do najbliższego większego miasta – Przemyśla (ośrodka powiatowego) i około 85 km od centrum województwa podkarpackiego – Rzeszowa.

POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY GMINY

Gmina Bircza liczy 7180 mieszkańców, średnio na km² przypada 28,21 osób, przy średniej w województwie podkarpackim 118 osób i kraju 124 osób.

Na ogólną liczbę mieszkańców - 7180 osób,
 kobiety stanowią - 3491 osób,
 mężczyźni - 3689 osób.

Ludność gminy z podziałem na poszczególne sołectwa przedstawia poniższa tabela.
 Tabela Nr 1 – Ludność – zaludnienie (dane : informacja Urzędu Gminy).

L.p.	Sołectwo	Powierzchnia w ha	Mieszkańcy (liczba)	Średnia na km ²	Struktura (%)
1.	Bircza	463,46	1137	245,57	15,83
2.	Stara Bircza	848,38	566	66,75	7,88
3.	Brzuska	1551,50	302	19,46	4,21
4.	Boguszówka	186,91	107	57,52	1,49
5.	Borownica	447,84	110	24,61	1,53
6.	Brzeżowa	1437,60	309	21,49	4,30
7.	Huta Brzuska	700,00	384	54,86	5,35
8.	Jasienica	630,27	254	40,32	3,54
9.	Jawornik Ruski	1719,30	157	9,13	2,18
10.	Korzeniec	872,48	502	57,56	6,99
11.	Kotów	676,55	107	15,83	1,49
12.	Kuźmina	1551,80	456	29,38	6,35
13.	Leszczawka	846,14	327	38,65	4,55

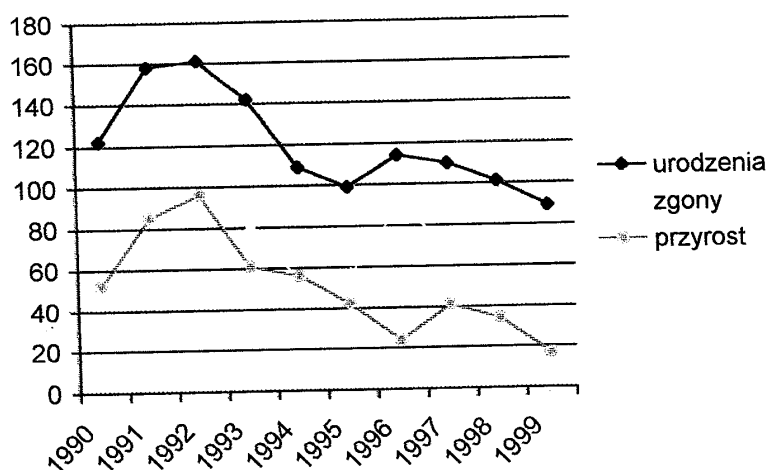
14.	Leszczawa Dolna	1611,80	643	39,91	8,95
15.	Leszczawa Górna	1505,40	129	8,57	1,79
16.	Lipa	1807,10	317	17,54	4,40
17.	Łodzinka Górna i Dolna	1175,30	121	11,15	1,68
18.	Malawa i Dobrzańsk	1121,10	198	17,66	2,75
19.	Nowa Wieś	446,15	101	22,65	1,40
20.	Rudawka	1050,90	219	20,86	3,05
21.	Sufczyzna	1051,30	292	27,7	4,06
22.	Wola Korzeniecka	697,55	220	31,56	3,06
23.	Żohatyn	1335,80	161	12,06	2,24
24.	Roztoka	239,70	61	25,52	0,84
25.	Obręby Geodezyjne	1474,93	---	---	---
	Razem	25.449,36	7.180	28,21	100 %

Stopa przyrostu naturalnego w gminie Bircza ma tendencję zniżkową (od 52 osób w roku 1990 – 17 osób w 1999 r.).

Charakterystykę przyrostu naturalnego w latach 1990 - 1999 przedstawia tabela Nr 2.

Przyrost naturalny Tabela Nr 2

Rok	Liczba urodzeń	Liczba zgonów	Przyrost naturalny
1990	122	70	52
1991	158	73	85
1992	161	65	96
1993	142	81	61
1994	109	53	56
1995	99	57	42
1996	114	90	24
1997	110	69	41
1998	101	67	34
1999	89	72	17

Liczba urodzeń / zgonów / przyrost.

Analizując liczbę zawieranych małżeństw w gminie, można stwierdzić, że w ostatnich latach ma ona tendencję zwykłą. Wzrost liczby zawieranych małżeństw sprzyjał będzie rozwojowi sfery społeczno – demograficznej.

W strukturze wiekowej ludności Gminy Bircza, dominuje ludność w wieku między 30 – 49 rokiem życia oraz w wieku powyżej 50 lat.

Szczegółowo strukturę wiekową przedstawia tabela Nr 3.

L.p.	Wyszczególnienie	Liczba	struktura w %
1.	Dzieci od 0 do 6 lat	770	10,72
2.	Dzieci od 7 do 15 lat	1146	15,96
3.	Młodzież od 16 - 20	507	7,06
4.	Dorośli od 21 - 29	972	13,53
5.	Dorośli od 30 - 49	1768	24,62
6.	Dorośli w wieku powyżej 50 lat	2017	28,09
Razem		7180	100 %

Największy udział % w strukturze wiekowej ma grupa osób powyżej 50 lat (20,09 %). Udział tej grupy ludności każe przypuszczać, że społeczeństwo gminy Bircza jest populacją starzejącą się. Przy spadku wskaźnika przyrostu naturalnego udział ten wyraża negatywny wpływ na potencjał społeczno – demograficzny gminy. Niepokojąco mała jest liczba osób w przedziale wiekowym od 16 do 29 lat życia. Ludność w wieku produkcyjnym stanowi 52 % - 3758 osób.

Saldo migracji stałej w gminie jest ujemne, co jest wynikiem ograniczonego rynku pracy, skłaniającego miejscową ludność do poszukiwania pracy w większych aglomeracjach.

Saldo migracji ludności w gminie przedstawia poniższa tabela.

Wyszczególnienie	Napływ	Odpływ	Saldo migracji	
			Ogółem	na 1000 ludności
Gmina Bircza	42	103	- 61	- 8,6

Dane : Rocznik Statystyczny woj. podkarpackiego – stan na 1999 r.

Zatrudnienie i bezrobocie

W gminie Bircza zatrudnionych jest 615 osób, w tym w sektorze państwowym 393 osoby – 63,9 % ogółu zatrudnionych, zaś w sektorze prywatnym 222 osoby – 36,1 % ogółu zatrudnionych.

Podstawowym czynnikiem kształtującym strukturę zatrudnienia jest fakt posiadania ziemi oraz wielkość gospodarstwa rolnego.

Likwidacja byłego województwa przemyskiego i upadek w woj. podkarpackim dużej części zakładów przemysłowych, w których zatrudniona była znaczna część ludności wiejskiej, wywołała zjawisko bezrobocia jawnego jak i ukrytego. Redukcja zatrudnienia w zakładach pracy w pierwszej kolejności dotknęła tzw.

dwuzawodowców – czyli właścicieli małych gospodarstw rolnych, zatrudnionych dodatkowo w zakładach przemysłowych. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w gminie wynosiła na dzień 30.09.1999 r. – 500 osób.

Bezrobocie wiekowo przedstawia się następująco :

15 – 17 lat	- 3 osoby,
18 – 24 lat	- 184 osoby,
25 – 34 lat	- 173 osoby,
35 – 44 lat	- 121 osoby,
45 – 54 lat	- 17 osób,
55 – 59 lat	- 2 osoby.

Trzeba zauważyć, że zdecydowana większość bezrobotnych to ludzie w wieku produkcyjnym od 18 – 44 lat, posiadający najczęściej wykształcenie zasadnicze zawodowe i podstawowe. Stanowi to duży problem społeczny, gdyż rynek pracy nie wykazuje zapotrzebowania na niewykwalifikowaną lub nisko wykwalifikowaną siłę roboczą. Stopa bezrobocia w gminie, liczona jako stosunek procentowy liczby zarejestrowanych do liczby ludności, aktywnej zawodowo wynosi 13,3 % i jest na tym samym poziomie co stopa bezrobocia w województwie podkarpackim.

Do głównych przyczyn bezrobocia zaliczyć należy :

- brak zakładów przemysłowych,
- brak większych jednostek mogących stanowić pewien potencjał miejsc pracy,
- duża odległość gminy od większych zakładów funkcjonujących w regionie,
- kłopoty z dostępem do kredytów na rozwój małej przedsiębiorczości,
- spadek stopy życiowej w całym kraju.

Bez prawa do zasiłku dla bezrobotnych pozostaje w gminie 359 osób – 71,80 % ogółu bezrobotnych.

JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY

Warunki życia mieszkańców gminy określono, biorąc pod uwagę czynniki ekonomiczne, sytuacje na rynku pracy, poziom zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych obsługi ludności. Sytuację bytową w gminie pogarsza spadek zatrudnienia, głównie w budownictwie, przemyśle i transporcie. Standard życia mieszkańców gminy w dużym stopniu zależy od poziomu wyposażenia poszczególnych miejscowości urządzenia obsługi ludności oraz od warunków mieszkaniowych. W gminie Bircza podstawową formą budownictwa jest budownictwo tradycyjne. Głównie są to domy i mieszkania prywatne – wolnostojące. Liczba budynków indywidualnych w gminie wynosi 1423 w tym 1136 wyposażonych w wodociąg i kanalizację. Budownictwo zbiorowe – 70 budynków, wszystkie budynki wyposażone są w wodociąg i kanalizację.

Zasoby mieszkaniowe to :

	<u>Gmina</u>	<u>Powiat</u>
Mieszkania	1707	17 191
Izby	5363	59 563
Pow. użytkowa mieszkań w tyś. m ²	103,7	1219,7
Ludność w mieszkaniach	7180	71 942
Liczba osób na 1 mieszk. na 1 izbę	4,1 1,33	4,18 1,21

Pow. użytkowa w m ² na :		
1 mieszk.	59,35	70,90
1 osobę	14,44	17,00

Dane : Rocznik Statystyczny 2000 – stan na 31.12.1999 r.

W gminie Bircza budownictwo indywidualne stanowi 95 % ogółu zasobów mieszkaniowych. Budownictwo wielorodzinne stanowi zaledwie 5 % ogółu zasobów i występuje w miejscowości : Bircza, Stara Bircza, Brzuska, Huta Brzuska, Jawornik Ruski, Korzeniec, Kotów, Kuźmina, Leszczawa Górna (są to przeważnie budynki po byłych PGR – ach i Nadleśnictwa Bircza). Gmina Bircza jest słabo wyposażona w sieć gazową, sieć ta występuje tylko w miejscowości Kuźmina i ma 19,9 km długości.

Oświata i wychowanie

Bazę oświatowo – wychowawczą gminy Bircza stanowią : Liceum Ekonomiczne, Gimnazjum, osiem szkół podstawowych oraz przedszkole samorządowe. Liceum i gimnazjum znajdują się w miejscowości gminnej Bircza. Do liceum uczęszcza 76 uczniów, zaś do gimnazjum 131 uczniów.

Szkoły podstawowe na terenie gminy znajdują się w :

- Birczy,
- Hucie Brzuskiej,
- Kozienicy,
- Kuźminie,
- Leszczawie Dolnej,
- Sufczyńie,
- Żohatynie,
- Lipie.

Łącznie w szkołach podstawowych uczy się 926 uczniów, których kształci 104 nauczycieli. Łącznie liczba pomieszczeń do nauki wynosi 64. Większość szkół wymaga remontów i modernizacji. Brak jest w większości szkół sal gimnastycznych oraz słabe jest wyposażenie tych szkół w pomoce naukowe. Nakłady finansowe na oświatę w gminie są niewystarczające.

W gminie działa jedno przedszkole samorządowe w miejscowości gminnej, do którego uczęszcza 120 dzieci.

Poza terenami gminy młodzież uczy się najczęściej w szkołach średnich w Przemyślu, w Dubiecku i Sanoku.

Ochrona zdrowia i opieka społeczna

Na sytuację zdrowotną mieszkańców gminy wpływa wiele czynników. Bardzo ważną rolę w tym względzie odgrywa dostęp do opieki medycznej. Na terenie gminy Bircza działają dwa ośrodki zdrowia w Birczy i Żohatynie, które zatrudniają dwóch lekarzy : chorób wewnętrznych, medycyny rodzinnej oraz stomatologów. W Birczy działa jeden ośrodek pomocy społecznej. Najbliższy szpital i pogotowie ratunkowe znajduje się w odległym o około 32 km ośrodku powiatowym w Przemyślu.

Kultura i sport

Na terenie gminy instytucjami, które prowadzą działalność w zakresie upowszechniania kultury są : Gminny Ośrodek Kultury w Birczy oraz kluby i świetlice znajdujące się w większych miejscowościach gminy (16 obiektów). Na terenie gminy w Birczy działa jedno kino na 240 miejsc oraz jedna biblioteka gminna i dwie filie (w Kuźminie i Leszczawie Dolnej). Wielkość księgozbioru wynosi 33 tys. Z racji zbyt

niskich środków przekazywanych na rozwój kultury, gminna baza kulturalna wymaga dużego doinwestowania.

Handel i usługi

Działalność handlowa w gminie prowadzona jest w 60 placówkach o łącznej powierzchni sprzedaży 2500 m². W handlu zatrudnionych jest około 81 osób.

Na 60 placówek przypada :

- 44 spożywczo – przemysłowe,
- 7 sklepów odzieżowych,
- 2 sklepy AGD,
- 2 sklepy z akcesoriami samochodowymi,
- 2 sklepy z materiałami budowlanym.

Na terenie gminy Bircza znajduje się 1 stacja benzynowa w miejscowości Stara Bircza. Do urządzeń obsługi ogólnej zaliczyć należy : Urząd Gminy w Birczy, dwa banki, policję i straż pożarną.

Działalność gospodarcza

Działalność gospodarczą w gminie na przykładzie wybranych gałęzi produkcji, usług oraz handlu przedstawia tabela Nr 4

Liczba przedsiębiorstw w wybranych gałęziach Tabela Nr 4

Branża	Ilość
Przetwórstwo żywności	3
Przemysł drzewny	20
Przemysł meblowy	1
Transport	29
Handel	132
Usługi – warsztaty sam. i usługi komunikacyjne	26
Usługi budowlane	32
Zakłady usług leśnych	36
Dystrybucja paliw	2
Usługi gastronomiczne	5
Młyn	1

Na terenie gminy Bircza działają dwa większe zakłady przemysłowe :

- Zakład Przemysłowo - Handlowy „Bieszczady” - prowadzący ubój zwierząt i produkcję wędlin (zatrudniający 22 osoby),
- Przedsiębiorstwo Meblowe ELSA prowadzące obecnie produkcję zyrandoli.

Uwarunkowania społeczno – gospodarcze – synteza.

Uwarunkowania sprzyjające Rozwojowi	Uwarunkowania ograniczające Rozwój
Potencjał demograficzny	
- duży potencjał osób zawodowo – czynnych,	- wysoka stopa bezrobocia – 13,3 %, - ujemne saldo migracji, - niski przyrost naturalny, - duży odsetek ludności powyżej 50 lat, - duży % ludności o niskim wykształceniu.

Infrastruktura społeczno – gospodarcza	
- dobrze rozwinięta sieć placówek szkolnictwa podstawowego, - posiadanie szkoły średniej na terenie gminy – Liceum Ekonomiczne, - działający GOK i Biblioteka Publiczna w Birczy oraz duże filie, - wystarczająca sieć placówek handlowych, - działające 2 banki : - Bank Spółdzielczy, - Filia Banku PKO S.A. w Birczy, - możliwość wynajmu lokali lub kupna gruntów pod działalność gospodarczą,	- ograniczona ilość środków na remonty i modernizację szkół, - słabo rozwinięta baz sportowo - rekreacyjna, - brak sal gimnastycznych w niektórych szkołach, - brak środków na zakup pomocy naukowych, - brak nauczycieli do nauki j. obcych, - brak nowoczesnego sprzętu medycznego w istniejących placówkach opieki zdrowotnej, - niski poziom uprzemysłowienia gminy, - brak rozwiniętej działalności produkcyjnej, - słabo rozwinięta baza gastronomiczno – noclegowa, - brak promocji gospodarczej, - niedostateczna ilość lokalnego kapitału prywatnego, - słabo rozwinięta sieć gazownicza, - niedostatecznie rozwinięta sieć telekomunikacyjna.

9. STRUKTURA FUNKCJONALNO – PRZESTRZENNA, SYSTEM OSADNICZY

9.1. Układ strukturalno-przestrzenny

W gminie Bircza układ strukturalno-przestrzenny oparty jest o ustabilizowaną sieć osadniczą, której wiodącą rolę pełni Bircza – jako siedziba Urzędu Gminy i centrum obsługi gminy. Obszar gminy Bircza rozciąga się w południowej części województwa podkarpackiego, zajmując swym nieregularnym obrysem powierzchnię ok. 25449ha. Ośrodkiem wspomagającym w systemie obsługi jest Żohatyń a w pewnym zakresie również Leszczawa i Kuźmina.

W gminie Bircza zarysowują się trzy zasadnicze obszary funkcjonalne:

- Obszar dominacji produkcji rolnej obejmujący środkowe pasmo gminy z sołectwami: Lipa, Kotów, Jawornik Ruski, Żohatyń, Brzeżawa, Stara Bircza, Bircza, Sufczyzna, Wola Korzeniecka.
- Obszar predysponowany do rozwoju rekreacji obejmujący północno-wschodnią część gminy z sołectwami: Huta Brzuska, Korzeniec, Brzuska, Jasienica Sufczyńska, Rudawka.
- Południowy obszar predysponowany do rowoju rekreacji ze szczególnym uwzględnieniem sportów zimowych obejmujący sołectwa: Kuźmina, Roztoka, Leszczawa Górna, Leszczawa oraz Malawa.

Struktura podziału wewnętrznego zagospodarowania obszaru gminy przedstawia się następująco:

- pow. ogólna gminy	25449 ha	100	%,
- pow. lasów	15760 ha	62	%,
- pow. użytków rolnych	5881 ha	23	%,

9.2. Sieć osadnicza gminy Bircza

Sieć osadnicza gminy Bircza składa się z 24 sołectw obejmujących wsie w następującym układzie:

<u>Sołectwo</u>	<u>liczba mieszkańców</u>
- Bircza,	1144
- Stara Bircza,	580
- Brzuska,	308
- Boguszówka,	112
- Borownica,	113
- Brzeżawa,	319
- Huta Brzuska,	403
- Jasienica,	257
- Jawornik Ruski,	163
- Korzeniec,	591
- Kotów,	95
- Kuźmina,	463
- Leszczawka,	323
- Leszczawa Dolna,	661
- Leszczawa Górna,	128
- Lipa,	310
- Łodzinka Górna i Dolna,	124
- Malawa i Dobrzanka,	200
- Nowa Wieś,	102
- Roztoka,	63
- Rudawka,	223
- Sufczyzna,	296
- Wola Korzeniecka,	229
- Żohatyn.	152
<u>Razem:</u>	<u>7287</u> mieszkańców

10. SYSTEMY INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

10.1. Układ komunikacyjny.

10.1.1. Sieć dróg istniejących

Przez obszar gminy Birczy przebiegają następujące drogi stanowiące szkielet komunikacyjny gminy tj.:

- jest to droga krajowa:
Nr 28 relacji Przemyśl – Wadownice
- jest to droga wojewódzka:
Nr 890 Kuźmina – Krościenko

- drogi powiatowe w gminie Bircza to:
 - Nr 514 Iskań – Piątkowa – Jawornik Ruski,
 - Nr 515 Nienadowa – Iskań.– Bircza,
 - Nr 516 Kotów – Sufczyzna,
 - Nr 517 Piątkowa – Kotów – St. Bircza,
 - Nr 518 Wara (gr. Powiatu) – St. Bircza,
 - Nr 519 Jawornik Ruski – Ulucz,
 - Nr 520 Lipa – Brzeżawa,
 - Nr 521 Malawa – Dobrzanka,
 - Nr 522 Leszczawa D. – Leszczawka,
 - Nr 523 Leszczawa D. – Leszczawka G.,
 - Nr 524 Bircza – Huwniki – Gr. Państwa
 - Nr 525 Brzуска – Huta Brzуска

- oraz drogi gminne, są to:
 - Żohatyń – Borownica 1,8 km
 - Leszczawka – Wygon – Kuźmina 4,1 km
 - Bircza osiedle POM 0,8 km
 - Leszczawka – Pastewnik 1 km
 - Leszczawka – Rosuszka 1,2 km
 - Leszczawka – Górny Koniec 1,4 km
 - Boguszówka – Łazy 1,8 km
 - Malawa – Leszczawa 2,3 km
 - Bircza – Kamienna Góra 1,7 km
 - Korzeniec – Bartkowskie 1,5 km
 - Panieński Czub – Łodzinka D. 3,7 km
 - Bircza – Wola Korzeniecka 3,0 km
 - Bircza – Siewargówka 1 km
 - Lipa 1 - 0,3 km
 - Lipa 2 - 0,6 km
 - Lipa 3 - 0,4 km
 - Brzeżawa – Wola Brzeżawska 1 km
 - Bircza - Tokarnia – Huta Brzуска 2,5 km

10.1.2. Linia kolejowa

W gminie Bircza transport kolejowy nie występuje.

10.1.3. Lotnisko

w okresie letnim jest wykorzystywane dla lotów prywatnych lotnisko znajdujące się w miejscowości Łodzinka (byłe wojskowe lotnisko obok ośrodka Arłamów).

10.1.4. Eksploatacja surowców naturalnych.

Występowanie surowców mineralnych powoduje zagrożenie dla tego obszaru wynikające z degradacji powstałych przy ich wydobywaniu. Największe znaczenie gospodarczemają mają surowce energetyczne: ropa naftowa występująca w obszarze Kuźmina –Siedliska (nie eksploatowana). Wzdłuż południowej granicy Parku występują złoża diatomitu – eksploatowane. W dolinach rzecznych występują złoża piasków rzecznych i żwirów – lokalnie eksploatowanych.

Najbardziej degradującym środowisko działaniem na terenie gminy jest eksploatacja diatomitu na odcinku Kuźmina – Dobrzanka, wiążąca się z przekształceniem rzeźby.

10.1.5. Gospodarka wodna

Pobór wody na przestrzeni ostatnich lat od 1991 r wykazuje tendencje spadkową. w 1996 r dla gminy wynosił 6996 m³. Na część gminy posiada lokalne wodociągi. Zarówno ilość ujęć wodnych jak i długość sieci wodociągowej sukcesywnie wzrasta. Wszystkie budowane obecnie sieci wodociągowe zaopatrywane będą z ujęć podziemnych.

Roczne zużycie wody w gminie wynosi 384,4 tyś m³, sieć obsługuje około 304 gospodarstwa domowe.

Charakterystyki ujęć i sieci:

Ujęcia wód występują w miejscowościach:

- Bircza 4 studnie wiercone wydajność 20 m³/h (sieć Ø 5,4" dł. 1,3 km)
2 kopane wydajność 15 m³/h
- Kotów 1 ujęcie - studnia wiercona wydajność 21 m³/h (sieć Ø 5,4" dł. 1 km)
- Leszczawa 1 ujęcie-studnia wiercona wydajność 18 m³/h (sieć Ø 5,4" dł. 0,9 km)
- Łodzinka 1 ujęcie powierzchniowe wydajność 5 m³/h (sieć Ø 5,4" dł. 1,3 km)
- Maława 1 ujęcie powierzchniowe wydajność 10 m³/h (sieć Ø 5,4" dł. 1,5 km)
- Lipa

Zużycie wody w miejscowościach (roczne)

- Bircza - 12 256 m³ rocznie obsługuje 282 mieszkańców – 112 gospodarstw
- Kotów - 3 492 m³ rocznie obsługuje 90 mieszkańców – 36 gospodarstw
- Leszczawa – 5 040 m³ rocznie obsługuje 140 mieszkańców - 38 gospodarstw
- Łodzinka - 2 880 m³ rocznie obsługuje 80 mieszkańców - 24 gospodarstw
- Maława – 4 104 m³ rocznie obsługuje 114 mieszkańców – 46 gospodarstw
- Lipa – XXXXX m³ rocznie obsługuje 114 mieszkańców – 48 gospodarstw

W trakcie przygotowania jest stacja uzdatniania wody w Birczy i wodociągi na terenie gminy o łącznej długości 45 km

10.1.7. Gospodarka ściekowa

W gminie jedyną infrastrukturą służącą do odbioru i oczyszczania ścieków są lokalne sieci kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków wybudowane na potrzeby osiedli mieszkaniowych. Gmina przystępuje obecnie do urzeczywistnienia gospodarki wodno-ściekowej budując i unowocześniając istniejące oczyszczalnie ścieków oraz rozbudowując sieć kanalizacyjną. Gmina posiada oczyszczalnie mechaniczno-biologiczne w miejscowościach: Bircza, Łodzinka Górna i Leszczawa Dolna, oczyszczającą 28 232 m³ ścieków i obsługującą 502 mieszkańców.

Rozwój sieci kanalizacyjnej nie odbywa się tak dynamicznie jak rozwój sieci wodociągowej co może doprowadzić do produkcji większej ilości ścieków, które będą odprowadzane bez odpowiedniego oczyszczania bezpośrednio do rzek i potoków.

10.4. Elektroenergetyka

- Przez gminę przebiega linia WN 110 kV związane z rozdzieleniem energii elektrycznej GPZ .

10.5. Gazownictwo

- Gmina Bircza posiada sieć gazu ziemnego co pozwala na obsługę terenów we wsiach: Kuźmina – 95%
Roztoka – 60%

Sieć gazowa gminy Bircza wynosi około 20 km i znajduje się ona w bardzo dobrym stanie technicznym. Gęstość sieci gazowej w gminie Bircza wynosi 7,82 km/100 km², w województwie podkarpackim 84,03 km/100 km².

10.6. Łączność

Obecnie w gminie Bircza łączność telefoniczna dostępna jest dla:

- w Birczy 400 abonentów (pojemność centrali CMM 900),
- w Kuźminie 50 abonentów (pojemność centrali CMM 900),
- w Żohatynie 30 abonentów (pojemność centrali CMM 900),

Obecnie abonentów (z centrali CMM 900), jest 354 co daje wskaźnik telefonów 41,17/1000 mieszkańców, w trakcie przygotowana jest centrala automatyczna w Birczy i wykonanie światłowodu na terenie gminy.

10.7. Usuwanie odpadów komunalnych

W gminie brak własnego gminnego wysypiska śmieci. Odpady komunalne są segregowane, złom i szkło odstawiane są jako surowiec wtórny do miejscowego GS „SCH”, a pozostałe odpady nie są składowane (oficjalne). Planowane jest składowisko odpadów w Krajnej o pojemności 100 000 m³. Roczna ilość odpadów w gminie to 3 560 m³. Nieuporządkowana gospodarka odpadami występująca na terenie gminy stanowi istotne zagrożenie dla jego środowiska. Aktualnie brak jest składowisk odpadów, odpady składowane są „na dziko”, często wysypywane do okolicznych potoków, jarów i w zarośla nadrzeczne.

11. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

Podobnie jak położenie województwa w strukturze kraju, tak położenie gminy w strukturze województwa, stwarza określone, temu miejscu właściwe, uwarunkowania rozwojowe. W uwarunkowaniach, o których mowa uwzględniamy głównie aspekt przestrzenny, stanowiący podstawę do późniejszych rozwiązań dotyczących kierunków rozwoju. Stan istniejący narzuca zarówno warunki pozytywne jak i negatywne. W 1999 r. zostało utworzone Województwo Podkarpackie z połączenia byłych województw; krośnieńskiego, przemyskiego, rzeszowskiego i tarnobrzeskiego. Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego, przystąpiło do opracowania - "projektu planu zagospodarowania przestrzennego województwa". Plan ten w znacznej mierze wykorzystuje materiały "Studiów" zagospodarowania przestrzennego byłych województw. Opracowanie te wykazały znaczne wewnętrzne różnicowanie obszaru województwa.

Położenie geograficzne

Gmina Bircza jest położona w południowo-wschodniej części województwa Podkarpackiego, na granicy dwóch mezoregionów: Pogóra Przemyskiego i Gór Sanocko – Turczańskich. Średnie wysokości nad poziomem morza, wynoszące od 300 – 500 m oraz warunki klimatyczne charakterystyczne dla Podkarpacia mają swoje konsekwencje w gospodarczym wykorzystaniu przestrzeni. Rzeźba terenu,

duża lesistość oraz niekorzystne warunki dla rozwoju osadnictwa miały wpływ na izolację całego obszaru Pogórza od rozwiniętych ośrodków miejskich i zurbanizowanych pasm osadniczych charakterystycznych dla obszarów nizinnych.

Położenie w strukturze funkcjonalno – przestrzennej

Położenie w stosunku do głównych korytarzy osadnictwa i pasm rozwoju społ.-gospodarczego. Obszar gminy znajduje się poza układem pasmowym województwa, w odległości około 30 km na północ od południowego korytarza osadnictwa, związanego z drogą krajową Nr 84 łączącą główne miasta południowej części województwa: Jasło, Krosno, Sanok, Ustrzyki Dolne i przejście graniczne z Ukrainą w Krościenku.

Naturalną barierą oddzielającą obszar gminy od tego pasma, stanowiącego również pasmo aktywności gospodarczej i społecznej, są Góry Sanocko – Turczańskie.

Położenie w układzie węzłowym.

Uwarunkowania historyczne oraz przyrodnicze spowodowały, że na trasie dawnego traktu handlowego z Węgier przez Przełęcz Dukielską w kierunku północno – wschodnim wykształciły się ośrodki miejskie : Sanok, Bircza i Przemyśl.

W chwili obecnej Sanok posiada status ośrodka miejskiego o znaczeniu subregionalnym i jest siedzibą starostwa. Przemyśl, do niedawna miasto wojewódzkie, pozostaje w skali województwa ośrodkiem o znaczeniu regionalnym. Status Birczy uległ całkowitej degradacji po II wojnie światowej, gdy utraciła ona prawa miejskie i do dnia dzisiejszego pozostaje w izolacji od procesów urbanizacyjnych, poza głównymi obszarami rozwoju społecznego i gospodarczego. Jednak położenie w centrum Pogórza Przemyskiego, wzrost zainteresowania tym obszarem jako potencjalną strefą rozwoju turystyki oraz brak ośrodków predysponowanych do pełnienia roli biegunów rozwoju sprawiają, że Bircza może odzyskać status miasta i stać się ponadlokalnym ośrodkiem rozwoju dla obsługi funkcji turystyczno – wypoczynkowych tego obszaru.

Położenie w układzie strefowym.

Strefa produkcji rolnej i leśnej

Cały obszar pogórza, w tym również obszar gminy, posiada naturalne predyspozycje do rozwoju gospodarki leśnej, natomiast zarówno klimat, jak również ukształtowanie terenu i jakość gleb ograniczają rozwój produkcji rolnej. Cały obszar Pogórza zakwalifikowano do strefy ziem górskich dla których najodpowiedniejszym modelem gospodarowania rolniczego jest ograniczona hodowla zwierząt. Obszar Pogórza charakteryzuje się dużym zalesieniem: w gminie Bircza lasy stanowią około 60% powierzchni, co przesądza o głównej formie gospodarowania w całym subregionie. Gospodarka leśna i przetwórstwo drewna wydaje się być potencjalnie podstawową dziedziną rozwoju ekonomicznego i miejscem zatrudnienia ludności w gminach położonych w pasie pogórzy, w tym również gminy Bircza.

Ponieważ duże i czyste ekologiczne kompleksy leśne są bogatym rezerwuarem zwierzyny leśnej, w tym także łownej, stanowią one poważne uwarunkowania do rozwoju gospodarki łowieckiej.

Strefa obszarów chronionych

Walory krajobrazowe Pogórza, mały stopień urbanizacji oraz degradacji i dewastacji środowiska spowodowały, że cały ten subregion zostaje objęty prawną ochroną. Powstanie Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego, na obszarze

którego znajduje się cała powierzchnia gminy (bez Birczy), stało się gwarancją prawną, nienaruszalności walorów krajobrazowych i przyrodniczych i czystości środowiska. Okoliczność ta stanowi główne uwarunkowanie do rozwoju turystyki, agroturystyki, gospodarki łowieckiej i proekologicznego drobnego przemysłu i rzemiosła. Projektowany w sąsiednich gminach Fredropol i Ustrzyki Dolne Turnicki Park Narodowy może stać się istotnym uwarunkowaniem dla gmin Bircza, gdyż stanie się potencjalnym rynkiem pracy a tereny sąsiednie mają szansę na lokalizację ośrodków obsługi technicznej, turystycznej i komunikacyjnej. Cały obszar gminy, a właściwie zlewnia rzeki San i Wiar znajdują się w strefie ochrony powierzchniowego ujęcia wody na Sanie dla Miasta Przemyśla. Brak udokumentowanych zasobów wód podziemnych i mały stopień retencji wód powierzchniowych sprawia, że cały obszar gminy i większości obszaru Pogórza Przemyskiego znajduje się w strefie małej dostępności do zasobów wody pitnej. Okoliczność ta jest przeszkodą w rozwoju bazy turystycznej na skalę masową oraz innych form gospodarowania wymagających dużych ilości wody.

Strefa koncentracji walorów turystycznych

Atrakcyjność walorów turystycznych, klimatycznych, duże kompleksy leśne i dobry stan czystości środowiska sprawiają, że obszar gminy znajduje się w strefie koncentracji walorów turystycznych obejmującej dolinę Sanu, Pogórze Przemyskie i góry Sanocko-Tuczańskie.

Dawne miasto Bircza z zachowanym małomiasteczkowym układem urbanistycznym i walorami zabytkowych obiektów architektonicznych ma szansę stać się ośrodkiem rozwoju funkcji turystycznej całego Pogórza obsługującego obszar projektowanego parku narodowego oraz część Pogórza od Przemyśla do Dynowa. Dla obsługi turystycznej niewystarczająca jest jakość i parametry techniczne układu drogowego tranzytowego – droga krajowa nr 28 z Wadowic do Przemyśla i przejścia granicznego w Medyce oraz droga wojewódzka nr 890 z Birczy do przejścia granicznego w Krościenku są trasami typowo górskimi, trudnymi do masowego wykorzystywania, szczególnie w okresach zimowych. Możliwość zwiększenia dostępności turystycznej tego obszaru daje istniejące lotnisko w nieistniejącej już wsi krajna, około 6 km drogą powiatową nr 524 na południe od Birczy. Daje to możliwość bezpośredniego połączenia z lotniskiem krajowym w Jasionce koło Rzeszowa. Obszar Gminy leży w większej strefie występowania pozostałości zabudowy drewnianej charakterystycznej dla całego obszaru pogranicza. Unikalny charakter obiektów, w tym cerkiewek, kapliczek nielicznych pozostałości wsi może stać się atrakcją turystyczną całego subregionu. Pożądane jest, aby cały obszar transgraniczny został objęty ponadregionalnym (ponadpaństwowym) programem ochrony tego dziedzictwa kulturowego.

Obszary problemowe

Podstawowym obszarem problemowym obejmującym większą część Pogórza i mającym wpływ na rozwój gminy jest obszar niedoboru wody pitnej. Za wyjątkiem doliny Sanu, pod którą znajduje się główny zbiornik wód podziemnych Nr 430 „Dolina rzeki San”, cały obszar Pogórza pozbawiony jest stałych i wydajnych źródeł poboru wody. Ogranicza to w sposób istotny rozwój gospodarczy gminy. Ograniczenia w eksploatacji istniejących zasobów wód powierzchniowych spowodowane strefą ochrony sanitarnej powierzchniowego ujęcia dla Przemyśla, ochrona obszarów

źródłiskowych, mała możliwość retencji pogarszają dostępność gminy do źródeł zaopatrzenia w wodę.

Drugim obszarem problemowym stanowiącym uwarunkowanie zewnętrzne dla rozwoju gminy jest obszar projektowanego Turnickiego Parku Narodowego w gminach Fredropol i Ustrzyki Dolne. Zachodnia granica projektowanego parku pokrywa się z południowo-wschodnią granicą gminy. Projektowany park narodowy może stać się dla gminy Bircza, a szczególnie dla miejscowości Bircza szansą rozwoju i miejscem lokalizacji bazy turystycznej dla zwiedzających park, ośrodkiem obsługi komunikacyjnej parku (droga krajowa nr 28 i lotnisko) wreszcie rynkiem pracy dla wykwalifikowanych pracowników leśnych przy utrzymaniu i pielęgnacji parku. Niepokojący jest fakt, że projektowany park narodowy, który swym zasięgiem miał obejmować również część Gminy Bircza, został oprotestowany przez społeczność gminy, a niezrozumienie idei powołania parku i ochrony unikalnych walorów środowiska może stanowić barierę we właściwym wykorzystaniu tych bogactw i w konsekwencji niszczenie jedynych walorów mogących stanowić podstawę przyszłego rozwoju gminy.

Alternatywnym sposobem wykorzystania obszarów projektowanego parku narodowego jest przeznaczenie go na poligon wojskowy. MON było kiedyś właścicielem dużych obszarów wokół miejscowości Arłamów (gmina Ustrzyki Dolne) oraz lotniska w Krajnej. Ośrodek w Arłamowie przez ostatnie lata był wykorzystywany jako hotel, lecz istnieje tendencja do zwrotu całego kompleksu resortowi obrony narodowej z przeznaczeniem na cele specjalne. Takie rozwiązanie przekreśli możliwość powiązania parku narodowego i prawnej ochrony walorów przyrodniczych obszaru, stanowić może zagrożenie dla stanu środowiska, spowoduje niedostępność olbrzymich obszarów leśnych i prawdopodobnie wyłączy lotnisko z sieci komunikacji cywilnej w zależności od przeznaczenia tego obszaru (stopnia niezbędnej izolacji terenów specjalnych) może zostać całkowicie zlikwidowana możliwość zatrudnienia ludności gminy przez użytkownika.

Położenie w układzie komunikacyjnym

Obszar gminy położony w pasie pogórzy można określić jako trudno dostępny komunikacyjnie. Jedyna droga krajowa przebiegająca przez gminę droga nr 28 łącząca zachodnią małopolską z podkarpaciem jest drogą typową górską, nie przeznaczoną dla masowego ruchu tranzytowego osobowego i towarowego. Łączy ona wprawdzie drogę krajową tzw. „Zakopiankę” z granicą Polsko-Ukraińską (przejście graniczne w Medyce) i stanowi alternatywę dla głównego korytarza transportowego drogi nr 4, magistrali kolejowej E-30 i planowanej autostrady A-4, ale może mieć charakter wyłącznie turystyczny. Od Birczy do Krościenka (przejście graniczne z Ukrainą) prowadzi droga wojewódzka 890. Stanowi ona element tzw. „drogi przygranicznej” łączącej przejścia graniczne z Ukrainą: Hrebenne (woj. Lubelskie), Budomierz (przejścia projektowane), Medykę, Krościenko i przejścia turystyczne (piesze) w Bandrowie, Michniowcu i Smolniku. Lotnisko w okolicach Birczy może stać się elementem lokalnej sieci komunikacji lotniczej z centralnym lotniskiem w Jasionce koło Rzeszowa, i poprzez to lotnisko z całym krajem. Powstanie obszaru specjalnego o przeznaczeniu wojskowym, który obejmuje lotnisko uniemożliwi jego wykorzystanie dla celów cywilnych. Cały obszar pogórza od Dynowa po granicę państwa jest praktycznie niedostępny dla telekomunikacji bezprzewodowej i trudnodostępny dla telekomunikacji przewodowej.

12. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Przedstawione na planszach rysunkowych, warunki wynikające ze stanu zagospodarowania przestrzennego, uzupełnione informacjami o stanie gminy zawartymi w części opisowej są podstawą do określenia warunków wewnętrznych gminy.

12.1. Najważniejsze uwarunkowania wewnętrzne:

Korzystne dla gminy to:

- Korzystne położenie gminy w stosunku do drogi krajowej Nr 28,
- Dobrze rozwinięta sieć połączeń komunikacyjnych międzygminnych,
- Stosunkowo małe zanieczyszczenie środowiska naturalnego.
- Usytuowanie gminy w obrębie Parku Krajobrazowego.
- Funkcjonujące Koło Łowieckie – organizacja polowań,
- Dobrze rozwinięta obsługa oświaty w zakresie:
 - wystarczająca ilość Szkół Podstawowych,
 - istniejące I Liceum Ekonomiczne,
 - Biblioteka Publiczna w Birczy oraz jej oddziały w Kuźminie i Leszczawie
- Działający Gminny Ośrodek Kultury,
- Możliwość wynajmu lokali oraz kupna gruntów pod działalność gospodarczą,
- Duży potencjał osób w wieku produkcyjnym (możliwość wykorzystania miejscowej niedrogiej siły roboczej)
- Duża powierzchnia użytków zielonych (niski poziom chemizacji stwarza możliwość produkcji ekologicznej)
- Dobrze prowadzona gospodarka przestrzenna gminy, w oparciu o obowiązujący miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy.
- Dobre zaangażowanie społeczeństwa gminy w jej rozwój.

12.2. Najważniejsze uwarunkowania wewnętrzne niekorzystne dla rozwoju gminy:

- niekorzystne położenie w stosunku do sieci większych miast,
- zły stan dróg,
- brak połączeń pośpiesznych PKS,
- zagrożenie powodziowe na terenach położonych bezpośrednio przy rzekach i potokach.
- struktura podłoża o małej absorcyjności,
- słabo rozwinięta sieć kanalizacyjna (10 gospodarstw),
- niewystarczająca ilość oczyszczalni (3 oczyszczalnie),
- brak gminnego wysypiska śmieci,
- słabo rozwinięta sieć wodociągowa (30 gospodarstw),
- zły stan melioracji i brak regulacji rzek i potoków,
- niski poziom gazyfikacji wsi,
- słabe oświetlenie ulic, brak poboczy i chodników dla pieszych oraz ścieżek rowerowych,
- słabo rozwinięta infrastruktura dla turystyki i rekreacji.
- brak środków na rozbudowę infrastruktury technicznej,
- niski stopień mechanizacji produkcji,
- niekorzystne dla rolnictwa ukształtowanie terenu – wysokie koszty produkcji rolnej,

- duża migracja młodych ludzi do miasta,
- wysoka stopa bezrobocia 13,3%
- niski odsetek osób ze średnim i wyższym wykształceniem,
- niedomagania obsługi oświaty w zakresie:
 - braki lokalowe gimnazjum,
 - brak sal gimnastycznych w szkołach podstawowych,
 - niedostateczne wyposażenie szkół:
 - a. w pomoce naukowe,
 - b. braki kadrowe.
- niedofinansowanie bibliotek szkolnych oraz szkolnictwa,
- słabo rozwinięta baza gastronomiczna,
- brak rozwiniętej działalności produkcyjnej,
- zabytki w większości w terenach osiedleńczych powodują potrzebę ochrony konserwatorskiej poprzez wyznaczenie stref „A”, „B”, „K” i „E”.
- Własność gruntów w przeważającej ilości prywatna ogranicza działalność gminy w realizacji zamierzeń inwestycyjnych znaczenia publicznego.

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ W SKŁADZIE :

Dyrektor Biura : mgr inż. arch. Adam Kardyś
Kierownik Oddziału : mgr inż. arch. Danuta Chrobak
Główny projektant : mgr inż. arch. Alicja Strojny
upr. urb. 1357/94
mgr inż. arch. Zygmunt Strączyk
upr. urb. 622/88
mgr inż. arch. Danuta Chrobak

Zespół projektowy :

St. Projektant ds. struktur przestrzennych: mgr inż. arch. Wojciech Misiewicz
St. Projektant ds. infrastruktury społecznej: mgr Krystyna Sowa
Główny projektant ds. środowiska przyrodniczego: mgr Barbara Kmiotek
St. Projektant ds. środowiska kulturowego: mgr Julia Olech - Nowak
Główny projektant ds. komunikacji mgr inż. Barbara Lejda
Główny projektant ds. energetyki, telekomunikacji inż. Ewelina Dobrowolska
Główny projektant ds. wod - kan, gazownictwo inż. Barbara Guniewska

Opracowanie komputerowe : Specjalista Jerzy Ochalski

Opracowanie techniczne : Specjalista tech. geod. Józef Urbanik

Opracowanie graficzne :

St. Asystent tech. bud. Marek Kowal

ZARZĄD GMINY BIRCZA
PODKARPACKIE BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO W RZESZOWIE
ODDZIAŁ ZAMIEJSCOWY W PRZEMYŚLU

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY BIRCZA**

**CZĘŚĆ II
KIERUNKI ROZWOJU I POLITYKA PRZESTRZENNA**

Przemyśl, Rzeszów - 2001

**CZĘŚĆ II STUDIUM
KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
I POLITYKA PRZESTRZENNA GMINY BIRCZA**

Spis treści

CZĘŚĆ TEKSTOWA

WSTĘP

KARTA GMINY

ROZDZIAŁ I

**1. SYNTEZA UWARUNKOWAŃ ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO GMINY BIRCZA**

- 1.1. Synteza uwarunkowań w zakresie struktury osadniczej
- 1.2. Uwarunkowania gminy do rozwoju turystyki
- 1.3. Synteza uwarunkowań w zakresie społeczno - gospodarczym
- 1.4. Synteza uwarunkowań w zakresie środowiska przyrodniczego
- 1.5. Synteza uwarunkowań w zakresie ochrony środowiska kulturowego
- 1.6. Ważniejsze elementy infrastruktury technicznej i komunikacja
- 1.7. Obszary problemowe i czynniki utrudniające rozwój

2. ZADANIA O CHARAKTERZE PONADLOKALNYM

- 2.1. Wytyczne wynikające z planu województwa
- 2.2. Wytyczne wynikające z Planu Ochrony Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego
- 2.3. Wytyczne wynikające ze strategii rozwoju gminy

ROZDZIAŁ II

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

1. KIERUNKI ROZWOJU SPOŁECZNO - GOSPODARCZEGO
2. KIERUNKI PRZEKSZTAŁCENŃ STRUKTURY FUNKCJONALNO PRZESTRZENNEJ
3. KIERUNKI ROZWOJU TERENÓW OSADNICZYCH I ZASADY ICH ZAGOSPODAROWANIA
4. KIERUNKI OCHRONY WARTOŚCI PRZYRODNICZYCH
5. KIERUNKI OCHRONY WARTOŚCI KULTUROWYCH
6. KIERUNKI ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

ROZDZIAŁ III

POLITYKA PRZESTRZENNA GMINY BIRCZA

1. CELE ROZWOJU GMINY I
2. INSTRUMENTY REALIZACJI POLITYKI PRZESTRZENNEJ
3. POLITYKA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY
4. POLITYKA PRZESTRZENNA W ODNIESIENIU DO ROZWOJU SPOŁECZNO – GOSPODARCZEGO
 - 4.1. Polityka przestrzenna rozwoju gospodarczego obszarów leśnych
 - 4.2. Polityka przestrzenna rozwoju rolniczej przestrzeni produkcyjnej
5. POLITYKA OCHRONY I KSZTAŁTOWANIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO
6. POLITYKA PRZESTRZENNA W ZAKRESIE OCHRONY DÓBR KULTURY
7. OKREŚLENIE OBSZARÓW DLA KTÓRYCH SPORZĄDZENIE MPZP
 - jest obowiązkowe
 - jest wskazane ze względu na istniejące uwarunkowania
8. POLITYKA UZDROWISKOWA W PROBLEMATYCE ROZWOJOWEJ GMINY.

BIBLIOGRAFIA

CZĘŚĆ RYSUNKOWA

SKALA 1 : 25 000

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO I POLITYKA PRZESTRZENNA - RYS. 1 / II

KIERUNKI ROZWOJU – INFRASTRUKTURA TECHNICZNA - RYS. 2 / II

WSTĘP

1. Polityka przestrzenna i kierunki zagospodarowania przestrzennego stanowią jeden z podstawowych instrumentów realizacji STRATEGII ROZWOJU GMINY BIRCZA.
2. „ Studium” określa funkcjonalno–przestrzenny rozwój gminy i wskazuje kierunki zagospodarowania w odniesieniu do obszaru gminy.
3. Kierunki polityki przestrzennej gminy zawarte w „ Studium”, są podstawą działalności merytorycznej, tak w odniesieniu do sporządzania planów miejscowych jak też decyzji administracyjnych na obszarach objętych planami.
4. Ustalenia „ Studium” wyrażone są w formie tekstowej p.t. „ Kierunki rozwoju i polityka przestrzenna” i graficznej na mapach topograficznych w skali 1:25000 pod tytułem:
 - „ Kierunki rozwoju i polityka przestrzenna”,
 - „ Kierunki rozwoju - infrastruktura”.

KARTA GMINY - OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY

Gmina Bircza leży we wschodniej części województwa podkarpackiego, w sąsiedztwie miasta Przemyśl, na terenie Pogórza Przemysko – Dynowskiego. Położona jest na trasie dawnego szlaku handlowego z Węgier przez Przełęcz Dukielską w kierunku południowo – wschodnim, w obrębie Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego.

Przez gminę Bircza przebiega droga krajowa Nr 28 Wadowice – Przemyśl, droga wojewódzka Nr 890 Kuźmina – Krościenko oraz drogi powiatowe i gminne, które stanowią bezpośrednią obsługę komunikacyjną terenów osiedleńczych poszczególnych wsi.

Naturalne predyspozycje do rozwoju gminy stanowi klimat, małe zanieczyszczenie środowiska oraz sprzyjające warunki do rozwoju gospodarki leśnej, agroturystyki, turystyki oraz lecznictwa uzdrowiskowego.

Charakterystyczne wielkości :

Powierzchnia ogółem	-	25449 ha
Ludność ogółem	-	7287 mieszkańców (stan z 1999 r.)
Gęstość zaludnienia	-	28,63 osoby / km²
Ilość sołectw	-	24
Liczba podmiotów gosp.	-	315 (I kw. 1999 r.)

Gminy sąsiednie :

Dynów - powiat rzeszowski
 Dubiecko, Krzywca, Krasiczyn, Fredropol - powiat przemyski
 Ustrzyki Dolne, Olszanica - powiat bieszczadzki
 Tyrawa Wołoska, Sanok - powiat sanocki
 Dydnia, Nozdrzec - powiat brzozowski

Podział administracyjny:

Gmina Bircza podzielona jest administracyjnie na 24 sołectwa :

1. Bircza,
2. Stara Bircza,
3. Brzuska,
4. Boguszówka,
5. Borownica,
6. Brzeżawa,
7. Huta Brzuska,
8. Jasienica,
9. Jawornik Ruski,
10. Korzeniec,
11. Kotów,
12. Kuźmina,
13. Leszczawka,
14. Leszczawa Dolna,
15. Leszczawa Górna,
16. Lipa,
17. Łodzinka Górna i Dolna,
18. Maława i Dobrzanka,
19. Nowa Wieś,
20. Rostoka,
21. Rudawka,
22. Sufczyzna,
23. Wola Korzeniecka,
24. Żohatyn.

Funkcje gminy:

- rolnictwo,
- handel,
- usługi leśne,
- usługi budowlane,
- obsługa turystyki i wypoczynku.

Ważniejsze dane o ludności:

Liczba mieszkańców	-	7287 mieszkańców
Średnia gęstość zaludnienia	-	28,63 osoby / km ²
Średnia w woj. podkarpackim	-	118 osób / km ²
Stopa przyrostu naturalnego ma tendencję zniżkową (od 86 osób w 1980 r. do 34 osób w 1999 r.)		

Struktura użytków w gminie:

Pow. gminy ogółem	-	25 449 ha
Grunty orne	-	5 881 ha
Lasy i grunty leśne	-	15 760 ha
Sady	-	33 ha
Łąki	-	298 ha
Pastwiska	-	2 455 ha

Określenie kierunków rozwoju przestrzennego

Obszar gminy znajduje się poza układem pasmowym województwa w odległości około 30 km na północ od południowego korytarza osadnictwa związanego z drogą krajową Nr 84, łączącą główne miasta południowej części województwa: Jasło, Krosno, Sanok, Ustrzyki Dolne i przejście graniczne z Ukrainą w Krościenku.

Naturalną barierą oddzielającą obszar gminy od tego pasma, stanowiącego również pasmo aktywności gospodarczej i społecznej są Góry Sanocko – Turczańskie.

Uwarunkowania historyczne i przyrodnicze spowodowały, że na trasie dawnego traktu handlowego z Węgier przez Przełęcz Dukielską w kierunku północno – wschodnim, wykształciły się ośrodki miejskie: Sanok, Bircza i Przemyśl.

W chwili obecnej Sanok posiada status ośrodka miejskiego o znaczeniu subregionalnym i jest siedzibą starostwa.

Przemyśl, do niedawna miasto wojewódzkie, pozostaje w skali województwa ośrodkiem o znaczeniu regionalnym. Status Birczy uległ całkowitej degradacji po II wojnie światowej, gdy utraciła ona prawa miejskie i do dnia dzisiejszego pozostaje w izolacji od procesów urbanizacyjnych, poza głównymi obszarami rozwoju społecznego i gospodarczego. Powoduje to, że w chwili obecnej brak jest na obszarze gminy zamierzeń o charakterze ponadlokalnym. Jednak położenie w centrum Pogórza Przemyskiego i wzrost zainteresowania tym obszarem jako potencjalną strefą rozwoju turystyki oraz próby uzyskania dla gminy statusu gminy uzdrowskiej, sprawiają, że Bircza może odzyskać status miasta i stać się ponadlokalnym ośrodkiem rozwoju dla obsługi funkcji turystyczno – wypoczynkowych tego obszaru.

Do uzyskania takiego statusu prowadzić może wytyczenie podstawowych kierunków rozwoju gminy, którymi mogą być:

- gospodarka leśna i przetwórstwo drewna - ze względu na charakterystyczny dla obszaru Pogórza duży procent zalesienia, wynoszący w gminie Bircza około 60% powierzchni. Może ona stanowić potencjalnie podstawową dziedzinę rozwoju gospodarczego oraz stać się miejscem zatrudnienia dla ludności gminy Bircza oraz gmin położonych w pasie Pogórzy.
- gospodarka łowna - ze względu na duże i czyste kompleksy leśne będące rezerwuarem zwierzyny leśnej, w tym także łownej.
- rozwój turystyki i agroturystyki - ze względu na położenie w obszarze Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego, które daje gwarancję prawną nienaruszalności walorów krajobrazowych, przyrodniczych i czystości środowiska.
- ograniczona hodowla zwierząt ze względu na klimat, ukształtowanie terenu oraz jakość gleb zakwalifikowanych, na całym obszarze gminy, do strefy gleb górskich. Czynniki te ograniczają rozwój produkcji rolnej, natomiast hodowla stanowi najodpowiedniejszy model gospodarki rolnej na tym obszarze.
- doprowadzenie do uzyskania przez gminę Bircza statusu gminy uzdrowskiej

ROZDZIAŁ I

1. SYNTEZA UWARUNKOWAŃ ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIRCZA

1.1. Synteza uwarunkowań w zakresie struktury osadniczej

1.1.1. Miejscowość gminna Bircza

Funkcje wiodące:

- ośrodek administracji dla gminy
- główny obszar koncentracji usług podstawowych i ponadpodstawowych dla gminy
- wielofunkcyjny ośrodek wzrostu i aktywizacji społeczno – gospodarczej dla gminy

Struktura gospodarczo – przestrzenna: złożona, odpowiadająca wielofunkcyjnej roli miejscowości, obejmująca:

- przestrzenie publiczne, którymi są : place (Rynek), ulice, obszary zieleni,
- cmentarze, tereny sportowe i rekreacyjne i inne przestrzenie ogólnodostępne dla mieszkańców
- działki obiektów użyteczności publicznej jak ; administracji, bezpieczeństwa publicznego, oświaty, służby zdrowia, kultury (w tym kultu religijnego), handlu, gastronomii, turystyki, bankowości, poczty i telekomunikacji, obsługi rolnictwa i inne działki obiektów służących powszechnie społeczności lokalnej
- tereny budownictwa mieszkaniowego, wielorodzinnego o niskiej
- intensywności oraz indywidualnego, jednorodzinnego wraz z towarzyszącymi usługami podstawowymi, handlowymi, rzemieślniczymi i innymi , a także z urządzeniami towarzyszącymi (parkingi, zieleńce, komunikacja wewnętrzna)
- tereny zabudowy zagrodowej, obejmujące działki budowlane rolników indywidualnych, których gospodarstwa rolne położone są w granicach miejscowości
- tereny komunalne i działalności gospodarczej produkcyjnej, obejmujące działki baz magazynowo – składowych, transportowych, zakładów
- produkcyjnych i przetwórczych oraz podmiotów gospodarczych wymagających większych działek ze względu na uciążliwość i zdystansowanie od terenów mieszkaniowych
- tereny obiektów infrastruktury technicznej wymagające ze względów technologicznych i bezpieczeństwa wydzielenia z innych obszarów i których lokalizacja wynika z funkcji technicznych
- obszary objęte ochroną konserwatorską, obejmujące zespoły i działki obiektów zabytkowych oraz stanowiska archeologiczne wraz ze strefami ochronnymi

1.1.2. Wiejskie tereny osadnicze

Funkcje wiodące:

- bezpośrednia obsługa rolniczej przestrzeni produkcyjnej rolnictwa
 - indywidualnego, zorganizowanego w formie rodzinnych gospodarstw rolnych (obszary koncentracji zabudowy zagrodowej),
- usługi towarzyszące i zaplecze techniczne dla produkcji rolnej
 - (zlokalizowane w samodzielnych zespołach lub w zespołach zabudowy jednorodzinnej ludności nierolniczej),
- usługi podstawowe i publiczne nie związane z produkcją rolną (zlokalizowane w samodzielnych zespołach zabudowy jednorodzinnej)
- ochrona zabytkowych zespołów dziedzictwa kulturowego (zespoły zabudowy i obiekty objęte strefami ochrony konserwatorskiej „A”, „B”, „E”, „K”, „OW”),
- obsługa turystyczna obszarów koncentracji walorów turystycznych Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego oraz obiektów i zespołów zabytkowych,
- obsługa obszarów leśnych.

Struktura funkcjonalno – przestrzenna

- struktura administracyjna układu osadniczego jest zorganizowana w 24 sołectwa,
- adaptowany układ przestrzenny wsi charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem gospodarstw indywidualnych,
- przestrzeń publiczną całego układu osadnictwa wiejskiego pełniąc funkcje komunikacyjne (drogi, ciągi piesze, cieki wodne) oraz korytarzy infrastruktury technicznej,
- zespoły objęte ochroną konserwatorską w strefach ochrony : „A”, „B”, „E”, „K”
- place, obszary zieleni parkowej, cmentarze itp.

1.2. Uwarunkowania gminy do rozwoju turystyki

Gmina Bircza jest trzecią co do wielkości gminą w Polsce. Położona jest w terenie górzystym, na terenie Pogórza Przemyskiego wchodzącego w skład Zewnętrznych Karpat Wschodnich, a w szczególności makroregionu zwanego Pogórzem Środkowo-Beskidzkim. Średnia wysokość terenu waha się w granicach 400 – 500 m n.p.m. Piękne pogórza o rusztowym układzie grzbietów porastają lasy jodłowo – bukowe z roślinnością wschodnio – karpacką. Jadąc z Przemyśla do Sanoka, po obu stronach głęboko wciętej w zbocze serpentyny, leży rezerwat leśno – geologiczno – krajobrazowy „Krępak”.

Sama Bircza, a w zasadzie jej centrum leży na niewielkim wzniesieniu, u podnóża płynie rzeka Stupnica, która bierze początek na północnych stokach Bziany (578m n.p.m.) w okolicy Leszczawy Górnej. Następnie kieruje się na północ, przepływa przez Nową Wieś, Sufczyńę i Brzuskę, by w okolicy Bachowa zasilić wodami San.

Czynione są starania dla uznania gminy Bircza za uzdrowiskową. Unikatowy charakter terenu oraz specyficzne warunki klimatyczne spełniają warunki pozwalające gminie ubiegać się o taki status.

Część gminy Bircza wchodzi w skład utworzonego w 1991 roku Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego.

Znajdują się na jej terenie dwa rezerwaty przyrody :

- „Krępak” w Korzeńcu (starodrzew jodłowo – bukowy),
- „Reberc” w Łodzince (starodrzew jodłowy).

Na terenie parku występuje wielkie bogactwo fauny i flory. Bircza i jej okolice posiadają wspaniałe walory turystyczne, atrakcyjne szlaki i świetne trasy dla amatorów rowerów górskich.

Przez teren gminy przebiegają trzy szlaki turystyczne:

- „Niebieski” - czas przejścia 6 – 7 godzin Krasiczyn – Huta Brzuska – Sufczyzna – Kotów – Bircza
- „Czerwony” - czas przejścia 4 – 5 godzin Bircza – Posada Rybotycka – Kopysno – Brylińce
- „Czerwony” - czas przejścia 2,5 godziny Bircza – Leszczawa – Roztoka
- Na terenie rezerwatu „Krępak” znajduje się ścieżka dydaktyczna.

Infrastruktura turystyczna istniejąca na terenie gminy

w Birczy :

- hala sportowa
- stadion sportowy + bieżnia
- kort tenisowy
- pole biwakowe
- strzelnica sportowa

w Korzeńcu :

- wyciąg narciarski

Kluby i imprezy sportowe :

- Birczański Klub Sportowy „Leśnik” Bircza
- Uczniowskie kluby sportowe
- Sekcja judo
- Tenis stołowy
- Strzelectwo sportowe
- Rajdy samochodowe
- Ogólnopolski wyścig rowerów górskich

1.3. Synteza uwarunkowań w zakresie społeczno – gospodarczym
Gmina Bircza jest największą gminą pod względem powierzchni w powiecie przemyskim. Zajmuje powierzchnię 254,49 km² . Średnio na 1 km² przypada 28,21 osób. Jest to gmina o najmniejszym wskaźniku zaludnienia w województwie.

Potencjał demograficzny gminy:

- duży potencjał osób zawodowo – czynnych
- wysoka stopa bezrobocia - 13,3 %
- ujemne saldo migracji
- niski przyrost naturalny
- duży odsetek ludności powyżej 50 lat
- duży procent ludności o niskim wykształceniu
- liczba bezrobotnych w gminie wynosi 500 osób
- najwięcej bezrobotnych jest w wieku 18 – 44 lata
- duży udział bezrobotnych z wykształceniem podstawowym i zawodowym
- ograniczony rynek pracy

Jakość życia mieszkańców :

- niski poziom jakości życia mieszkańców
- spadek zatrudnienia w przemyśle, budownictwie i transporcie
- słabo rozwinięta sieć gazownicza, telekomunikacyjna i wodociągowa
- podstawową formą budownictwo tradycyjne (jednorodzinne, zagrodowe)

Oświata i wychowanie :

- dobrze rozwinięta sieć placówek szkolnictwa podstawowego
- gmina posiada szkołę średnią – Liceum Ekonomiczne
- ograniczona ilość środków na remonty i modernizację szkół
- brak sal gimnastycznych w niektórych szkołach
- brak środków na zakup pomocy naukowych dla szkół
- brak nauczycieli do nauki języków obcych

Ochrona zdrowia , opieka społeczna

- gmina posiada dwa ośrodki zdrowia (Bircza, Żohatyn)
- brak nowoczesnego sprzętu medycznego w istniejących placówkach opieki zdrowotnej
- brak środków na pomoc społeczną

Kultura i sport

- gmina posiada GOK i Bibliotekę Publiczną w ośrodku gminnym
- dobrze rozwinięta sieć placówek kulturalnych (kluby, świetlice)
- w pozostałych miejscowościach słabo rozwinięta baza sportowo – rekreacyjna

Handel i usługi

- wystarczająca sieć placówek handlowych
- słabo rozwinięte rzemiosło
- słabo rozwinięta baza gastronomiczno - noclegowa
- na terenie gminy działają 2 banki :
 - Bank Spółdzielczy
 - filia Banku PKO SA

Działalność gospodarcza

- na terenie gminy działają dwa większe zakłady przemysłowe
- (Zakład Przemysłowo – Handlowy „ Bieszczady”, Przedsiębiorstwo Meblowe ELSA)
- niski poziom uprzemysłowienia gminy
- brak promocji gospodarczej
- niedostateczna ilość lokalnego kapitału prywatnego
- możliwość wynajmu lokali lub kupna gruntu pod działalność gospodarczą

Synteza uwarunkowań w zakresie rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Podstawą rozwoju rolnictwa w gminie są gleby i rzeźba terenu . Obszar gminy należy do strefy rolnictwa ziem górskich.

Wnioski z analizy stanu istniejącego:

- niski poziom chemizacji rolnictwa
- duża powierzchnia użytków zielonych
- czyste środowisko naturalne
- duże zasoby siły roboczej do wykorzystania w rolnictwie
- możliwość produkcji ekologicznej
- niekorzystne ukształtowanie terenu
- niekorzystne warunki glebowe (przewaga gleb kl. IV i V)
- wielokierunkowość produkcji
- niski stopień mechanizacji
- wysokie koszty produkcji
- brak lokalnego rynku zbytu
- rozdrobnienie gospodarstw
- niedoinwestowanie gospodarstw rolne

1.4. Synteza uwarunkowań w zakresie środowiska przyrodniczego

1.4.1. Obszary i obiekty objęte ochroną na podstawie Ustawy „O ochronie przyrody”

Ochrona zasobów środowiska przyrodniczego jest szczególnie ważna w gminie Bircza, w której prawie cała powierzchnia objęta jest ochroną we wszystkich możliwych formach ochrony; parku krajobrazowego, obszaru chronionego krajobrazu, rezerwatów przyrody, pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych.

Na terenie gminy Bircza nie ma Parków Narodowych, użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo krajobrazowych.

Na granicy gminy Bircza (poza jej obszarem) na terenie gmin Fredropol i Wojtkowa ma powstać Turnicki Park Narodowy.

W myśl Ustawy o Ochronie Przyrody z dnia 16.10.1991 r. w województwie podkarpackim stworzony został powiązany system obszarów chronionych wchodzących w krajowy system ochrony, w którym obszary najcenniejsze przyrodniczo, o najwyższej formie ochrony prawnej, otoczone są terenami o niższych wartościach przyrodniczych i niższych formach ochrony, system obszarów chronionych w gminie Bircza obejmuje:

1. Park Krajobrazowy Pogórza Przemyskiego
2. Przemysko - Dynowski Obszar Chronionego Krajobrazu

Ustalenia dotyczące ochrony przyrody tych obszarów przechodzą w całości do Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego.

Park Krajobrazowy Pogórza Przemyskiego

Utworzony Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Przemyskiego z dnia 16 grudnia 1991r. w sprawie wprowadzenia ochrony terenów posiadających walory krajobrazowe przed ich niszczeniem bądź utratą tych walorów (Dziennik Urzędowy Województwa Przemyskiego nr 17, poz.100). O całkowitej powierzchni 61 862 ha z czego 17 406 ha leży w obrębie gminy. Park stanowi prawie 68,25 % powierzchni gminy. Istniejąca granica Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego na terenie gminy jest czytelna i łatwa do identyfikacji w terenie, nie wymaga korekty w okresie kierunkowym. Przebieg granicy Parku Krajobrazowego naniesiony jest w rysunku Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego.

Miejscowości leżące w Parku to: Brzezawa, Boguszówka, Borownica, Brzuska, Huta Brzuska, Dobrzanka, Jasienica, Jawornik Ruski, Korzeniec, Kotów, Krajna, Kuźmina, Lipa, Leszczawka, Leszczawa Dolna, Leszczawa Górna, Łodzinka Dolna, Łodzinka Górna, Łomna, Malawa, Nowa Wieś, Roztoka, Rudawka, Sufczyzna, Stara Bircza, Wola Krzywiecka, Żohatyn. Miejscowość gmina została wyłączona z obszaru Parku i stanowi enklawę w jego środku. Pozostała część południowo – wschodnia gminy leży w Przemysko – Dynowskim Obszarze Chronionego Krajobrazu.

Do ochrony Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego opracowano Plan Ochrony Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego, który po uchwaleniu będzie stanowił obowiązujący akt prawa miejscowego dla obszaru gminy leżącego w zasięgu Parku.

Przemysko – Dynowski Obszar Chronionego Krajobrazu (P.D.O.Ch.K.), stanowiący otulinę dla Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego. został ustanowiony Uchwałą nr XX/148/87 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Przemyślu z dnia 25 czerwca 1987 r. (Dz.Urz. Nr. 8 z dnia 6.08.1987r.) i utrzymany w mocy Obwieszczenia Wojewody Przemyskiego z dnia 11.12.1990 r.

W obszarze gminy Birczy zajmuje powierzchnię 4 848 ha, (ok. 19 % pow. gminy) są to głównie grunty rolne (2 418,87 ha) i kompleksy leśne (1 949,83 ha).

Rezerваты przyrody

Rezerваты stanowią następną formę ochrony występującą na obszarze gminy. Są to obszary obejmujące zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym ekosystemy, określone gatunki roślin i zwierząt, elementy przyrody nieożywionej mające istotną wartość ze względów naukowych, przyrodniczych, kulturowych bądź krajobrazowych.

Obecnie istnieją 2 zatwierdzone rezerваты przyrody o łącznej pow.329.42 ha, są to:

1. „Krepek” - o pow. 138,46 ha, położony jest w miejscowości Korzeniec. Nadleśnictwo Bircza, Obręb Bircza, oddziały: 45,46,47,48.

Rezerwat ustanowiony został Zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 8 lipca 1991 r. (MP Nr 25, poz. 172).

Jest to rezerwat leśny (Fi. zl), lasów górskich i podgórskich (L. lgp). Przedmiotem ochrony jest fragment lasu jodłowo-bukowego z charakterystycznym runem dla podgórskiej formy buczyny (Dentario glandulosae-Fagetum collinum) wraz z ciekawymi elementami rzeźby terenu i osobliwymi formami geologicznymi. Celem ochrony jest zachowanie lasu jodłowo-bukowego naturalnego pochodzenia z runem charakterystycznym dla podgórskiej formy buczyny karpackiej oraz ciekawych elementów rzeźby terenu i osobliwości geologicznych. Powierzchnię rezerwatu tworzą w całości lasy.

Uwagi: ze względu na cel ochrony rezerwatu i generalne ustępowanie ze składu drzewostanów jodły, należałoby założyć sieć stałych powierzchni próbnych do kontroli stanu rezerwatu. Nadleśnictwo Bircza utworzyło ścieżkę dydaktyczno-przyrodniczej na terenie rezerwatu.

2. „Reberce” o pow. 190,96 ha, położony w miejscowościach: Wola Korzeniecka, Krajna i Łomna. Nadleśnictwo Bircza, Obręb Bircza, oddziały: 143a, 144a, 152a, 153a, 154a,b,d 156a,b.

Rezerwat ustanowiony został Zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 11 grudnia 1995 r. (MP Nr 5, poz. 55).

Jest to rezerwat leśny (Fi. zl), lasów górskich i podgórskich (L. lgp).

Przedmiotem ochrony jest fragment naturalnych lasów jodłowych. Celem ochrony jest zachowanie dobrze wykształconego zbiorowiska buczyny karpackiej (Dentario glandulosae-Fagetum) Powierzchnię rezerwatu w całości stanowią lasy.

Usytuowanie uznanych rezerwatów przyrody przedstawione jest na rysunku Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego. Oba rezerваты posiadają ważne plany ochrony z okresem obowiązywania 1998 r. – 2017 r. Plany te spełniają ustawowy warunek sprawowania ochrony w rezerwach i stanowią podstawowy instrument służący zachowaniu przedmiotów ochrony i realizacji celów ochrony.

Ponadto planuje się objąć ochroną rezerwatową dodatkowo jeszcze 1 obiekt jest to :

„**Lipa**” o pow. 5,67 ha, położony w miejscowości Lipa, Nadleśnictwo Bircza, Obręb Bircza, oddział 131f (stan na 1988.01.01). Rezerwat będzie chronił nasadzenia i uprawy, starych drzewostanów (Nu. dp), lasów górskich i podgórskich (L. lgp).

Przedmiotem ochrony będzie starodrzew dębowy w dobrze wykształconym zbiorowisku grądu (Tilio-Carpinetum) z rzadkimi roślinami w runie. Celem ochrony jest zachowanie cennego starodrzewu dębowego o charakterze nasadzenia z dobrze wykształconym zbiorowiskiem grądu (Tilio-Carpinetum) i rzadkimi roślinami w runie. Teren projektowanego rezerwatu w całości stanowi las. W pobliżu rezerwatu, na cieku wodnym reintrodukowany był w roku 1995 bóbr europejski.

Usytuowanie proponowanego rezerwatu przyrody przedstawione jest na rysunku Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego. Rezerwat posiada wymaganą przepisami opracowaną pełną dokumentację wstępną i oczekuje na zatwierdzenie.

Stanowiska dokumentacyjne

Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16.10.1991r wprowadziła nową formę ochrony obiektów przyrody nieożywionej w drodze uznawania ich za stanowiska dokumentacyjne. Mając na względzie ochronę obiektów przyrody nieożywionej w gminie - Wojewoda Przemyski uznał Rozporządzeniem Nr 34 z dnia 28 grudnia 1995r. 3 obiekty geologiczne za stanowiska dokumentacyjne i Rozporządzeniem Nr 23 z dnia 5 czerwca 1998r. 1 obiekt za stanowisko dokumentacyjne, są to:

1. Odkrywka geologiczna - odsłonięcie warstwowe w skarpie potoku o długości 15m i wysokości 4m. w m. Rudawka na działce nr 72 , będącej własnością p. Edwarda Pankiewicza.
2. Odkrywka geologiczna - odsłonięcie piaskowców kliwskich z warstwami węgla w skarpie drogi o długości 35m i wysokości 2m w m. Malawa na działce nr 70, zarządzanej przez DODP Zarząd Dróg w Przemyśle.
3. Odsłonięty profil warstw karpackich o długości 90 m i wysokości 7 m w m. Leszczawa Dolna na działce nr 87/2, zarządzanej przez Nadleśnictwo Bircza.
4. Korzeniec gm. Bircza - "skiba" - lewy brzeg Korzeniówki. W sąsiedztwie kapliczki odsłonięta powierzchnia nasunięcia skiby Sufczyzny na synklinę Brzuski.

Do dalszego uznawania za stanowiska dokumentacyjne na terenie gminy proponowane są (wg prof. J. Kotlarczyka oraz obserwacji przeprowadzonych przez WZPK) n/w obiekty geologiczne

Wykaz projektowanych stanowisk dokumentacyjnych:

1. Leszczyny gm. Bircza - "margle miedzionośne". W prawym brzegu potoku Sopotnik odsłonięcie margli baczynskich, miejscami okruszkowanych miedzią, widoczne utlenione minerały. Margle reprezentują rzadko spotykany eoceński flisz wapienny, na który nasunięta jest łuskowo dolna kreda kolejnej ku SW łuski.
2. Wola Korzeniecka - Niwy - wapienie allodapiczne. W małym jarze na zachodnim skłonie wzgórza niwy odsłonięcie horyzontu korelacyjnego - wiepieni z Birczy utworzonego z ułamków raf litotamniowych. W pobliżu pozostałości po szybie poszukiwawczym z początku XX w. za węglem kamiennym.
3. Wola Korzeniecka - "stratotyp". W głównym potoku płynącym przez wieś i jego dopływach odsłaniają się dwa ogniwa formy ropianieckiej: z Leszczyn i z Woli Korzenieckiej. W olistolitych margli z Węgierki znaleziono faunę amonitów w okrucach duże bryły egzotyków węgla kamiennego z zagłębienia podkarpackiego. Rzadkie zjawiska wapiennych spływów mułowych.
4. Bircza-Korzenica - "pstry paleocen". W prawym dopływie Stupnicy płynącym z Korzenicy występuje ciąg odsłoneń warstw paleoceńskich z interesującymi piaskowcami cukrowatymi i zlepieńcami z fauną ślimaków. Paleocenske olistolity margli z szelfu. Bogata mikrofauna.
5. Bircza - "pstry eocen". W drodze polnej na Korzenicę odsłonięcie pstrych łupków głębokomorskich z soczewkami rud manganowych i wkładkami piaskowców kwarcytowych i gezowych oraz spongiolitów (duża rzadkość Karpat).
6. Krzeczkowa - Huta Brzуска . W górnym biegu potoku Krzeczkówka oraz prawego dopływu do tego potoku w końcu Huty Brzuskiej odsłania się profil ciągły osadów fliszowych od dolnej kredy po oligocen. Z uwagi na odmienny rozwój profil został uznany za hipostratotyp formacji z Dołhego (najstarsze margle krzemionkowe) i ropianieckiej (gruboławicowe piaskowce).
7. Brzuska -"diatomity" z Leszczawki. W górnej części lewego dopływu Stupnicy ciąg odkrywek z poziomami tufów i diatomitów występujących w górnej części formacji krośnieńskiej.
8. Tarnawka - dobrze wyrażone warstwy fliszu karpackiego w postaci pionowej ściany, w wyniku drażenia zbocza wodami potoku Jawornik.
9. Rudawka - w prawym brzegu potoku powyżej cerkwi odsłonięcie warstw hieroglifowych tworzących bardzo ładny fałd fleksurowaty, niżej odsłonięcie transkarpackiego poziomu margli globigerynowych, a dalej ciąg dużych odkrywek warstw menilitowych.

Pomniki przyrody

Inną, indywidualną formą ochrony przyrody są pomniki przyrody, na obszarze gminy uznane za pomniki przyrody są :

1. Buk zwyczajny /*Fagus silvatica*/ - 1 szt. o obw. pnia 430 cm, wys. 34 m, gm. Bircza, m-ść Bircza, L. Leszczawa, oddz. 179
2. Lipa drobnolistna /*Tilia cordata*/ - 1 szt. o obw. pnia 462 cm, wys. 28 m gm. Bircza, m-ść Korzeniec, dz. nr 168 /przy budynku starej szkoły/
3. Dąb szypułkowy /*Quercus robur*/ - 1 szt. o obw. pnia 420 cm, wys. 26 gm. Bircza, m-ść Lipa, dz. nr 258/1 /obok stawu rybnego/
4. Lipa drobnolistna /*Tilia cordata*/ - 1 szt. o obw. pnia 555 cm, wys. 24 m gm. Bircza, m-ść Łodzinka Dolna, dz. nr 32 /pozostałość terenu cmentarza/
5. Dąb szypułkowy /*Quercus robur*/ - 1 szt. o obw. pnia 400 cm, wys. 24 m gm. Bircza, m-ść Sufczyzna, dz. nr 96 /na wzgórzu porośniętym lasem/

6. Dąb szypułkowy /*Quercus robur*/ - 1 szt. o obw. pnia 370 cm, wys. 28 m
gm. Bircza, m-ść Kotów, L. Malawa, oddz. 91a, dz. nr 61
7. Grupa drzew:
 - dąb szypułkowy /*Quercus robur*/ - 1 szt. o obw. pnia 450 cm, wys. 31 m
 - buk zwyczajny /*Fagus sylvatica*/ - 1 szt. o obw. pnia 325 cm, wys. 30 m
gm. Bircza, m-ść Kotów, L. Malawa, oddz. 91a, dz. nr 61
8. Dąb szypułkowy /*Quercus robur*/ - 1 szt. o obw. pnia 415 cm, wys. 31 m
gm. Bircza, m-ść Kotów, L. Malawa, oddz. 91a, dz. nr 61
9. Lipa drobnolistna /*Tilia cordata*/ - 1 szt. o obw. pnia 340 cm, wys. 25 m
gm. Bircza, m-ść Sufczyzna, L. Brzuska, oddz. 30n, dz. nr 383
10. Grupa 15 dębów szypułkowych /*Quercus robur*/ - o obw. pni 315 - 420cm,
wys. 23 - 33 gm. Bircza, m-ść Lipa, L. Malawa, oddz. 131f, dz. nr 257
11. Grupa 4 dębów szypułkowych /*Quercus robur*/ o obw. pnia 345-485 cm, wys.
28-30 m gm. Bircza, m-ść Rudawka, L. Kuźmina, oddz. 105g, dz.nr 508
12. Grupa drzew:
 - sosna zwyczajna /*Pinus silvestris*/ - 1 szt. o obw. pnia 275 cm, wys. 18 m
 - dąb szypułkowy /*Quercus robur*/ - 7 szt. o obw. pni 310-400 cm, wys.
23-27 m gmina Bircza, m-ść Brzuska, L. Brzuska, oddz. 20i, dz. nr 318
13. Grupa 4 dębów szypułkowych /*Quercus robur*/ o obw. pni 315-400 cm, wys.
28- 30 m gm. Bircza, m-ść Brzuska, L. Brzuska, oddz. 20i, dz. nr 336
14. Buk zwyczajny /*Fagus sylvatica*/ - 1 szt. o obw. pnia 345 cm, wys. 33 m
gm. Bircza, m-ść Brzuska, L. Brzuska, oddz. 21a, dz. nr 306
15. Grupa drzew:
 - grab pospolity /*Carpinus betulus*/ - 1 szt. o obw. pnia 240 cm, wys. 21 m
 - buk zwyczajny /*Fagus sylvatica*/ - 2 szt. o obw. pnia 350, 360 cm, wys.
33, 35 m gm. Bircza, m-ść Brzuska, L. Brzuska, oddz. 17a, dz. nr 306
16. Grab pospolity /*Carpinus betulus*/ - 1 szt. o obw. pnia 290 cm, wys. 22 m
gm. Bircza, m-ść Brzuska, L. Brzuska, oddz. 15c, dz. nr 306
17. Buk zwyczajny /*Fagus sylvatica*/ - 1 szt. o obw. pnia 340 cm, wys. 33 m
gm. Bircza, m-ść Brzuska, L. Brzuska, oddz. 18a, dz. nr 306
18. Buk zwyczajny /*Fagus sylvatica*/ - 1 szt. o obw. pnia 295 cm, wys. 28 m
gm. Bircza, m-ść Brzuska, L. Brzuska, oddz. 24a, dz. nr 306
19. Dąb szypułkowy /*Quercus robur*/ - 1 szt. o obw. pnia 365 cm, wys. 25 m
gm. Bircza, m-ść Brzuska, L. Brzuska, oddz. 24d, dz. nr 306
20. Dąb szypułkowy /*Quercus robur*/ - 2 szt. o obw. pnia 410, 400 cm,
wys. 26, 28 m gm. Bircza, m-ść Brzuska, L. Brzuska, oddz. 15p, dz. nr
306
21. Dąb szypułkowy /*Quercus robur*/ - 1 szt. o obw. pnia 375 cm, wys. 24 m
gm. Bircza, m-ść Brzuska, L. Brzuska, oddz. 20n, dz. nr 294

Według kart inwentaryzacyjnych pomników przyrody gminy Bircza na obszarze gminy jest jeszcze 103 drzewa posiadające walory i parametry pomnikowe. Wykaz tych drzew przedstawiono w tekście „Uwarunkowań..” rozdz.12.2.1.2. Wykaz proponowanych pomników przyrody

Użytki ekologiczne

Na obszarze gminy brak jest uznanych użytków, w opracowanym przez BUL i GL w Przemysłu „Programie ochrony przyrody dla nadleśnictwa Bircza” wytypowano na terenie gminy obszary projektowane jako użytki ekologiczne. Są to zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mających znaczenie dla zachowania

unikatowych zasobów genowych i typów środowisk, po opracowaniu odpowiedniej dokumentacji obszary te można w przyszłości objąć ochroną w formie użytków ekologicznych.

Lokalne zasoby przyrody

Lokalnymi zasobami przyrodniczymi gminy Bircza są :

- lasy i obrzeża lasów
 - ekstensywnie użytkowane łąki, pastwiska oraz miedze pomiędzy gruntami ornymi
 - rzeka Stupnica i jej dopływy
 - korytarze i węzły ekologiczne
 - zadrzewienia śródpolne i przydrożne
 - strefa ekotonowa (przejściowa pomiędzy różnymi ekosystemami)
 - tereny zieleni urządzonej (parki wiejskie, cmentarze)
- Tworzą one i węzły i korytarze ekologiczne gminy.

1.4.2. Stan i zagrożenie wartości środowiska

Na terenie gminy brak jest inwestycji szkodliwych dla środowiska i zdrowia.

Podstawowymi zagrożeniami występującymi na terenie gminy są zagrożenia związane z osadnictwem i rolnictwem, należą do nich skażenie powietrza, wód i gleb.

Wody powierzchniowe

Stan czystości badanych rzek i potoków gminy Bircza jest niezadowolający i znacznie odbiega od planowanego. Pierwszą klasę czystości uzyskiwały potoki w strefie źródłowej, okresowo wczesną wiosną lub późną jesienią, w lasach z dala od siedzib ludzkich. Rzeka Stupnica w przyujściowym odcinku prowadzi wody pozanormatywne (NON) Pozostałe prowadziły wody przeważnie w III klasie czystości lub pozanormatywne- NON.

Zanieczyszczenie wód powodują niedostatecznie oczyszczone ścieki, brak oczyszczalni lub ich awarie. Stan czystości wód płynących gminy jest nadal niezadowolający, mimo że w ciągu ostatnich lat nieznacznie się poprawia.

Tereny zalewowe

Rzeka Stupnica nie posiada opracowania zasięgu wód powodziowych, konieczne jest opracowanie strefy zalewowej wodą stuletnią. Rzeka ta podobnie jak inne potoki gminy charakteryzuje się krótkotrwałymi i gwałtownymi wezbrzeniami wody. Należy wykluczyć zabudowę mieszkaniową, lokalizację oczyszczalni ścieków, składowisk odpadów, zbiorników paliw i cmentarzy na terenach, które mogą być zalewane. Tereny te pozostawić w użytkowaniu rolniczym jako trwałe łąki i pastwiska.

Wody podziemne

Obszar gminy nie leży w obrębie Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP), Na terenie gminy wody podziemne występują w ujęciu w utworach trzeciorzędowych, są to wody o wysokiej jakości - klasy I b – nieznacznie zanieczyszczone, o naturalnym chemizmie, odpowiadające jakościowo wodom do celów pitnych i gospodarczych – możliwe jest okresowe ich uzdatnianie .

Największe niebezpieczeństwo zanieczyszczenia wód podziemnych grozi ze strony nieszczelnych składowisk odpadów, wadliwie działającej kanalizacji, braku oczyszczalni ścieków i źle prowadzonej gospodarki rolnej.

Powietrze atmosferyczne

Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza są procesy spalania paliw do celów grzewczych i przemysłowych oraz transport. Na terenie gminy brak jest większych źródeł zanieczyszczenia atmosfery, lokalnie są nimi: kotłownie (GOK-u, Urzędu Gminy, starej szkoły, Nadleśnictwa i piekarni) w Birczy oraz tartaki spalające trociny. Występowanie kilku zanieczyszczeń może powodować sumowanie się niekorzystnych oddziaływań. Obserwuje się spadek poziomu emisji zanieczyszczeń wskutek przechodzenia na proekologiczne sposoby grzewcze (olejowe i gazowe). Zanieczyszczenie ze strony komunikacji i transportu jest niewielkie i występuje głównie wzdłuż drogi Przemysł – Sanok.

Hałas.

Na obszarze gminy brak jest uciążliwych źródeł hałasu, nie prowadzi się monitoringu poziomu emitowanego hałasu. Należało by w przyszłości badać poziom hałasu wzdłuż drogi Przemysł – Sanok.

Gleby

Czynnikiem degradującym jakość gleb jest ich nadmierne zakwaszenie związkami siarki opadającymi z powietrza atmosferycznego. Związane jest w dużej mierze z opadami atmosferycznymi (kwaśnych deszczów), pośrednio podnosi kwasowy odczyn gleb, zanieczyszczenie gleb gminy wiąże się także z oddziaływaniem antropogenicznym oraz nawożeniem gleb.

Tereny osuwiskowe

Podstawowym czynnikiem degradującym gleby na terenie gminy są zjawiska erozyjne i osuwiska. Z uwagi na górzystą konfigurację terenu i stosunkowo dużą ilość opadów zjawiska te występują na większości gruntów ornych w obszarze gminy. Około 70 % wszystkich gleb gminy zagrożonych jest erozją silną i bardzo silną, wiosną erozja podziemna tzw. Suffozja. Na obszarze gminy występują liczne tereny osuwiskowe; dominują zsuwy strukturalne oraz złaziska pokryw zwietrzelinowych. Szczególnie narażone są odlesione stoki o nachyleniu większym od 10 %.

Tereny osuwiskowe powinny być zbadane i określone w m.p.z.p. Proponuje się je do zalesiania, należy wykluczyć na nich zabudowę mieszkaniową.

Lasy

Naturalnymi czynnikami zagrażającymi zdrowotnej kondycji lasów są: szkodliwe owady, grzyby patogeniczne, nadmierne przegęszczenie zwierzyny i anomalie pogodowe. W wyniku działalności gospodarczej człowieka pojawiła się dodatkowa grupa – antropogenna - czynników szkodliwych. Za najgroźniejsze uznaje się. Powodują one uszkodzenie lub zamieranie aparatu asymilacyjnego drzew. Na terenie gminy prowadzony jest monitoring uszkodzeń drzewostanów w ramach monitoringu leśnego. Wyniki prowadzonych obserwacji wskazują znaczny stopień uszkodzenia drzewostanów: dębowych ok. 80%, sosnowych i świerkowych ok 50%. Najzdrowsze są drzewostany bukowe. Ogółem ponad 50% drzew iglastych zaliczono do 2 klasy uszkodzeń.

Zagrożenia z grupy antropogenicznej : pożary wywoływane często wypalaniem suchej roślinności trawiastej emisję do powietrza dużej ilości: dwutlenku siarki SO₂, tlenu azotu, fluor i pyły nadmierny ruch turystyczny, nielegalne wycinanie drzew, kłusownictwo.

Eksploracja surowców naturalnych.

Występowanie surowców mineralnych powoduje zagrożenie dla tego obszaru wynikające z degradacji powstałych przy ich wydobywaniu. Najbardziej degradującym środowisko działaniem na terenie gminy jest eksploatacja kopalni diatomitu w Jaworniku Ruskim. W dolinach rzecznych występują złoża piasków rzecznych i żwirów – lokalnie eksploatowanych.

Najbardziej degradującym środowisko działaniem na terenie gminy jest eksploatacja diatomitu na odcinku Kuźmina – Dobrzanka, wiążąca się z przekształceniem rzeźby.

1.5. Synteza uwarunkowań w zakresie ochrony środowiska kulturowego

Gmina Bircza dzieli obszar na 24 sołectwa: Bircza, Stara Bircza, Brzyńska, Boguszówka, Borownica, Brzeżawa, Huta Brzуска, Jasienica, Jawornik Ruski, Korzeniec, Kotów, Kuźmina, Leszczawka, Leszczawa Dolna, Leszczawa Górna, Lipa, Łodzinka Górna i Dolna, Malawa i Dobrzanka, Nowa Wieś, Roztoka, Rudawka, Sufczyzna, Wola Korzeniecka, Żohatyn.

Rys historyczny osadnictwa gminy:

Najwcześniejsza zachowana wzmianka pochodzi z 1418 roku i przynosi nazwę Bircza, która zmienia się w 1435 roku na Byrcza, w 1448 na Byercza, a w 1645 Biercza. Nazwa ta jest pochodną od węgierskiego słowa „birka” co oznacza owca. Nazwa miejscowości powstała z przekształcenia zgodnie z polską gramatyką określając charakter osady. Pierwszą wzmiankę o jej pierwotnym charakterze posiadamy z 1437 roku, kiedy występuje „Villa Byrcza et Lipa”, a więc wieś Bircza i Lipa należąca do powiatu przemyskiego. Stanowisko „kniazia” dziedzicznego, zwierzchnika osady, występuje tylko we wsiach górskich lokowanych na prawie wołoskim „juris Valachici” których mieszkańcy z pochodzenia Wołosi (Rumuni) trudnili się pasterstwem. Doniosłym wydarzeniem było nabycie w 1447 roku Birczy przez Jerzego Matiaszowicza, którego potomkowie i spadkobiercy przybrali nazwisko rodowe wywodzące się od nazwy osady. Rodzina ta należąca do średniej szlachty wywodziła się z Węgier, posiadała herb „Gozdawa”. Z chwilą uzyskania praw miejskich przez Birczę, herb ten stał się jej pierwszym herbem (białe lilie na czerwonym polu). Zmiana właścicieli pociągnęła za sobą zmianę charakteru osady. W 1462 roku Johanne scultetus de Byrcza – pierwszy sołtys o imieniu Jan - będący zwierzchnikiem dziedzicznym wsi lokowanej na prawie niemieckim a więc z ludnością polską uprawiającą rolę. W 1464 roku pojawia się opidium Novibród – miasteczko Nowybród z suburbiem Bircza – przedmieściem Bircza. W 1465 roku występuje Johannes Advocatus in Byrcza czyli pierwszy wójt dziedziczny Jan. Lecz tego samego roku mamy nowych wójtów Stanisława i Mateusza – bracia rodzeni. O tym jak bardzo zmienia się skład ludności osady może świadczyć utworzenie w 1478 roku parafii obrządku łacińskiego.

W 1569 roku pojawia się nazwa advocatus Civitatis Buercza a więc wójt miasta Birczy a nie tylko miasteczka – rozpoczyna się dla Birczy okres największego rozkwitu. Od 1597 roku pojawia się urząd burmistrza. Te zmiany ustrojowe pociągnęły za sobą zmiany materialne w wyglądzie osady. Na środku rynku została wybudowana siedziba władz miejskich – ratusz. Rozwojowi Birczy sprzyjały występujące od 1584 roku przywileje na jarmarki 3 razy w roku i targi raz w tygodniu. Koniunktura gospodarcza spowodowała wzrost w 1589 roku liczby budynków do 49 a mieszkańców do 245 osób. Wiązało się to z napływem ludności polskiej ale również i innych narodowości. W tym czasie występują pierwsze lokalizacje placówek

oświatowych. W 1584 roku przystąpiono do budowy szkoły. Z 1605 roku pochodzi wzmianka o pierwszym szpitalu. Dziedziczni właściciele Biereccy jak i Drohojowscy przyjmując cały klucz birczański z okolicznymi wsiami nie ingerowali w wewnętrzne sprawy osady.

Okres XVIII i I połowy XIX wieku to czas uzależnienia mieszkańców od często zmieniających się właścicieli. Stan ten pogarszał się powodując podział miasta. Powodowało to ograniczenia praw samorządu miejskiego oraz swobody osobistej. Trwało to czasu powstania zaboru austriackiego. Austriacy powołali Urząd Dominikalny Bierecki który zarządzał miastem i okolicznymi wsiami, w latach 1772-1855 podlegał mu Urząd Miejski reprezentujący mieszkańców. Sądownictwo w tym czasie odbywało się na zamku lub w mieszkaniach wójtów. Podupada działalność szkółki parafialnej a pojawia się szkoła żydowska. Budynek szpitala zostaje rozebrany. Zakończenie tego okresu: w 1846 roku właściciel miasteczka Adam Wojciech herbu Habdank – Kowalski na czele mieszkańców rozbił znajdujące się w okolicy oddziały zbuntowanych chłopów i dopiero wiosną ludów w 1848 roku i uwłaszczenie chłopów wpłynęło na poprawę warunków miejscowej ludności. W 1866 roku powołano samorząd terytorialny reprezentowany przez powiatową radę w Birczy i Wydział powiatowy. W 1868 roku po wyodrębnieniu sądownictwa od administracji państwowej powołano CK Sad powiatowy w Birczy, a w 1869 powołano CK powiatową komisję szacunkową. Ten stan rzeczy trwał aż do 1876 roku kiedy to siedzibę powiatu przeniesiono do Dobromila. Pierwszą połową II wojny światowej to wzrost liczby mieszkańców zmiany w strukturze narodowościowej. A następnie przez politykę hitlerowskich Niemiec następuje zmniejszenie liczby ludności. Stan ten pogarszają napady UPA. Po wyzwoleniu dokonano wyborów burmistrza a następnie powołany zostaje wójt gminy zbiorczej w Birczy. Bircza stała się siedzibą Gromadzkiej Rady Narodowej. Od 1949 następuje stopniowa odbudowa życia gospodarczego i kulturalno-oświatowego w gminie.

Charakter zabudowy drewnianej

Według znanego badacza kultury ludowej Pogorza Przemyskiego Stanisława Lewa na terenie gminy Bircza przebiega północna granica zasięgu występowania kultury doliniańskiej. Charakterystyczną cechą budownictwa Dolinian jest występowanie tzw. chałupy sanockiej z wnęką (budulec drzewo). Zgodnie z tym kryterium najdalej wysunięte wsie doliniańskie występują w Leszczawie i Leszczawce Górnej. Ludność zamieszkująca obszar to Polacy, Rusini. Polacy byli wyznania rzymsko-katolickiego, Rusini prawosławnego a po przystąpieniu do Unii w 1692 r. stali się unitami czyli greko-katolikami. Zajęcia ludności to głównie rolnictwo, hodowla owiec i trzody. Uprawiano owies, żyto, bób, len w związku z czym rozwinęło się tkactwo.

Podstawowym budulcem na omawianym terenie w budownictwie wiejskim było drzewo. W rejonie Birczy rozwinęło się głównie budownictwo zrębowe. Powszechną cechą budownictwa było łączenie pod jednym dachem części mieszkalnej i inwentarskiej. Często połączyć dachowa bywała przedłużona, powstały w ten sposób okapy około dwumetrowej długości wsparte na słupkach stanowiły wypust, czyli miejsce gdzie chowano wóz i narzędzia gospodarcze. Występował także rodzaj przedłużonego okapu przy długiej ścianie chałupy, nad częścią gospodarczą umożliwiającą poruszanie się wokół domu w czasie opadów. (domy takie można spotkać w Jasienicy Sufczyńskiej i Leszczawie). Cerkwie budowane na terenie ob. Gminy Birczy bryły upodobnione były do kościołów rzymsko-katolickich. Jedynym wyróżnikiem były baniaste hełmy różnej wielkości, konstruowane techniką

szkieletową. Cerkwie z jedno lub trójkalenicowym dachem z trzema dużymi baniastymi hełmami występują w Lipie (1830 r.), Jaworniku Ruskim (1882 r.). Można też spotkać obiekty jednoprzestrzenne o trójbocznie zamkniętym prezbiterium, nakryte jednokalenicowym dachem np. w Leszczawce (1766 r.).

Zabytki gminy Bircza:

BIRCZA, HISTORYCZNY UKŁAD URBANISTYCZNY poł. XV w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAF.:

- KOŚCIÓŁ, PW. STANISŁAWA KOSTKI, mur., 1921 r.,

- PLEBANIA, mur., ok. 1925 r.

KAPLICA CMENTARNA, mur., 2 poł. XIX w.

KALPILICZKA, mur., k. XIX w.

BUDYNEK SIÓSTR ZAKONNYCH, ob. dom nr 21, wł. UG, mur., k. XIX w.

ZESPÓŁ PAŁACOWY:

- PAŁAC, ob. SZKOŁA PODSTAWOWA, mur., 1 poł. XIX w.

- FORTYFIKACJE BASTIONOWE, ziemn., XVI w.

- PARK, 1 poł. XIX w.

KOSZARY WOJSKOWE, ob. dom mieszkalny, drewn., ok. 1940 r.

SZKOŁA, mur., przed 1914 r.

PRZEDSZKOLE, drewn. przed 1914 r.

SZKOŁA PODSTAWOWA, mur. ok. 1925 r.

DOM NR 37 mur. k. XIX w.

DOM NR 111 mur. ok. 1925 r.

DOM NR 113 mur. ok. 1925 r.

DOM NR 114/115 mur. ok. 1925 r.

DOM NR 117 mur. ok. 1925 r.

DOM NR 118 mur. ok. 1925 r.

DOM NR 119 mur. ok. 1925 r.

DOM NR 120 mur. ok. 1925 r.

DOM NR 121 mur. ok. 1925 r.

DOM NR 122 mur. k. XIX w.

DOM NR 133 mur. ok. 1930 r.

DOM mur. ok. 1930 r.

DOM NR 2 drewn. 2 poł. XIX w.

DOM NR 19 drewn. pocz. XX w.

DOM NR 42 drewn. pocz. XX w.

DOM NR 50 drewn. ok. 1920 r.

DOM NR 56 drewn. ok. 1950 r.

DOM NR 71 drewn. ok. 1930 r.

DOM NR 84 drewn. poł. XIX w.

DOM NR 126 drewn. ok. 1920 r.

DOM NR 138 drewn. ok. 1930 r.

DOM NR 139 drewn. ok. 1930 r.

DOM NR 143 drewn. pocz. XX w.

DOM drewn. ok. 1930 r.

BIRCZA STARA,

DOM NR 25 drewn. ok. 1930 r.

KUŹNIA drewn. ok. 1930 r.

BOGUSZÓWKA,

KAPLICZKA mur. pocz. XX w.

DOM NR 4 drewn. ok. 1920 r.

DOM drewn. ok. 1920 r.

BOROWNICA,

KOŚCIÓŁ FIL., PW. NAJŚWIĘTSZEGO SERCA

PANA JEZUSA, mur. pocz. XX w.

BRZEŻAWA,

CERKIEW GR.-KAT. PW. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA,

OB. KOŚCIÓŁ RZYM.-KAT. drewn. 1843 r.

DOM Z OBORA NR 4 drewn. 1 poł. XX w.

DOM NR 13 drewn. ok. 1930 r.

DOM NR 18 drewn. pocz. XX w.

DOM NR 64 drewn. pocz. XX w.

BRZUSKA,

KAPLICZKA mur. XIX w.

KAPLICZKA mur. XIX w.

KAPLICZKA	mur.	XIX w.
DOM NR 42	drewn.	1935 r.
HUTA BRZUSKA,		
DOM NR 54	drewn.	ok. 1946 r.
DOM NR 96	drewn.	ok. 1946 r.
DOM NR 114	drewn.	ok. 1946 r.
DOM NR 119	drewn.	ok. 1946 r.
JASIENICA SUFCZYŃSKA,		
KAPLICZKA	mur.	pol. XIX w.
ZAGRODA NR 16	drewn.	ok. 1920 r.
ZAGRODA NR 18	drewn.	ok. 1920 r.
ZAGRODA NR 40	drewn.	ok. 1920 r.
DOM NR 9	drewn.	pocz. XX w.
DOM NR 36	drewn.	ok. 1930 r.
STODOŁA	drewn.	ok. 1930 r.
JAWORNIK RUSKI,		
ZESPÓŁ CERKWII GR.-KAT. PW. ŚW. DYMITRA:		
- CERKIEW, OB KOŚCIÓŁ RZYM.-KAT. drewn. 1812 r.		
- DZWONNICA mur. k. XIX w.		
KORZENIEC,		
ZAGRODA NR 17:		
- DOM	drewn.	1937 r.
- KUŹNIA	drewn.	ok. 1950 r.
DOM NR 19	drewn.	pocz. XX w.
DOM NR 20	drewn.	ok. 1920 r.
DOM NR 29	drewn.	ok. 1920 r.
KUŹMINA,		
DOM NR 76	drewn.	po 1945
DOM NR 77	drewn.	po 1945
ZAGRODA	drewn.	k. XIX w.
DOM	drewn.	k. XIX w.
DOM NR 98	drewn.	ok. 1930
DOM NR 99	drewn.	ok. 1930
DOM NR 100	drewn.	ok. 1930
LESZCZAWA DOLNA,		
KOŚCIÓŁ RZYM.-KAT.	mur.	pocz. XX w.
KAPLICZKA	mur.	XIX w.
KAPLICZKA	mur.	pocz. XX w.
KAPLICZKA	mur.	k. XIX w.
DOM NR 15	drewn.	ok. 1930
DOM NR 20	drewn.	1947
DOM NR 69	drewn.	ok. 1930
DOM	drewn.	ok. 1930
LESZCZAWA GÓRNA		
KAPLICZKA	mur.	k. XIX w.
KAPLICZKA	mur.	k. XIX w.
KAPLICZKA	drewn.	pocz. XX w.
DOM NR 2	drewn.	ok. 1935
DOM NR 6	drewn.	ok. 1935
DOM NR 7	drewn.	ok. 1935
DOM NR 9	drewn.	ok. 1935
DOM NR 12	drewn.	ok. 1935
DOM NR 15	drewn.	pocz. XX w.
LESZCZAWKA,		
KAPLICZKA	mur.	k. XIX w.
KAPLICZKA	mur.	k. XIX w.
DOM NR 41	drewn.	ok. 1930
DOM NR 52	drewn.	ok. 1930
DOM NR 60	drewn.	pocz. XX w.
PIWNICA	mur.	ok. 1920
BRÓG	drewn.	ok. 1920
DOM NR 84	drewn.	XIX w.
DOM NR 85	drewn.	pocz. XX w.
PIWNICA	mur.	ok. 1920
ZAGRODA NR 85	drewn./mur.	pocz. XX w.

LIPA,

CERKIEW GR.-KAT. P.W. BŚW. PARASKEWII drewn. ok. 1830
 KAPLICA GROBOWA mur. poł. XIX w.
 DZWONNICA mur. 1 poł. XIX w.
 KAPLICZKA mur. k. XIX w.
 KAPLICZKA mur. pocz. XX w.
 ZAGRODA NR 35 drewn. 1935
 DOM NR 38 drewn. ok. 1930

MALAWA,

CERKIEW GR.-KAT. P.W. TEODOZEGO PIECZARSKIEGO mur. zap. XVIII w.
 KAPLICZKA mur. XIX w.

NOWA WIEŚ,

KAPLICZKA mur. XIX w.
 DOM NR 2 drewn. ok. 1920
 DOM NR 14 drewn. ok. 1920
 DOM NR 15 drewn. k. XIX w.
 DOM NR 16 drewn. ok. 1930
 DOM NR 18 drewn. pocz. XX w.

ROZTOKA,

CERKIEW GR.-KAT. P.W. OPIEKI NMP drewn. 1936

RUDAWKA,

CERKIEW GR.-KAT. P.W. ŚW. SAWY drewn. 1736
 KAPLICZKA mur. 1840
 KAPLICZKA mur. k. XIX w.
 KRZYŻ PRZYDROŻNY drewn. poł. XX w.
 DOM NR 8 drewn. ok. 1930
 ZAGRODA NR 13 drewn. ok. 1920
 SPICHLERZ drewn. ok. 1920
 STODOŁA drewn. ok. 1920
 DOM NR 14 drewn. ok. 1930
 DOM NR 15 drewn. ok. 1920

SUFCZYNA,

KOŚCIÓŁ RZYM.-KAT. mur. k. XIX w.
 KAPLICZKA mur. XIX w.
 KAPLICZKA mur. k. XIX w.
 KRZYŻ PRZYDROŻNY drewn. pocz. XX w.
 DOM NR 5 drewn. ok. 1920
 DOM NR 12 drewn. 1928

WOLA KORZENIECKA,

KAPLICZKA mur. XVIII/XIX w.
 KAPLICZKA NA TRZECH DĘBACH drewn. poł. XX w.
 DOM NR 4 drewn. ok. 1920
 DOM NR 7 drewn. ok. 1920
 DOM NR 12 drewn. ok. 1920
 DOM NR 14 drewn. ok. 1920
 BRÓG drewn. ok. 1920
 DOM NR 19 drewn. ok. 1930
 DOM NR 22 drewn. ok. 1920
 DOM NR 23 /D. SZKOŁA/ drewn. ok. 1930
 DOM NR 39 drewn. ok. 1930
 BRÓG drewn.
 ZAGRODA NR 50 /STODOŁA, DOM/ drewn. pocz. XX w.
 BRÓG drewn. ok. 1920
 DOM NR 52 drewn. pocz. XX w.
 DOM NR 53 drewn. ok. 1920
 DOM I BRÓG drewn. ok. 1920
 DOM drewn. XIX w.

ŻOHATYN,

KAPLICZKA SŁUPOWA mur. XIX w.
 KAPLICZKA mur. XIX w.
 KAPLICZKA mur. k. XIX w.
 DOM I STODOŁA NR 31 drewn. pocz. XX w.
 STODOŁA NR 35 drewn. pocz. XX w.
 ZAGRODA /DOM, STODOŁA/ NR 38 drewn. pocz. XX w.
 DOM / Z KRZYŻEM/ drewn. ok. 1920

Cmentarze zabytkowe

Miejscowość	Charakter obiektu	Okres powstania obiektu
1	2	3
Jawornik Ruski	Greckokatolicki, ob. Rzymskokatolicki	Pocz. XX w.
Jawornik Ruski	Greckokatolicki przycerkiewny	II poł. XIX w.
Żohatyń	Greckokatolicki	Pocz. XX w.
Kotów	Greckokatolicki	I poł. XX w.
Rudawka	Greckokatolicki przycerkiewny	II poł. XIX w.
Sufczyzna	Greckokatolicki	k. XIX w.
Borownica	Rzymskokatolicki	XIX/XX w.
Lipa	Greckokatolicki przycerkiewny	II poł. XIX w.
Malawa	Greckokatolicki przycerkiewny	?
Malawa	Greckokatolicki	II poł. XIX w.
Bircza	Rzymskokatolicki	II poł. XIX w.
Bircza	Żydowski	XIX w.
Bircza	Rzymskokatolicki, mogiły żołnierzy WP poległych w walkach z bandami UPA	po II wojnie światowej
Bircza	Greckokatolicki	II poł. XIX w.
Stara Bircza	Greckokatolicki	k. XIX w.
Brzeżawa	Zielonoświątkowców	1929 r.
Brzeżawa	Greckokatolicki, ob. Rzymskokatolicki	Pocz. XX w.
Brzeżawa	Greckokatolicki przycerkiewny	Poł. XIX w.
Leszczawa Dolna	Komunalny, d. gr.-kat. i rzym.-kat., ob. rzym.-kat.	II poł. XIX w.
Wola Korzeniecka	Greckokatolicki przycerkiewny	II poł. XIX w.
Huta Łodzinka	Wojenny	1915 r.
Krajna	Greckokatolicki	k. XIX w.
Łodzinka Dolna	Greckokatolicki	XIX/XX w.
Leszczawa Górna	Greckokatolicki	k. XIX w.
Łomna	Greckokatolicki, przycerkiewny	Poł. XIX w.
Łomna	Greckokatolicki	Pocz. XX w.
Roztoka	Greckokatolicki przycerkiewny	Pocz. XX w.
Leszczawka	Greckokatolicki przycerkiewny	k. XIX w.
Kuźmina	Rzymskokatolicki, kaplica grobowa pocz. XX w., kwatery poległych z bandami UPA	po II wojnie światowej
Kuźmina	Rzymskokatolicki	I poł. XX w.
Brzuska	Greckokatolicki przycerkiewny	XIX w. ?

Wpisy do rejestru zabytków

Obiekty i zespoły objęte strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej – „A”

Bircza

a) fortyfikacje miejskie	29.07.1982 r.	A-36
b) zespół kościelny	29.10.1998 r.	A-892
c) pałac	29.07.1982 r.	A-43/86
d) park	29.07.1982 r.	A-41
e) dom Rynek 84	29.07.1982 r.	A-44
f) kapliczka przy Rynku	18.11.1982 r.	A-45
g) układ urbanistyczny	15.11.1982 r.	A-75
h) cmentarz żydowski	18.12.1989 r.	A-341
i) cmentarz rzymsko-katolicki	06.09.1990 r.	A-365

Brzeżawa

a) cerkiew z dzwonnica i starodrzewiem	29.07.1982 r.	A-59

Brzuska

a) kapliczka	18.11.1982 r.	A-60
b) kapliczka	18.11.1982 r.	A-61
c) kapliczka	18.11.1982 r.	A-80
Jasienica Sufczyńska		
a) kapliczka	18.11.1982 r.	A-56
Jawornik Ruski		

a) cmentarz greko-katolicki	19.09.1990 r.	A-379
b) cerkiew greko-katolicka	18.11.1982 r.	A-55
Kotów		
a) cerkiew greko-katolicki	18.11.1982 r.	A-57
Kuźmina		
a) kaplica murowana	18.11.1982 r.	A-52
b) kaplica murowana	18.11.1982 r.	A-53
c) cerkiew greko-katolicka drewn.	18.11.1982 r.	A-54
Leszczawka		
a) dom Nr 84	18.11.1982 r.	A-49/87
Lipa		
a) kapliczka	18.11.1982 r.	A-50
b) dzwonnica	18.11.1982 r.	A-47
c) kaplica grobowa murowana		A-48
d) cmentarz greko-katolicki	08.10.1990 r.	A-378
Malawa		
a) cerkiew greko-katolicka	29.07.1982 r.	A-66
b) kapliczka murowana	17.11.1982 r.	A-73
Nowa Wieś		
a) kapliczka	10.11.1982 r.	A-64
Roztoka		
a) cerkiew greko-katolicka obecnie kościół rzymsko-katolicki	20.12.1996 r.	A-835
Rudawka		
a) kapliczka	10.11.1982 r.	A-62
b) cerkiew greko-katolicka	13.03.1970 r.	A-248
Żohatyń		
a) kapliczka	19.11.1982 r.	A-58
b) kapliczka	29.11.1982 r.	A-709

1.6. Ważniejsze elementy infrastruktury technicznej i komunikacji

Układ komunikacyjny

Przez obszar gminy przebiegają następujące drogi, stanowiące szkielet komunikacyjny gminy:

- droga krajowa Nr 28 Przemyśl – Wadowice - *ZATOR*
- droga wojewódzka Nr 890 Kuźmina – Krościenko
- drogi powiatowe : - Nr 514 Iskań – Piątkowa – Jawornik Ruski
 - Nr 515 Nienadowa – Iskań – Bircza
 - Nr 516 Kotów - Sufczyzna
 - Nr 517 Piątkowa – Kotów – Stara Bircza
 - Nr 518 Wara (gr. powiatu) - Stara Bircza
 - Nr 519 Jawornik Ruski - Ulucz
 - Nr 520 Lipa - Brzeżawa
 - Nr 521 Malawa - Dobrzanka
 - Nr 522 Leszczawa Dolna - Laszczawka
 - Nr 523 Leszczawa Dolna – Leszczawa Górna
 - Nr 524 Bircza – Huwniki – Granica Państwa
 - Nr 525 Brzuska – Huta Brzuska
- oraz drogi gminne (jak w pkt. 11.1.1. w cz. „Uwarunkowania”)

W gminie Bircza nie występuje transport kolejowy.

W okresie letnim wykorzystywane jest do lotów prywatnych lotnisko znajdujące się w miejscowości Łodzinka (byłe wojskowe lotnisko w sąsiedztwie ośrodka Arłamów).

Gospodarka wodna

Pobór wody na przestrzeni ostatnich lat od 1991 r wykazuje tendencje spadkową.

Na część gminy posiada lokalne wodociągi. Zarówno ilość ujęć wodnych jak i długość sieci wodociągowej sukcesywnie wzrasta. Wszystkie budowane obecnie sieci wodociągowe zaopatrywane będą z ujęć podziemnych. W trakcie przygotowania jest stacja uzdatniania wody w Birczy i wodociągi na terenie gminy o łącznej długości 45 km.

Gospodarka ściekowa

W gminie jedyną infrastrukturą służącą do odbioru i oczyszczania ścieków są lokalne sieci kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków wybudowane na potrzeby osiedli mieszkaniowych. Gmina przystępują obecnie do uragulowania gospodarki wodno-ściekowej budując i unowocześniając istniejące oczyszczalnie ścieków oraz rozbudowując sieć kanalizacyjną. Gmina posiada oczyszczalnie mechaniczno-biologiczne w miejscowościach: Bircza, Łodzinka Górna i Leszczawa Dolna, oczyszczającą 28 232 m³ ścieków i obsługującą 502 mieszkańców.

Rozwój sieci kanalizacyjnej nie odbywa się tak dynamicznie jak rozwój sieci wodociągowej co może doprowadzić do produkcji większej ilości ścieków, które będą odprowadzane bez odpowiedniego oczyszczania bezpośrednio do rzek i potoków.

Elektroenergetyka

Źródłem zasilania gminy jest w chwili obecnej stacja redukcyjna zlokalizowana na północ od miejscowości gminnej. GPZ Bircza jest stacją dwutransformatorową. Zainstalowane transformatory posiadają moc znamionową po 6,3 MVA.

Zasilanie stacji wysokim napięciem odbywa się liniami 110 kV z GPZ Solina i GPZ Przemyśl. Główna magistrala 15 kV wyprowadzona z GPZ -tu rozgałęzia się na terenie gminy doprowadzając napięcie do stacji transformatorowych średniego na niskie napięcie. Stacje te są źródłem zasilania dla wiejskich sieci konsumpcyjnych i oświetleniowych niskiego napięcia. Występują w wykonaniu napowietrznym, na konstrukcjach słupowych przeważnie betonowych. W chwili obecnej system rozdzielczy zaspokaja potrzeby ilościowe i jakościowe zapotrzebowania na energię i istniejące obciążenie jednak w momencie jego wzrostu należy liczyć się z koniecznością przeprowadzenia prac modernizacyjnych i rozbudowy układu. Rejon Energetyczny Przemyśl przewiduje w swoich planach przeprowadzenie szerokiego zakresu reelektryfikacji wsi, z uwagi na fakt, że sieci średniego i niskiego napięcia obsługujące gminę zostały wykonane w latach 1962-1972 i wykazują znaczny stopień zużycia. Budowa ich odbywała się w ograniczonych możliwościach technologicznych i finansowych oraz przyjmowanych w tym okresie średniówkach zapotrzebowania niższych niż obowiązują obecnie. Przebieg przez gminę trasy linii wysokiego napięcia, zasilających stację redukcyjną, ze strefami ochronnymi, wolnymi od zabudowy ogranicza sposób zagospodarowania w pasach terenu pod linią, wynoszących po 20 od osi.

Telekomunikacja

Gmina znajduje się obecnie w trakcie telefonizacji przeprowadzanej przez operatora wiodącego Telekomunikacje Polską SA. Telefonizacja przeprowadzana jest przy zastosowaniu najnowocześniejszych technik i technologii opartych o wysokoprzepustowe sieci kabli światłowodowych i centrale telefoniczne cyfrowe. Obecnie w gminie Bircza łączność telefoniczna dostępna jest dla: w Birczy 400 abonentów, w Kuźminie 50 abonentów, w Żohatynie 30 abonentów.

Centrale znajdują się w miejscowościach Bircza, Żohatyn, Kuźmina. Struktura sieci przewodowej jest trójstopniowa. Z centrali głównej magistrale doprowadzają sygnał do central lokalnych, następnie poprzez szafy telekomunikacyjne z wmontowanymi urządzeniami centralowymi sieci abonenckie bezpośrednio obsługują abonentów. Lokalizacja szaf telekomunikacyjnych planowana jest w Korzeńcu, Kuźminie, Żohatynie, Lszczawie Dolnej, Brzusce.

Sieci miejscowe, abonenckie są budowane jako linie napowietrzne, kable podwieszane na istniejących i projektowanych liniach napowietrznych i na konstrukcjach wsporczych linii energetycznych średniego napięcia. Gmina znajduje się również w obszarze działania operatorów telefonii komórkowej. W miejscowości Bircza stacja bazowa telefonii komórkowej znajduje się na maszcie przekaźnika telewizyjnego, druga stacja bazowa zlokalizowana jest w Kuźminie.

Mimo szerokiego dostępu do środków łączności występuje zróżnicowanie w wyposażeniu i obsłudze poszczególnych miejscowości. Wynika to zarówno ze zróżnicowanej zamożności mieszkańców jak i z faktu, że do chwili obecnej inwestycja jest niezakończona.

Gazownictwo

Gmina Bircza posiada sieć gazu ziemnego co pozwala na obsługę terenów we wsiach: Kuźmina (95% zapotrzebowania) i Rozтока (60% zapotrzebowania). Sieć gazowa gminy Bircza wynosi około 20 km i znajduje się ona w bardzo dobrym stanie technicznym. Gęstość sieci gazowej w gminie Bircza wynosi 7,82 km/100 km², w województwie podkarpackim 84,03 km/100 km².

Usuwanie odpadów komunalnych

W gminie brak własnego gminnego wysypiska śmieci. Odpady komunalne są segregowane, złom i szkło odstawiane są jako surowiec wtórny do miejscowego GS „SCH”, a pozostałe odpady nie są składowane.

Planowane jest składowisko odpadów w Krajnej o pojemności 100 000 m³. Roczna ilość odpadów w gminie to 3 560 m³. Nieuporządkowana gospodarka odpadami występująca na terenie gminy stanowi istotne zagrożenie dla jego środowiska. Aktualnie brak jest składowisk odpadów, odpady składowane są „na dziko”, często wysypywane do okolicznych potoków, jarów i w zarośla nadrzeczne.

Problem odpadów i ich utylizacji jest coraz mocniej odczuwalny w naszym kraju. Postępujący wzrost ilości wytwarzanych śmieci nadal nie idzie w parze z ich wykorzystaniem. Główną metodą unieszkodliwiania pozostaje składowanie, nie zawsze zgodne z wymogami ochrony środowiska. Tylko nieliczne miasta i gminy przystąpiły do tworzenia programów racjonalnego gospodarowania odpadami proponując mieszkańcom przyjazne środowisku sposoby utylizacji odpadów. Zgodnie z opracowaniami Instytutów w Warszawie i Katowicach odpady z terenów wiejskich zawierają około;

- 5 do 10 % składników organicznych
- 30 do 40 % składników mineralnych

- ca 50 % odpadów użytecznych.

Wskaźniki jednostkowego nagromadzenia odpadów przyjmuje się w wysokości ;

- 0,1 m³/mk rok we wsiach o zabudowie rozproszonej
- 0,3 m³/mk rok w budownictwie zagrodowym
- 0,80 m³/mk rok w budownictwie jednorodzinny

Ww wskaźniki są mniejsze niż średnia krajowa która wynosi 320 kg/mieszkańca, wynika to jednak z faktu rolniczego wykorzystania części powstałych odpadów.

1.7. Obszary problemowe i czynniki utrudniające rozwój

Przeszkodami, utrudniającymi osiągnięcie wytyczonych kierunków są:

- niedobór wody pitnej. Cały obszar Pogórza pozbawiony jest stałych i wydajnych źródeł poboru wody (za wyjątkiem zbiornika wód podziemnych Nr 430 „Dolina Sanu”). Ponadto ograniczenie w eksploatacji istniejących zasobów wód powierzchniowych spowodowane strefą ochrony sanitarnej powierzchniowego ujęcia dla Przemysła, ochrona obszarów źródliskowych oraz mała możliwość retencji, pogorszą dostępność gminy do źródeł zaopatrzenia w wodę, co ogranicza w sposób istotny rozwój gospodarczy gminy.
- oprotestowanie przez społeczeństwo projektowanego Turnickiego Parku Narodowego. Zachodnia granica projektowanego parku pokrywa się z południowo-wschodnią granicą gminy. Projektowany park narodowy może stać się dla gminy Bircza a w szczególności dla miejscowości Bircza szansą rozwoju i miejscem lokalizacji bazy turystycznej dla zwiedzających park, ośrodkiem obsługi komunikacyjnej parku (droga krajowa Nr 28 i lotnisko), wreszcie rynkiem pracy dla wykwalifikowanych pracowników leśnych przy utrzymaniu i pielęgnacji parku. Niepokojący jest fakt, że projektowany park narodowy, który swym zasięgiem miał obejmować również część gminy Bircza, został oprotestowany przez społeczność gminy, a niezrozumienie idei powołania parku i ochrony unikalnych walorów środowiska może stanowić barierę we właściwym wykorzystaniu tych bogactw i w konsekwencji niszczeniu jedynek walorów mogących stanowić podstawę przyszłego rozwoju gminy.
- projekt wykorzystania obszarów projektowanego Turnickiego Parku Narodowego na poligon wojskowy MON. Ośrodek w miejscowości Arłamów (gmina Ustrzyki Dolne) przez ostatnie lata był wykorzystywany jako hotel, lecz istnieje tendencja do zwrotu całego kompleksu resortowi obrony narodowej z przeznaczeniem na cele specjalne. Takie rozwiązanie przekreśli możliwość powiązania parku narodowego i prawnej ochrony walorów przyrodniczych obszaru, stanowi może zagrożenie dla stanu środowiska, spowoduje niedostępność olbrzymich obszarów leśnych i prawdopodobnie wyłączy lotnisko z sieci komunikacji cywilnej w zależności od przeznaczenia tego obszaru (stopnia niezbędnej izolacji terenów specjalnych), może też zostać całkowicie zlikwidowana możliwość zatrudnienia ludności gminy przez użytkownika.

2. ZADANIA O CHARAKTERZE PONADLOKALNYM

2.1. Wytyczne wynikające z planu województwa

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego zaproponowano dla obszaru, na którym leży gmina Bircza następujące zadania ponadlokalne o charakterze rządowym i samorządowym:

- **W zakresie ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego:**
 - Program ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego terenów przygranicznych w zakresie unikatowej architektury drewnianej. (zadanie rządowe i samorządowe)
 - Utworzenie Turnickiego Parku Narodowego. (zadanie rządowe)
 - Utworzenie rezerwatu „Lipa” (zadanie rządowe)
 - Utworzenie uzdrowiska w Birczy. (zadanie rządowe)
 - Realizacja Małopolskiego Programu Zagospodarowania Dorzecza Górnej Wisły. (zadanie rządowe)
 - Przebudowa drzewostanów zgodnie z siedliskiem (wg planów urządzania gospodarstwa leśnego). (zadanie inne – branżowe)
 - Realizacja programu zrównoważonego rozwoju na obszarze funkcjonalnym „Zielone Karpaty”. (zadanie rządowe i samorządowe)
 - Zalesianie gruntów nieprzydatnych dla rolnictwa (wg krajowego programu zwiększania lesistości, planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania przestrzennego.). (zadanie rządowe i samorządowe)
 - Utworzenie europejskiej sieci ekologicznej „Natura 2000”. (zadanie rządowe)
 - Opracowanie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego obszaru Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego. (zadanie rządowe i samorządowe)
 - Minimalizowanie zasięgu procesów denudacyjnych i ich negatywnych skutków na terenach osuwiskowych (opracowanie dokumentacji geologicznej oraz opracowań ekofizjograficznych dostosowanych do skali planów zagospodarowania przestrzennego, właściwe zagospodarowanie przestrzenne, zalesianie, monitoring, itp.). (zadanie rządowe i samorządowe)
- **W zakresie struktur przestrzennych i infrastruktury społeczno – gospodarczej:**
 - Uzyskanie statusu miasta przez Birczę i rozwój funkcji miejskich. (zadanie rządowe i samorządowe)
 - Rozwój Birczy jako ośrodka rozwoju turystyki i wypoczynku. (zadanie rządowe i samorządowe)
- **W zakresie infrastruktury technicznej:**
 - Uaktywnienie działalności lotniska lokalnego „Arlamów”. (zadanie rządowe i samorządowe)

2.2. Wytyczne wynikające z Planu Ochrony Pogórza Przemyskiego

W Planie Ochrony Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego wprowadzono ustalenia dotyczące stopniowania ochrony zasobów i walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych parku w postaci ochrony szczególnej, ochrony wzmożonej i ochrony ekspozycji krajobrazowej.

Na terenie gminy Bircza w obszarze Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego ustala się pięć stref ochronnych:

Ustalenia dotyczące stopniowania ochrony parku.

Pod pojęciem ochrony szczególnej należy rozumieć ochronę prawną najcenniejszych zasobów i walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych obejmującą istniejące i uznane :

- rezerваты przyrody ,
- użytki ekologiczne,
- stanowiska dokumentacyjne,
- pomniki przyrody,
- rezerваты kulturowe,
- obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków,

Pod pojęciem ochrony wzmożonej należy rozumieć system ochrony obszarów i obiektów istotnych dla zachowania równowagi ekologicznej oraz decydujących o procesach zapewniających trwałość przyrodniczą i ciągłość kulturową, obejmujących:

- ekosystemy leśne.
- korytarze ekologiczne,
- skupiska roślin i zwierząt objęte ochroną gatunkową,
- źródła i obszary źródliskowe,
- ciek i zbiorniki wodne,
- torfowiska i tereny podmokłe,
- obszary o szczególnych walorach przyrodniczych,
- tereny otwarte zalecane do niezalesiania,
- parki kulturowe,
- zespoły przyrodniczo – krajobrazowe,
- oraz wszystkie projektowane obszary i obiekty, które po uchwaleniu objęte zostaną ochroną szczególną,

Pod pojęciem ochrony ekspozycji krajobrazowej należy rozumieć system ochrony obszarów i obiektów istotnych dla zachowania wartości estetycznych i widokowych o znaczeniu krajobrazowym i kulturowym obejmujący :

- obszary o najwyższych walorach krajobrazowych,
- punkty widokowe,
- obszary ekspozycji krajobrazowej,
- obszary uzdrowiskowe,

Ustalenia dotyczące strefowania ochrony obszaru parku.

Na terenie Południoworostoczańskiego Parku Krajobrazowego ustala się pięć stref ochronnych:

Strefa I - tereny i obiekty objęte ochroną szczególną (tereny i obiekty objęte ochroną rezerwatową i konserwatorską),

W strefie obowiązuje:

- zakaz wznoszenia wszelkich budynków, budowli i obiektów, z wyjątkiem służących ochronie przyrody, krajobrazu i kultury.
- ochrona ścisła obszarów i obiektów określonych przepisami szczególnymi,
- ograniczenie udostępniania terenu do zwiedzania i szerokiej penetracji, poza wyznaczonymi i oznaczonymi szlakami turystyki kwalifikowanej oraz ścieżkami dydaktycznymi,

Strefa II - tereny objęte ochroną wzmożoną (tereny zabezpieczające równowagę ekologiczną objęte ochroną na podstawie innych przepisów szczególnych)

W strefie obowiązuje :

- ograniczenie wznoszenia budynków i budowli z uwzględnieniem przepisów szczególnych dla wskazanego obszaru,
- dopuszczenie istniejącej i budowę nowej niezbędnej sieci infrastruktury technicznej (jeśli nie ma możliwości jej trasowania po innym terenie) - dotyczy to sieci i urządzeń z zakresu: dróg, energetyki, telekomunikacji, wodociągów, kanalizacji (preferując rozwiązania optymalne dla wskazanego obszaru),
- zakaz wszelkiej działalności naruszającej równowagę ekologiczną oraz procesów zapewniających trwałość przyrodniczą i kulturową obszarów.

Strefa III - tereny objęte ochroną ekspozycji krajobrazowej obejmujące rolniczą przestrzeń produkcyjną - teren przejściowy pomiędzy terenami o dużych walorach przyrodniczo – krajobrazowych a strefą zurbanizowaną.

W strefie obowiązuje:

- zakaz wznoszenia budynków i budowli mogących naruszać wgląd w obszar objęty strefą jak również zakłócających ekspozycję widokową na zewnątrz,
- zakaz lokalizacji i budowy budynków i budowli poza terenami zainwestowania wyznaczonymi w Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego,
- nakaz uzgodnienia wszelkich inwestycji z Zarządem Zespołu Parków Krajobrazowych,
- nakaz utrzymania i pielęgnacji zieleni wysokiej i niskiej zwłaszcza śródpolnej i łąkowej.
- ograniczone lokalizowanie i budowa inwestycji nowych,
- ograniczenie projektowania i budowy inwestycji sieciowych naziemnych i napowietrznych,
- ograniczenie zmiany sposobu użytkowania terenu w rozumieniu przepisów szczególnych,
- ograniczenie lokalizacji i budowy wielkoprzepustowych wyciągów narciarskich i wyciągów krzesiolkowych całorocznych,
- dopuszczenie istniejącej i budowę nowej niezbędnej sieci infrastruktury technicznej (jeśli nie ma możliwości jej trasowania po innym terenie) - dotyczy to sieci i urządzeń z zakresu: dróg, energetyki, telekomunikacji, wodociągów, kanalizacji (preferując rozwiązania nienaruszające ekspozycji widokowej obszaru), dopuszczenie pomniejszenia strefy III na rzecz strefy IV (po wyczerpaniu rezerw terenowych w jej dotychczasowych granicach),
- wkomponowania w krajobraz wszelkich inwestycji poniżej dolnej granicy lasu,

Strefa IV - tereny zainwestowania i zabudowy wiejskiej jak również tereny uzdrowiskowe będące wizytówką bytności i działalności człowieka, objęte ochroną krajobrazową, o następujących ustaleniach:

- zakazuje się lokalizowania i budowy wszelkich obiektów w bezpośrednim sąsiedztwie cieków wodnych (minimum 50 m od linii brzegowej Sanu i Wiaru i 15m do 20m od innych cieków) z wyjątkiem obiektów i urzędzeń związanych z tymi ciekami,
- dopuszcza się remonty, modernizacje, przebudowę oraz budowę budynków i budowli na warunkach określonych w ustaleniach ogólnych dla całego terenu
- dopuszcza się budowę infrastruktury technicznej unikając rozwiązań naziemnych i napowietrznych,
- dopuszcza się lokalizację i budowę małych elektrowni wodnych opartych na "młynówkach" odprowadzających niewielkie ilości przepływów potoków (w granicach Parku nie należy budować progów i tam przecinających bieg cieków wodnych chyba, że wyniknie to z operatu szczegółowego dotyczącego programu retencji w obszarze PKPP).
- zaleca się stosowanie paliw czystych ekologicznie w gospodarce ciepłej,
- gospodarka wodno - ściekowa musi być rozwiązana w sposób nienaruszający stanu czystości wód i gleby,
- projekty nowych obiektów powinny zawierać elementy zieleni,
- wymagana duża dbałość o estetykę małej architektury,
- nowe budynki i budowle powinny być harmonijnie wpisane w krajobraz bez dominacji nad nim,
- nowe budynki i budowle powinny mieć rozwiązania technologiczne nie oddziałujące negatywnie na walory środowiska przyrodniczego i krajobrazowego,

Strefa V – związana ze stosowaniem specjalnych rygorów w użytkowaniu:

- udokumentowane złoża surowców mineralnych,
- zatwierdzone obszary górnicze,
- tereny zdegradowane i zagrożone degradacją i dewastacją krajobrazu i środowiska,
- zorganizowanie wysypiska śmieci, wyrobiska czynne i do rekultywacji,
- tereny występowania surowców mineralnych (gaz, żwiry, diatomity), które przez istniejącą eksploatację lub jej rozpoczęcie pozostają w kolizji z funkcjami ochronnymi i są potencjalnym zagrożeniem dla walorów środowiska i krajobrazu,
- wysypiska i wyrobiska występujące jako obszary zdegradowane lub zagrożone degradacją i dewastacją, wymagające szeregu działań hamujących w/w procesy i rekultywacji terenu.

Ustalenia dotyczące stopnia dostępności obszaru parku.

Obszary I stopnia dostępności

Mają za zadanie przejęcie głównego ciężaru ruchu turystycznego pobyтового, wczasowego i weekendowego. Funkcjonowanie obszaru ma wpływać na zrównoważony rozwój turystyki poprzez wyhamowanie ruchu turystycznego w kierunku centrum Parku. Istniejącą bazę należy rozwijać w kierunku jej rozbudowy, podnoszenia standardu i ilości miejsc.

Ustala się, że funkcję podstawową na tym poziomie przejmie miejscowość gminna Bircza, wraz z posiadaną infrastrukturą społeczną i techniczną z następującymi zaleceniami:

Obsługiwana powinna być przede wszystkim turystyka kwalifikowana, w oparciu o :

- pola namiotowe,
- campingi z zapleczem sportowym (boiska, korty, baseny, kąpieliska),
- miejsca do urządzania pikników,
- gospodarstwa agroturystyczne,
- hotele,
- pensjonaty i schroniska
- zagwarantowane miejsca postojowe,
- dostępność do usług handlu i gastronomii.

Zaleca się rozwój zaplecza w postaci:

- dobrego oznakowania szlaków turystyki kwalifikowanej (pieszej, konnej w siodle, rowerowej, turystyki narciarskiej , wodnej) ich urządzenia i utrzymania,
- zorganizowania i obsługi ścieżek dydaktycznych,
- urządzenia punktów widokowych i parkingów przydrożnych.

Dopuszcza się lokalizację budownictwa letniskowego indywidualnego na terenach do tego wyznaczonych. Rozwój bazy noclegowej powinien być prowadzony zgodnie z zapotrzebowaniem i możliwościami społeczno gospodarczymi. Rozwój turystyki i wypoczynku projektuje się w oparciu o niskie wskaźniki chłonności turystycznej, określonej dla obszaru po badaniu, ograniczając w ten sposób docelowo kolizyjność funkcji ochronnych i turystycznych.

Obszary II stopnia dostępności

Stanowiące wyhamowanie i przejęcie ruchu turystycznego przez zespoły urządzeń i obiektów usytuowanych w miejscowościach na obszarze Parku w dolinie Stupnicy poza miejscowością gminną. Przy drogach przebiegających przez teren Parku należy zorganizować system urządzeń i obiektów z podstawowym wyposażeniem (parking, posiłek, nocleg) stanowiących wyhamowanie i ograniczenie ingerencji w strukturę obszaru z następującymi zaleceniami:

- tworzyć i rozwijać gospodarstwa agroturystyczne,
- tworzyć i rozwijać infrastrukturę związaną z turystyką pobytową i rekreacją, jako wielkość optymalną przyjmuje się 150 miejsc noclegowych, 100 miejsc postojowych i 50 miejsc konsumpcyjnych w poszczególnych miejscowościach na obszarze Parku,

- przy wszystkich szlakach turystyki kwalifikowanej, wchodzących w granice Parku należy zlokalizować dobrze oznakowane punkty informacyjno kontrolne, wypoczynkowe oraz widokowe wraz z zapleczem.
- preferuje się formę turystyki łagodnej o ograniczonej liczbie uczestników.
- przewidzieć lokalizację i budowę małych urządzeń sportowych i rekreacyjnych np. zbiorników wodnych.

Obszary III stopnia dostępności.

Urządzenia i obiekty ograniczające ruch turystyczny w najcenniejszych obszarach chronionych i zabezpieczające przed penetracją ich wnętrza z następującymi zaleceniami:

- ruch turystyczny powinien odbywać się wyłącznie po wyznaczonych szlakach turystycznych i ścieżkach dydaktycznych,
- utrzymanie i oznakowanie istniejących i wytyczanie nowych szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych - przez Nadleśnictwa i Zarząd Zespołu Parków Krajobrazowych,
- lokalizowanie i urządzenie punktów widokowych na szlakach i ścieżkach dydaktycznych,
- wyposażenie szlaków w urządzenia służące do informacji, odpoczynku, ochrony przed deszczem, biwakowania i rozpalania ognisk,
- zabezpieczenie podstawowych potrzeb sanitarnych oraz gromadzenia i usuwania odpadów.
- tereny dostępne dla swobodnej penetracji powinny być wyposażone w ścieżki spacerowe i objęte systemem okresowego porządkowania.

2.3. Wytyczne wynikające ze Strategii rozwoju gminy

Strategia Rozwoju Gminy Bircza opracowana została na zlecenie Zarządu Gminy Bircza przez Centrum Wspierania Biznesu w Rzeszowie. Opracowana Strategia Rozwoju Gminy Bircza jest planem zakreślonym w perspektywie 15-20 lat. Strategia określa koncepcję rozwoju gminy i wykorzystania jej zasobów w oparciu o analizę mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń wynikających z otoczenia.

Wypracowana strategia ma na celu wzrost zainteresowania i zmiany w postrzeganiu Gminy Bircza zarówno w oczach społeczności lokalnej jak i mieszkańców całego regionu, oraz zbudowanie podstaw dla społeczno – ekonomicznego rozwoju gminy Bircza. Określa jej wizję w perspektywie.

Wizja gminy to:

„Zmiana peryferyjnego układu osadniczego o słabo rozwiniętej infrastrukturze i sektorze prywatnym w gminę o korzystnych walorach turystycznych i rozwiniętym sektorze małych i średnich przedsiębiorstw, szczególnie w zakresie agroturystyki, przemysłu przetwórczego i usług”.

Opracowana strategia określa cele strategiczne rozwoju gminy oraz działania, których realizacja przyczyni się do osiągnięcia założonych celów strategicznych.

Do najważniejszych celów strategicznych należy:

- redukcja bezrobocia,
- poprawa jakości życia mieszkańców gminy,
- stworzenie warunków dla rozwoju gospodarczego.

Do wypełnienia założonych celów przyczyni się realizacja strategicznych programów rozwoju a mianowicie:

- strategicznego programu przedsiębiorczości,
- strategicznego programu rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego,
- strategicznego programu rozwoju turystyki i agroturystyki

Realizacja strategicznego programu rozwoju przedsiębiorczości obejmuje:

- poprawę stanu infrastruktury technicznej i społecznej w gminie,
- aktywizację zawodową bezrobotnych mieszkańców gminy oraz stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości,
- stworzenie przez gminę sprzyjających warunków dla rozwoju powstających i istniejących na terenie gminy firm z sektora MŚP,
- promocję gospodarczą gminy.

Realizacja strategicznego programu rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego obejmuje:

- specjalizację produkcji rolnej w gminie,
- aktywizację gospodarczą rolników,
- stworzenie systemu zachęt do zakładania przedsiębiorstw przetwórstwa rolno-spożywczego,
- zalesianie terenów rolniczych o najsłabszych glebach,
- dostęp do preferencyjnych kredytów i środków pomocowych na rozwój produkcji rolnej i przetwórstwa rolno-spożywczego.

Realizacja strategicznego programu rozwoju turystyki i agroturystyki obejmuje:

- poprawę stanu środowiska naturalnego,
- poprawę stanu infrastruktury w gminie,
- kształtowanie pozytywnych postaw mieszkańców wobec turystyki oraz podniesienia poziomu wiedzy o agroturystyce wśród rolników i przedstawicieli władz samorządowych,
- kształtowanie odpowiedniego wizerunku wsi i jej zagospodarowania turystyczno-wypoczynkowego,
- promocję walorów kulturowych i przyrodniczych gminy.

Bezpośrednim efektem realizacji strategii rozwoju gminy będzie systematyczny wzrost jakości życia mieszkańców gminy, który wsparty zostanie na wzajemnie ze sobą zrównoważonych czynnikach o charakterze społecznym, ekonomicznym i ekologicznym.

Załącznik Nr 1
do Uchwały Nr
Rady Gminy Bircza
z dnia2002 r.

KIERUNKI
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
I
POLITYKA PRZESTRZENNA
GMINY BIRCZA

ROZDZIAŁ II KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Przyjmuje się kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Bircza określone w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bircza zwanym dalej „studium” do roku 2030.

W studium określa się w szczególności:

- obszary objęte lub wskazane do objęcia na podstawie przepisów szczególnych,
- lokalne wartości zasobów środowiska przyrodniczego i zagrożenia środowiskowe,
- obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w tym wyłączone z zabudowy,
- obszary zabudowane, ze wskazaniem, w miarę potrzeby, terenów wymagających przekształceń lub rehabilitacji,
- obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę, ze wskazaniem, w miarę potrzeby, obszarów przewidzianych do zorganizowanej działalności inwestycyjnej,
- obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową wynikającą z potrzeby zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej,
- kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym obszary, na których będą stosowane indywidualne i grupowe systemy oczyszczania ścieków, a także tereny niezbędne do wytyczania ścieżek rowerowych,
- obszary, dla których sporządzenie MPZP jest obowiązkowe na podstawie przepisów szczególnych lub ze względu na istniejące uwarunkowania,
- obszary przewidywane do realizacji zadań i programów wynikających z polityki,

1. Kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego

Gmina Bircza zajmuje powierzchnię 254,49 km² i jest największą gminą pod względem powierzchni w powiecie przemyskim. Gminę zamieszkuje 7180 mieszkańców. Na 1 km² przypada średnio 28,21 osób. Gmina Bircza należy do gmin o najmniejszym wskaźniku zaludnienia w województwie. Na podstawie diagnozy stanu gminy, analizy mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń a także wniosków zainteresowanych środowisk gminy Bircza, określone zostały główne problemy Gminy w zakresie rolnictwa, sektora usług i produkcji, warunków życia na terenie gminy oraz infrastruktury

Cele i kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Bircza określono na podstawie analizy stanu istniejącego na lata 2030. . Centrotwórczym ośrodkiem usług pozostaje miejscowość Bircza. Utrzymuje się funkcję turystyczną jako wiodącą funkcję gminy. Usługi ogólnogminne są i będą koncentrowane w ośrodku powiatowym w Przemyśle, odległym o 32 km od centrum Birczy. Zakłada się dalsze funkcjonowanie na terenie gminy Bircza największych zakładów przemysłowych jak:

- Zakład Przemysłowo – Handlowy „Bieszczady” prowadzący ubój zwierząt i produkcji wędlin,
- Przedsiębiorstwo meblowe ELSA produkujące obecnie żyrandole
- czynna kopalnia diatomitu w Jaworniku Ruskim cennego surowca do produkcji materiałów izolacyjnych oraz absorbującego zanieczyszczania ropopochodne.

W studium zakłada się dalszy rozwój gospodarczy gminy. Najważniejszymi działaniami, które gmina powinna podjąć w celu realizacji rozwoju społeczno-gospodarczego będą:

- stworzenie przez gminę sprzyjających warunków dla rozwoju powstających i istniejących na terenie gminy firm z sektora małych i średnich przedsiębiorstw (zapewnienie odpowiednich warunków finansowych, rozwijanie działalności doradczo-konsultingowej,
- promocja gospodarcza i turystyczna gminy, rozwój bazy turystycznej,
- stworzenie warunków do rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego.

Dwa ostatnie z w/w działań typuje się na wiodące funkcje obszaru mogące stworzyć znaczące impulsy dla ożywienia gospodarczego gminy.

1.1. Kierunki przekształceń rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Podstawę rozwoju rolnictwa w gminie są gleby i rzeźba terenu. Gmina Bircza położona jest na zróżnicowanym pod względem ukształtowania powierzchni terenu, w większości pagórkowatym. Obszar gminy należy do strefy rolnictwa ziem górskich. Rolnictwo ziem górskich posiada agrotechniczne i ekonomiczne ograniczenie dla swojego rozwoju spowodowane czynnikami klimatyczno-glebowymi, położeniem i rzeźbą terenu. W strukturze użytkowania dominują lasy (62% powierzchni gminy) przy niskim udziale użytków rolnych. W gminie dominują gleby słabe IV-V klasy (80% powierzchni użytków rolnych). Są to głównie gleby pseudobielicowe i brunatne (zwłaszcza wylugowane i kwaśne) pyłowe, gliniaste i ilaste, sporadycznie piaszczyste, przeważnie głębokie oraz mady. W regionie górskim warunki glebowo-klimatyczne są znacznie gorsze niż w innych regionach województwa podkarpackiego. Dobór roślin uprawnych jest tu wyraźnie ograniczony. Dość dobrze udają się mieszanki motylkowo-trawiaste, stąd też wskazane jest zwiększenie ich udziału w strukturze zasiewów do 30-40% (w zależności od położenia w rzeźbie terenu i jakości gleb).

Zgodnie z warunkami przyrodniczo-glebowymi, proponowanymi w produkcji zwierzęcej są:

- chów bydła, a szczególnie bydła mlecznego oraz hodowla owiec.
- rozwój agroturystyki.

Bardzo duży udział w pogłowiu bydła stanowić powinna rasa simentalska, która jest materiałem do chowu bydła mięsnego w kraju i na eksport.

W stanie istniejącym w gminie Bircza gospodarstwa rolne są rozdrobnione. Średnia wielkość gospodarstwa wynosi 3,4 ha. W większości gospodarstw produkcja ma wielokierunkowy, nie wyspecjalizowany charakter. Przyczyny niskiej opłacalności produkcji rolnej leżą m.in. w małej skali produkcji, niskim planowaniu roślin uprawnych a także relatywnie wysokich kosztach produkcji.

Polityka rozwoju obszarów górskich powinna korygować trudności wynikające z niekorzystnych warunków naturalnych i rekompensować wyższe koszty produkcji rolnej w górach.

Dlatego też przekształcenie rolniczej przestrzeni produkcyjnej winno iść w kierunku tworzenia gospodarstw większych obszarowo, gdzie produkcja winna być ukierunkowana na intensywną produkcję towarową, a gospodarstwa mniejsze powinny zajmować się produkcją żywności ekologicznej.

Produkcja rolna gminnych gospodarstw wiejskich może stanowić bazę surowcową dla przetwórstwa rolno-spożywczego, a także dla rozwoju usług służących rolnictwu i

gospodarce żywnościowej. Program rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego bazującego na produkcji rolnej gminy determinowany jest:

- koniecznością tworzenia w regionach wiejskich nowych miejsc pracy w otoczeniu rolnictwa w celu likwidacji ukrytego bezrobocia na wsi,
- koniecznością zapewnienia rynku zbytu dla produktów rolnych wytwarzanych na terenie gminy.

Na terenie gminy Bircza funkcjonuje Zakład Przemysłowo-Handlowy „Bieszczady” w Rudawce prowadzący ubój zwierząt i produkcją wędlin. W chwili obecnej zakład zmuszony jest do poszukiwania dostawców trzody chlewnej i młodego bydła opasowego (głównie buhajów) poza granicami gminy. Zakładany rozwój rolnictwa w gminie zgodnie z warunkami przyrodniczo-glebowymi, a więc hodowla bydła opasowego i mlecznego, owiec i trzody chlewnej oraz dobór odpowiednich roślin uprawnych pozwoli na zaspokojenie potrzeb zakładu przemysłowo-handlowego „Bieszczady” i samozaopatrzenie gospodarstw.

Dokładne kierunki specjalizacji rolnej powinny zostać określone w wyniku analiz oraz badań ich efektywności i opłacalności, prowadzonych we współpracy z Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego w Korytnikach.

Ważną kwestią, przy występujących warunkach glebowych, będzie także proces odchodzenia gospodarki rolnej od upraw ekonomicznie nieuzasadnionych w kierunku zalesienia terenów o niskiej jakości.

Teren gminy stanowi bogaty rezerwuar zwierzyny leśnej, także i tej łownej.

Wzrost dochodów rolniczych będzie możliwy przede wszystkim poprzez uczestnictwo w procesie przetwarzania surowców rolniczych. Wymaga to łączenie się rolników i inwestowanie w stadia produkcyjne procesu wytwarzania rolniczego, głównie w zakresie rozwoju przetwórstwa surowców rolniczych, a także usług związanych z obsługą rolnictwa czy agroturystyki.

Rodzinne gospodarstwa rolne będą musiały zorganizować zbył swojej produkcji – głównie na rynki lokalne, oraz zapewnić sobie niezbędne zaopatrzenie.

Poprawa efektywności produkcji rolnej i polepszenie warunków bytowych na terenach wiejskich może nastąpić przez zakładanie grup producenckich przez rolników. Dzięki grupom producenckim wzrasta konkurencyjność ich członków, a generowane zyski pozostają w rolnictwie. Głównymi organizatorami i udziałowcami rynków hurtowych winni się stać producenci reprezentowani przez różnego rodzaju spółdzielnie, spółki, związki branżowe jak też reprezentanci organizacji kupieckich.

Szansą odrobienia zapóźnień cywilizacyjnych na wsi oraz likwidacji regionów zacofanych gospodarczo jest np. finansowe wsparcie z budżetu Unii adresowane do rolników w formie tzw. płatności kompensacyjnych. Przed przystąpieniem Polski do Unii nadzieją dla restrukturyzacji polskiego rolnictwa są fundusze przedakcesyjne jak SAPARD, JSPA, itp. Fundusze te służą do dostosowania polskiego rolnictwa do wymogów Unii Europejskiej. Ich uzyskanie wymaga skoordynowanej polityki podmiotów, które opracować powinny odpowiednie programy.

1.2. Kierunki przekształceń obszarów leśnych

Stan istniejący i uwarunkowania związane z obszarami leśnymi Gminy Bircza omówione są w rozdziale 8 Części I Uwarunkowania. Ujmuje on całokształt polityki leśnej, w związku z tym ustalenia w/w rozdziału zachowują aktualność również dla fazy Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bircza.

Na obszarze lasów proponuje się:

- Utrzymanie składu gatunkowego drzewostanów zbliżonego do naturalnego oraz przebudowę do zgodnego z siedliskiem
- Ograniczenie stosowania środków chemicznych w hodowli lasów, stosowanie metod biologicznego zwalczania szkodników
- Kompleksy leśne należy wyłączyć z zabudowy rekreacyjnej
- Urządzenia obsługi lokować na obrzeżach kompleksów leśnych
- Ścieżki rowerowe, trasy turystyczne i parkingi leśne wyznaczyć wspólnie z Nadleśnictwami Bircza i Dynów

Zgodnie z ustawą o ochronie gruntów rolnych i leśnych oraz z planami urządzenia lasu nadleśnictw Bircza i Dynów cała powierzchnia leśna na obszarze gminy została zaliczona do Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego oraz do Przemysko – Dynowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Wszystkie lasy gminy administrowane przez Nadleśnictwo Bircza o pow. ok. 11 115 ha należą do Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Birczańskie”.

Lasy ochronne występujące w gminie, zgodnie z zarządzeniem Ministra ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa to :

- lasy glebochronne – na stokach o nachyleniu powyżej 30°
- lasy wodochronne – w strefie ochrony ujęć i źródeł wody
- lasy stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody,
- lasy stanowiące ostoje zwierząt podlegających ochronie gatunkowej,

Lasy ochronne zawierają się w strukturze wewnętrznej ekosystemów leśnych i samodzielnie w strukturze funkcjonalno przestrzennej gminy nie występują, jako forma ochrony przyrody przechodzą w całości do Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego.

Na obszarach lasów ochronnych należy przestrzegać:

- ochrony funkcji odpowiedniej do kategorii chronności lasu
- gospodarować zgodnie z planami ochrony Nadleśnictw
- utrzymywać skład gatunkowy drzewostanów zbliżony do naturalnego, pozostały przebudować do zgodnego z siedliskiem
- ograniczyć stosowania środków chemicznych w hodowli lasów, stosować metody biologicznego zwalczania szkodników
- przyjąć górną granicę wieku rębności lub okresu odnowienia
- nie wprowadzać gatunków obcego pochodzenia
- nie składować na terenach leśnych odpadów pochodzących z gospodarstw rolnych
- nie wypalać traw i innych roślin na obrzeżach kompleksów leśnych
- nie puszczać psów luzem

Głównym dezyderattem planistycznym związanym z Kierunkami Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bircza jest ustalenie projektowanego przebiegu granicy rolno – leśnej. Powierzchnia projektowanych zalesień wynosi około 441,5 ha, co spowoduje wzrost ogólnej powierzchni lasów w gminie do łącznej powierzchni 16201,5 ha i wzrost lesistości gminy z 62 % do ok. 64 %.

Na obszarze gminy proponuje się:

- Zalesienie wszystkich gruntów nieprzydatnych dla rolnictwa, z wyjątkiem przeznaczonych w planach na cele nierolnicze i nieleśne,
- Kompleksowe zadrzewianie śródpolne i przydrożne podnoszące estetyczne walory krajobrazu,

Przebieg granicy jest zgodny z postulatami zgłoszonymi przez Nadleśnictwo Bircza, i Nadleśnictwo Dynów, które nie przewiduje nowych zalesień w swoich lasach na obszarze gminy Bircza. Przy kwalifikacji poszczególnych terenów do zalesień, decydujące znaczenie miały:

- przebieg istniejącej granicy rolno leśnej / struktura przestrzenna lasów,
- struktura własnościowa (dominujące grunty AWR SP)
- grunty o niskiej klasie bonitacyjnej gleb (V – VI kl.)
- obszary podlegające procesom erozyjnym i osuwiskowym.

Projektowane zalesienia występują głównie w postaci wielu rozdrobnionych, małych powierzchni przy istniejących zwartych kompleksach leśnych. Największe projektowane powierzchnie zalesień zgrupowane są w obrębie wsi:

- Roztoki – południowy stok Bziany,
- Malawa – na południowy zachód od wsi, Góra Wiszki i Góra Leszczawka,
- Jasionów – na północ od wsi
- Sufczyzna – na wschód i zachód od wsi
- Łomna

Z uwagi na to, że część projektowanych dolesień pokrywa się z obszarami występowania gleb chronionych należy każdorazowo wystąpić o zgodę na zmianę przeznaczenia. W odniesieniu do zagadnień zalesień małych powierzchni, należy wyjaśnić, że brak ich w rysunku Studium, niekoniecznie musi oznaczać zakaz dokonywania takich zalesień w świetle Ustawy z dnia 28.01.1991 r. o lasach (Dz. U. Nr 101 poz. 444 - z miana ustawy Dz. U. Nr 54 poz. 349 z 1997 r.) – każdorazowo zalesienie terenu wymaga opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (MPZP) lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu – po przeprowadzeniu rozprawy administracyjnej.

W odniesieniu do interpretacji granicy rolno – leśnej wyjaśnia się, że przebieg granicy na mapie Studium w skali 1:25 000, nie oddaje wszystkich uwarunkowań terenowych w rzeczywistości. W związku z powyższym granicę w rysunku Studium nie można odbierać dosłownie, ale racjonalnie analizować.

Reasumując granicę rysunkową należy traktować jako ideogram rozwiązania realizacyjnego.

Gospodarka zasobami leśnymi

- zalesienia nieużytków, gruntów rolnych niskich klas w celu zapewnienia trwałości lasów, ochrony korytarzy ekologicznych, ochrony zasobów wód podziemnych, zwiększenia retencji,
- przebudowa na zasadach zrównoważonego rozwoju znacznych obszarów lasów w kierunku lasu zgodnego z siedliskiem,
- przywrócenie utraconej bioróżnorodności, walorów krajobrazowych ekosystemów leśnych, również poprzez właściwe kształtowanie stref ekotonowych,
- certyfikacja lasów zgodnie z wymogami FSC (Forest Stewardship Council) - instrumentu ekonomicznego wspierającego działania zmierzające do zachowania i ochrony lasów jako złożonych ekosystemów.

2. KIERUNKI PRZEKSZTAŁCENÍ STRUKTURY FUNKCJONALNO – PRZESTRZENNEJ –

Kierunki przekształceń struktury funkcjonalno – przestrzennej gminy Bircza można zestawić w trzy grupy elementów przestrzennych :

- elementy istniejące, nie podlegające przekształceniom,
- elementy istniejące, podlegające przekształceniom,
- elementy nowe, projektowane w strukturze obszaru.

Elementy istniejące, nie podlegające przekształceniom:

- struktura administracyjna obszaru,
- granice oraz status prawny Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego,
- obiekty chronione przyrodniczo (pomniki przyrody),
- kompleksy lasów ochronnych,
- kompleksy gleb ochronnych pochodzenia mineralnego klasy I – III oraz pochodzenia organicznego,
- zespoły i obiekty zabytkowe wraz ze strefami ochrony konserwatorskiej i stanowiska archeologiczne,
- udokumentowane złoża surowców mineralnych
- elementy infrastruktury technicznej i komunikacji:
 - system komunikacji drogowej
 - istniejący system energetyczny
 - istniejący system podziemnych i powierzchniowych ujęć wody wraz ze strefami ochronnymi
 - istniejąca sieć gazowa wysokoprężna wraz ze stacjami redukcyjno – pomiarowymi
 - istniejące linie komunikacji
 - istniejące elementy instalacji ściekowej wraz z oczyszczalniami ścieków

Elementy istniejące, podlegające przekształceniom :

- sieć osadnicza w zakresie rozbudowy, modernizacji i przebudowy istniejącej, zabudowy, szczególnie dla funkcji usługowych oraz nowych obszarów zabudowy zagrodowej, nierolniczej i agroturystycznej,
- struktura funkcjonalno – własnościowa obszarów rolnych i leśnych, w tym :
 - granice rolno – leśne, szczególnie w obszarach osuwiskowych i o niekorzystnej konfiguracji terenu, utrudniającej zabudowę i produkcję rolną,
 - kompleksy rolne niskich klas i zdewastowane, przeznaczone do zalesień,
 - kompleksy leśne, powiększone o tereny zalesione,
 - obszary usług komunalnych (cmentarze, składowiska odpadów),
 - zabytkowe centrum Birczy,
 - elementy infrastruktury technicznej i komunikacji,

Na przyjęte kierunki rozwoju przestrzennego gminy Bircza zasadniczy wpływ miało, przeprowadzone w I części opracowania, rozpoznanie stanu istniejącego i uwarunkowań przyrodniczo – społeczno – gospodarczych.

W strukturze funkcjonalno – przestrzennej gminy, wyodrębnia się strefy polityki przestrzennej o zróżnicowanych zasadach zagospodarowania i kierunkach działania. Układ strukturalno – przestrzenny gminy proponuje się oprzeć o ustabilizowaną sieć osadniczą, w której wiodącą rolę pełni Bircza – jako siedziba Urzędu Gminy i centrum obsługi gminy.

Ośrodkami wspomagającymi w systemie obsługi są: Żohatyn, a w pewnym zakresie również Leszczawa i Kuźmina.

Głównym zadaniem kierunków rozwoju gospodarczego gminy jest dążenie do poprawy warunków życia mieszkańców gminy, przy jednoczesnym zapewnieniu ochrony środowiska naturalnego i kulturowego.

Konieczna jest taka organizacja przestrzeni, która eliminować będzie konflikty między ochroną środowiska a rozwojem gospodarczym gminy i równoważyć będzie interesy publiczne i prywatne.

Dążyć będzie się do zapewnienia właściwych proporcji pomiędzy przestrzenią zurbanizowaną a przestrzenią otwartą, biorąc pod uwagę w szczególności położenie gminy w obszarze Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego.

Przyjmuje się wydzielenie następujących stref :

- strefa zainwestowania zabudowy historycznej miejskiej i zagrodowej (kształtowanie zabudowy miasta, wsi oraz usług),
- strefa obszarów chronionych przyrodniczo i kulturowo,
- strefa terenów rolnych i leśnych z możliwością zabudowy,
- strefa terenów rolnych i leśnych z zakazem zabudowy,
- obszary o specjalnym przeznaczeniu:
 - a. lotnisko,
 - b. kopalnia diatomitów,
 - c. zbiorniki retencyjne,
 - d. obiekty wypoczynkowe,
 - e. obszary przekształcanych PGR – ów,
- strefa zabudowy pensjonatowej i obiektów dla potrzeb uzdrowiska

Ze względu na istniejący, zachowany układ urbanistyczny i w miarę czytelną tkankę miejską, należy podkreślić konieczność rewitalizacji istniejącej zabudowy miejscowości Bircza i wykonanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla całego obszaru centrum Birczy.

3. KIERUNKI ROZWOJU TERENÓW OSADNICZYCH I ZASADY ICH ZAGOSPODAROWANIA

Na obszarze gminy wydziela się trzy obszary funkcjonalne, co zgodne jest z faktycznym użytkowaniem, uwarunkowaniami przyrodniczymi oraz predyspozycjami terenowymi. Są to:

- obszary leśne,
- obszary terenów otwartych,
- obszary zainwestowane,

Kierunki działania na terenach zainwestowanych przyjęto w rozbiciu na trzy rodzaje użytkowania terenów :

- obszary przeznaczone pod zabudowę,
- obszary usług turystyki, rekreacji oraz dla potrzeb uzdrowiska,
- obszary zorganizowanej działalności inwestycyjnej.

Obszary przeznaczone pod zabudowę

W studium zagospodarowania przestrzennego gminy Bircza nie różnicuje się w zakresie symboliki i oznaczeń, terenów przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe oraz usytuowanie usług o charakterze publicznym. Obszary te (za wyjątkiem dotyczących uzdrowiska) traktuje się w studium równorzędnie.

Na terenach istniejącego mieszkalnictwa i towarzyszących mu usług ustala się następujące kierunki działania:

- możliwość uzupełnień istniejącej zabudowy mieszkaniowej wzdłuż ciągów komunikacyjnych, celem uzyskania zabudowy bardziej zwartej, z uwzględnieniem nie zabudowywania korytarzy ekologicznych oraz terenów osuwiskowych,
- określa się:
 - zabudowę terenów wiejskich,
 - zabudowę terenów miejscowości Bircza,
 - tereny wyłączone spod zabudowy,
 - tereny agroturystyczne,
 - wymogi krajobrazowe.
- sukcesywne rozbudowywanie systemów i urządzeń infrastruktury technicznej na terenach rozwojowych,
- rozwój działalności gospodarczych, w tym produkcyjnych, nie wykazujących szkodliwości dla środowiska i zdrowia ludzi,
- obiekty będące pod ochroną konserwatorską proponuje się objąć działaniami rewaloryzacyjnymi i zabezpieczyć przed niszczącym działaniem beczynności,
- w obiektach usług publicznych należy zadbać o dostępność dla niepełnosprawnych, bezpieczne dojście do obiektu (chodniki) i odpowiednią ilość miejsc parkingowych,
- w placówkach oświatowych należy podjąć działania mające na celu wyeliminowanie „niedoposażenia” w węzły sanitarne, punkty żywieniowe i sale gimnastyczne. Obiekty te należy dostosować do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Obszary usług turystyki, rekreacji oraz obszary dla potrzeb uzdrowiska

Na terenach usług obsługi ruchu turystycznego, ustala się następujące kierunki działania:

- rozwój zabudowy mieszkaniowej z ukierunkowaniem rekreacyjno – wypoczynkowym oraz obsługi uzdrowiska (gospodarstwa agroturystyczne, zabudowa pensjonatowa, obiekty obsługi ruchu turystycznego i uzdrowiskowego),
- konieczne uzbrojenie terenu w lokalne urządzenia infrastruktury technicznej, zabezpieczające środowisko przed zanieczyszczeniem,
- zalecane maksymalne wykorzystanie zieleni wysokiej i niskiej w kształtowaniu zagospodarowania terenu, głównie na terenach związanych z uzdrowiskiem oraz przy drodze krajowej.

Na terenach preferowanych do lokalizacji usług rekreacji i wypoczynku ustala się następujące kierunki działania :

- konieczne uzbrojenie techniczne terenu w lokalne urządzenia zabezpieczające środowisko przed zanieczyszczeniem,
- zapewnienie ochrony wód podziemnych, zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej drogami publicznymi o odpowiednim standardzie, z uwzględnieniem zabezpieczenia miejsc parkingowych,
- maksymalne wykorzystanie istniejącej zieleni w kształtowaniu zagospodarowywanych terenów.

Obszary zorganizowanej działalności inwestycyjnej

Gmina Bircza pomimo pięknych krajobrazowo terenów nie ma co liczyć ,aby turystyka w różnych formach stała się czynnikiem rozwoju lokalnego, bez zainwestowania w jej rozwój.

Usługi turystyczne jeżeli mają przynosić dochód, powinny być oferowane na odpowiednim poziomie jakościowym. Wymaga to dużych nakładów finansowych. Świadczenie usług niskiej jakości nie będzie wystarczającym impulsem do rozwoju gminy. Korzystnych zmian należy oczekiwać wraz ze wzrostem aktywności sektora prywatnego.

Na bazie sprywatyzowanych PGR –ów powstać mogą bazy turystyczne o różnych funkcjach wiodących.

Kierunki przekształceń sprywatyzowanych PGR –ów :

- Leszczawa - rozwinięcie bazy hotelowej, świadczenie usług związanych z jeździectwem i turystyką konną,
- Kotów i Jawornik Ruski - utworzenie bazy hotelowej i noclegowej oraz świadczenie usług związanych ze sportami zimowymi,
- Łomna - rozwój bazy związanej z wypoczynkiem dzieci i młodzieży, organizacja wypoczynku, imprez , obozów i kolonii.

Gmina Bircza podjęła również starania mające na celu doprowadzenie do powołania na swoim obszarze uzdrowiska . Profil leczniczy to uzdrowisko dla osób znerwicowanych, bazujące na walorach klimatu lokalnego i słabo zantropogemizowanym środowisku przyrodniczym.

4. KIERUNKI OCHRONY WARTOŚCI PRZYRODNICZYCH.

Stan istniejący i uwarunkowania wartości przyrodniczych Gminy Bircza, omówiono w rozdziale I 1.3 „Synteza uwarunkowań środowiska przyrodniczego”

Kierunki planistyczne ochrony wartości przyrodniczych dla gminy przedstawiają się następująco: Utrzymuje się ochronę istniejących chronionych obszarów i obiektów przyrodniczych w postaci:

- Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego
 - Przemysko - Dynowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu
 - Rezerwatu przyrody „Krępak”
 - Rezerwatu przyrody „Reberce”
 - Stanowiska dokumentacyjnego w m. Rudawka na działce nr 72
 - Stanowiska dokumentacyjnego w m. Malawa na działce nr 70
 - Stanowiska dokumentacyjnego w m. Leszczawa Dolna na działce nr 87/2
 - Stanowiska dokumentacyjnego w m. Korzeniec - "skiba" - lewy brzeg Korzeniówki
 - Pomników przyrody:
 - Buk zwyczajny /*Fagus silvatica*/ - m. Leszczawa, oddz. 179
 - Lipa drobnolistna /*Tilia cordata*/ - m. Korzeniec , dz. nr 168
 - Dąb szypułkowy /*Quercus robur*/ - m. Lipa, dz. nr 258/1
 - Lipa drobnolistna /*Tilia cordata*/ - m. Łodzinka Dolna , dz. nr 32
 - Dąb szypułkowy /*Quercus robur*/ - m. Sufczyzna, dz. nr 96
 - Dąb szypułkowy /*Quercus robur*/ - m. Kotów, oddz. 91a, dz. nr 61
 - Grupa drzew: m. Kotów, oddz. 91a, dz. nr 61
 - dąb szypułkowy /*Quercus robur*/
 - buk zwyczajny /*Fagus silvatica*/
 - Dąb szypułkowy /*Quercus robur*/ - m. Kotów, oddz. 91a, dz. nr 61
 - Lipa drobnolistna /*Tilia cordata*/ - m. Sufczyzna, oddz. 30n, dz. nr 383
 - Grupa 15 dębów szypułkowych /*Quercus robur*/ m. Lipa, oddz. 131f, dz. nr 257
 - Grupa 4 dębów szypułkowych /*Quercus robur*/ - m. Rudawka, , dz. nr 508
 - Grupa drzew: m. Brzuska, oddz. 20i, dz. nr 318
 - Sosna zwyczajna /*Pinus silvestris*/
 - Dąb szypułkowy /*Quercus robur*/ - 7 szt.
 - Grupa 4 dębów szypułkowych /*Quercus robur*/ m. Brzuska, dz. nr 336
 - Buk zwyczajny /*Fagus silvatica*/ - m. Brzuska, dz. nr 306
 - Grupa drzew: - m. Brzuska dz. nr 306
 - Grab pospolity /*Carpinus betulus*/
 - Buk zwyczajny /*Fagus silvatica*/ - 2 szt.
 - Grab pospolity /*Carpinus betulus*/ - m. Brzuska, dz. nr 306
 - Buk zwyczajny /*Fagus silvatica*/ - m. Brzuska, dz. nr 306
 - Buk zwyczajny /*Fagus silvatica*/ - m. Brzuska, dz. nr 306
 - Dąb szypułkowy /*Quercus robur*/ - m. Brzuska, dz. nr 306
 - Dąb szypułkowy /*Quercus robur*/ - 2 szt. M. Brzuska, dz. nr 306
 - Dąb szypułkowy /*Quercus robur*/ - m. Brzuska, dz. nr 294
- z wytycznymi jak w dalszej części tekstu.

Kierunki ochrony dla istniejących chronionych obszarów i obiektów przyrodniczych

➤ Park Krajobrazowy Pogórza Przemyskiego

Racjonalne zagospodarowanie gminy w granicach Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego ma na celu ochronę terenów posiadających walory krajobrazowe przyrodnicze, historyczne i kulturowe, przed ich niszczeniem bądź utratą tych walorów. Grunty rolne i leśne i inne nieruchomości znajdujące się w granicach Parku pozostawia się w gospodarczym wykorzystaniu. W obszarze Parku leży 17 406 ha, prawie 68,25 % powierzchni gminy. Istniejąca granica Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego na terenie gminy jest czytelna i łatwa do identyfikacji w terenie, nie wymaga korekty w okresie kierunkowym. Przebieg granicy Parku Krajobrazowego naniesiony jest w rysunku Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego. Do ochrony Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego opracowano Plan Ochrony Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego, który po uchwaleniu będzie stanowił obowiązujący akt prawa miejscowego dla obszaru gminy leżącego w zasięgu Parku.

Przemysko - Dynowski Obszar Chronionego Krajobrazu

Występowanie na terenie gminy P.D.O.Ch.K nie ogranicza jej rozwoju ale rzutuje na zagospodarowanie gminy i na gospodarkę leśną, wymaga powiązania funkcji krajobrazowo – przyrodniczych z zagospodarowaniem tych obszarów oraz uwzględnienia elementów w krajobrazie, które decydują o naturalnych walorach środowiska przyrodniczego w planach gmin i planach urządzania lasu. Zagospodarowanie gminy w granicach P.D.O.Ch.K powinno zapewnić stan względnej równowagi ekologicznej systemów przyrodniczych. Istniejąca granica P.D.O.Ch.K na terenie gminy jest czytelna i łatwa do identyfikacji w terenie, nie wymaga korekty w okresie kierunkowym. Przebieg granicy P.D.O.Ch.K naniesiony jest w rysunku Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego.

Rezerваты przyrody

Na terenie gminy istnieją 2 zatwierdzone rezerваты przyrody: „Krępak” i „Reberce”. Usytuowanie uznanych rezerwatów przyrody przedstawione jest na rysunku Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego. Oba rezerваты posiadają ważne plany ochrony z okresem obowiązywania 1998 r. – 2017 r. Plany te spełniają ustawowy warunek sprawowania ochrony w rezerwatach i stanowią podstawowy instrument służący zachowaniu przedmiotów ochrony i realizacji celów ochrony.

Stanowiska dokumentacyjne

W obszarze gminy istnieje 4 obiekty przyrody nieożywionej uznane przez wojewodę za stanowiska dokumentacyjne. Usytuowanie ich przedstawione jest na rysunku Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego. Stanowią one nową formę ochrony mającą na względzie ochronę obiektów przyrody nieożywionej, głównie obiektów geologicznych w gminie.

Pomniki przyrody

Na terenie gminy istnieje 21 uznanych pomników przyrody, których usytuowanie przedstawione jest na rysunku Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego.

Proponuje się wprowadzenie nowych form ochrony w postaci:

- Turnickiego Parku Narodowego (poza granicami gminy),
- Rezerwatu „Lipa” - rezerwat posiada wymaganą przepisami opracowaną pełną dokumentację wstępną i oczekuje na zatwierdzenie, usytuowanie proponowanego rezerwatu przyrody przedstawione jest na rysunku Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego,
- 9 stanowisk dokumentacyjnych - obiekty geologiczne proponowane są (wg prof. J. Kotlarczyka oraz obserwacji przeprowadzonych przez WZPK, wykaz propozycji przedstawiono w tekście Uwarunkowań),
- 103 pomniki przyrody (wg. kart inwentaryzacyjnych pomników przyrody gminy Bircza, wykaz propozycji przedstawiono w tekście Uwarunkowań),
- Użytki ekologiczne (wytypowane w „Programie ochrony przyrody dla nadleśnictwa Bircza” wymagają przygotowania odpowiedniej dokumentacji),

Wprowadzenie nowych form ochrony skutkuje przyjęciem wszystkich warunków zawartych w aktach stanowiących.

Lokalne zasoby przyrody

Studium utrzymuje ochronę ciągłości systemu ekologicznego gminy tworzonego przez:

- lasy i obrzeża lasów,
- ekstensywnie użytkowane łąki, pastwiska oraz miedze pomiędzy gruntami ornymi
- rzeka Stupnica i jej dopływy
- korytarze i węzły ekologiczne
- zadrzewienia śródpolne i przydrożne
- strefa ekotonowa (przejściowa pomiędzy różnymi ekosystemami)
- tereny zieleni urządzonej (parki wiejskie, cmentarze) ze względów ekologicznych, przyrodniczych i innych czynników.

Stan i zagrożenie wartości środowiska

Stan środowiska naturalnego gminy jest dobry, na terenie gminy brak jest inwestycji szkodliwych dla środowiska i zdrowia.

Podstawowymi zagrożeniami występującymi na terenie gminy są zagrożenia związane z osadnictwem i rolnictwem, należą do nich skażenie powietrza, wód i gleb.

Wody powierzchniowe

Stan czystości rzek i potoków, mimo że w ciągu ostatnich lat nieznacznie się poprawia jest niezadowalający i znacznie odbiega od planowanego. Proponuje się jako docelowe poprawę stanu czystości wód do klasy I. Proponuje się wprowadzić monitoring stanu czystości wód powierzchniowych na rzece Stupnicy.

Tereny zalewowe

Rzeka Stupnica nie posiada opracowania zasięgu wód powodziowych, konieczne jest wykonanie opracowania z uwzględnieniem strefy zalewowej wodą stuletnią.

Wody podziemne

Obszar gminy nie leży w obrębie Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP). Na terenie gminy stan czystości wód podziemnych był monitoringowany do 1993 r. w otworze „Bircza Stara” nr.148. proponuje się przywrócenie monitoringu stanu czystości wód podziemnych w tym punkcie. Wody podziemne wykazywały stan czystości - klasy I b o wysokiej jakości - proponuje się jako docelowe poprawę stanu czystości wód do klasy I a oraz ochronę i zwiększenie dyspozycyjności zasobów wodnych o relatywnie wysokiej klasie czystości stanowiących źródło zaopatrzenia w wodę na potrzeby gminy.

Powietrze atmosferyczne

Na terenie gminy brak jest większych źródeł zanieczyszczenia atmosfery, lokalnie są nimi: kotłownia (GOK-u, Urzędu Gminy, starej szkoły, Nadleśnictwa i piekarni) w Birczy oraz tartaki spalające trociny. Wymagane zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i wprowadzenie monitoringu zanieczyszczenia powietrza w Birczy.

Hałas.

Na obszarze gminy brak jest uciążliwych źródeł hałasu, poza hałasem komunikacyjnym wzdłuż drogi Przemyśl – Sanok. norm Nie bada się poziomu emitowanego hałasu. Wymagane przeprowadzenie monitoringu hałasu i nie dopuszczanie do przekraczania dopuszczalnych norm.

Gleby

Gleby gminy odznaczają się dobrą jakością. Zanieczyszczenie gleb gminy wiąże się z oddziaływaniem antropogenicznym oraz nawożeniem gleb. Należy poprawiać i utrzymywać dobrą jakość gleb.

Tereny osuwiskowe

Podstawowym czynnikiem degradującym gleby na terenie gminy są zjawiska erozyjne i osuwiska. Około 70 % wszystkich gleb gminy zagrożonych jest erozją silną i bardzo silną. Wymagane opracowanie zasięgu obszarów osuwiskowych w gminie.

Eksploatacja surowców naturalnych.

Najbardziej degradującym środowisko działaniem na terenie gminy jest eksploatacja diatomitu na odcinku Kuźmina – Dobrzanka, wiążąca się z przekształceniem rzeźby. Wymagane racjonalne wykorzystanie zasobów diatomitu.

Kierunki przekształceń obszarów leśnych

Gospodarka zasobami leśnymi powinna być racjonalna i proekologiczna., zabezpieczać ciągłości lasów oraz ich pozaprodukcyjnych i produkcyjnych funkcji.

5. KIERUNKI OCHRONY ZASOBÓW KULTUROWYCH

Podstawowym zadaniem kierunków ochrony zasobów kulturowych jest ustalenie obszarów podlegających ochronie czyli wyznaczenie lub utrzymanie istniejących stref ochrony konserwatorskiej. Zasady ochrony zasobów kulturowych w zależności od obszaru i jego wartości, mogą być zróżnicowane pod względem zakazów, nakazów i rygorów. Różnią się także z uwagi na wielorakość form występujących na terenie gminy. Duże znaczenie ma również stan zachowania obiektów lub zespołów.

Wszelkie kierunki działania mają na celu zachowanie relikwów przeszłości. W pierwszej kolejności opiekę winny być objęte obiekty i zespoły wpisane do rejestru zabytków czyli objęte ścisłą ochroną konserwatorską.

Strefa „A” – pełnej ochrony konserwatorskiej historycznej struktury przestrzennej, działalność konserwatorska w obrębie tej strefy powinna zmierzać do przeprowadzenia rewaloryzacji zachowanych elementów, uczytelnienie i rekonstrukcję elementów zniekształconych, prawidłowe uzupełnienie struktury i usunięcie elementów dysharmonizujących. Ze względu na występujące walory i zasoby dziedzictwa kulturowego gminy Bircza, utrzymuje się strefy „A” wynikające z wpisu do rejestru (szczegółowy wykaz obiektów i zespołów objętych strefą „A” znajduje się w części I Uwarunkowania).

Istniejące rygory ochrony utrzymuje się dla obiektów i zespołów wymienionych poniżej:

Bircza – obszar – najcenniejszym elementem dziedzictwa kulturowego Birczy jest sam układ urbanistyczny dawnego miasta, a także zachowana historyczna zabudowa. Miasteczko zostało lokowane w XV wieku na prawie magdeburskim (wcześniejsza lokacja wsi na prawie wołoskim), obecnie wieś.

Układ urbanistyczny został zachowany z dużą przejrzystością, czytelnym rynkiem i uliczkami wybiegającymi z naroży i kościołem, zespołem pałacowym oraz miejscem po rozebranej synagodze i cerkwi.

W rynku pozostała jedna pierzeja zachowana w całości.

W pierzei zachodniej pozostał jeden zabytkowy budynek parterowy z poddaszem, ustawiony szczytem do rynku, świadczący o charakterze najstarszej zabudowy miasta.

W trakcie wykonywania obwodnicy drogowej uległa zniszczeniu część zabudowy oraz obwałowań miejskich.

Elementy stanu zachowania (posiadające wpis do rejestru):

- średniowieczny układ urbanistyczny (z rynkiem) A-75,
- fortyfikacje miejskie A-36,
- zespół kościelny A-892,
- zespół pałacowo-parkowy A-43/86, A-41- park,
- domy Rynek 84 (w złym stanie technicznym) A-44,
- kapliczka przy rynku A-45,
- cmentarz żydowski A-341,
- cmentarz rzymsko-katolicki A-365.

Rodzaj działań:

- bezwzględne utrzymanie narysu układu urbanistycznego oraz zachowanie istniejących obiektów zabytkowych,
- uwzględnienie zachowania zasadniczych cech konstrukcji oraz wyglądu obiektów

- historycznych w trakcie prac remontowych, rewaloryzacyjnych lub modernizacyjnych.
- możliwość dokonywania wymiany elementów w obiektach starych na nowe, uwzględniając ich jakość i walory estetyczne, konwenujące z charakterem zabytkowego obiektu.
- nie dopuszcza się zasadniczych zmian wyglądu oraz nadbudowy w obiektach zabytkowych, z wyjątkiem obiektów, w których badania historyczne i konserwatorskie zalecałyby takie zmiany,
- zaleca się usunięcie lub przekomponowanie obiektów dysharmonizujących z zabytkowym charakterem układu, przede wszystkim zagadnienie dotyczy Gminnego Domu Kultury, który zaleca się przekomponować nadając mu cechy i charakter współbrzmący z otoczeniem oraz dostosować wysokość obiektu do skali dawnego miasteczka.
- zaleca się stosowanie indywidualnych projektów dla nowo powstającej zabudowy mieszkaniowej oraz innych inwestycji na terenie zabytkowego układu urbanistycznego.
- nakazuje się stałą i ciągłą opiekę nad obiektami zabytkowymi zrozumianą poprzez ciągłe użytkowanie obiektu a także nadawanie mu (przywracanie w przypadkach nie prawidłowego wykorzystania) prawidłowej funkcji.
- należy ułatwiać możliwość przejmowania obiektów zabytkowych przez inwestorów gwarantujących prawidłowe utrzymanie i wykorzystanie obiektów lub zespołów historycznych.
- dla centrum Birczy proponuje się opracowanie MPZP,
- postuluje się o sprecyzowanie wpisu do rejestru A-75 dla układu urbanistycznego Birczy i skonkretyzowanie zasięgu strefy „A” (wyznaczenie granicy i strefy).

Brzeżawa – obszar – zespół cerkwi greko-katolickich pod wezwaniem Świętego Michała Archanioła obecnie rzymsko-katolickiej.

Elementy zachowania: cerkiew drewniana z 1843 r. dzwonnica murowana starodrzew.

Rodzaj działań: bezwzględne zachowanie obiektów istniejących architektonicznych oraz starodrzewia, utrzymanie zespołu w istniejących granicach, bieżąca konserwacja.

Brzuska – obszar oraz elementy stanu zachowania:

Kapliczki:

- kapliczka przy drodze Nienadowa – Sufczyńska murowana XIX wiek,
- kapliczka przy drodze Bircza – Bachów murowana XIX wiek,
- kapliczka murowana XIX wiek.

Rodzaj działań: zachowanie obiektów w stanie istniejącym bieżąca konserwacja i remonty.

Jasienica Sufczyńska – obszar oraz elementy zachowania – kapliczka murowana około połowy XIX wieku obok domu Nr 18 – wewnątrz znajduje się obraz olejny.

Rodzaj działań – zachowanie w stanie istniejącym bieżąca konserwacja i remont.

Jawornik Ruski – obszar – zespół cerkiewny greko-katolicki pod wezwaniem Świętego Dymitra obecnie kościół rzymsko-katolicki pod wezwaniem Świętego Apostoła Piotra i Pawła.

Elementy stanu zachowania:

- cerkiew greko-katolicki z I połowy XIX wieku,
- brama – dzwonnica murowana koniec XIX wieku,

- cmentarz greko-katolicki przecerkiewny – na planie przybliżonym do prostokąta.

Granica cmentarza od strony zachodniej i południowej określa rząd grabów i modrzewi, od strony wschodniej i zachodniej zabudowania gospodarcze od strony północnej pole. Na cmentarzu zachowały się nieliczne nagrobki jedyny datowany postument kamienny z krzyżem z 1857r.

Rodzaj działań:

- utrzymanie zespołu w istniejących granicach,
- bezwzględne zachowanie obiektów architektury i reliktyw na cmentarzu,
- bieżąca konserwacja i renowacja,
- pielęgnacja zieleni i drzew.

Kotów – obszar – zespół cerkiewny greko-katolicki pod wezwaniem Świętej Anny z 1923 –1925 r..

Elementy zachowania: cerkiew greko-katolicka drewniana (w ruinie), starodrzew.

Rodzaj działań:

- utrzymanie zespołu w istniejących granicach,
- remont obiektu,
- bezwzględne zachowanie obiektów architektury i starodrzewia,
- uporządkowanie terenu wokół cerkwi,
- pielęgnacja zieleni.

Obszar: kaplica murowana początek XX wieku (w pobliżu zespołu cerkiewnego)

Elementy stanu zachowania: kaplica murowana, studnia wraz z otoczeniem.

Rodzaj działań:

- zabezpieczenie obiektów przed dalszym zniszczeniem,
- remont obiektów architektonicznych,
- uporządkowanie terenów wokół drzewostanu.

Obszar i elementy stanu zachowania: kapliczka murowana koniec XIX wieku,

Rodzaj działań: zachowanie w stanie istniejącym, bieżąca konserwacja.

Kuźmina – obszar – zespół cerkiewny greko-katolicki pod wezwaniem Świętego Dymitra, obecnie kościół rzymsko-katolicki pod wezwaniem Matki Boskiej Nieustającej Pomocy.

Elementy stanu zachowania: cerkiew drewniana z 1814 r., starodrzew.

Rodzaj działań: bezwzględne zachowanie obiektów architektury i starodrzewia, bieżąca konserwacja, utrzymanie zespołu w obecnych granicach, pielęgnacja starodrzewia.

Obszar i elementy: kapliczka murowana XIX wiek przy drodze Sanok – Bircza.

Rodzaj działań: zachowanie w stanie istniejącym bieżąca konserwacja.

Obszar i elementy stanu zachowania: kapliczka murowana z XIX wieku przy drodze Ustrzyki – Przemyśl (za cerkwią w Kuźminie)

Rodzaj działań: zachowanie stanu istniejącego i bieżąca konserwacja.

Leszczawa Dolna – obszar i elementy stanu zachowania – kapliczka murowana.

Rodzaj działań: zachowanie stanu istniejącego i bieżąca konserwacja.

Leszczawka – obszar i elementy stanu zachowania – dom Nr 84.

Rodzaj działania i zachowanie obiektu, bieżąca konserwacja.

Lipa – obszar: zespół cerkwi greko-katolickiej pod wezwaniem Świętej Paraskwy, obecnie kościół rzymsko-katolicki pod wezwaniem Wniebowstąpienia Pańskiego, cmentarz.

Elementy stanu zachowania:

- cerkiew drewniana około 1830 r.,
- dzwonnica murowana 1 połowa XIX wieku,
- kaplica grobowa Wandy Babczyńskiej z Nadworskich murowana z około połowy XIX wieku.
- cmentarz greko-katolicki przycerkiewny XIX wieku, zachowanych kilkanaście
- nagrobków (krzyży żeliwnych na postumentach z piaskowca lub kamiennych obelisków). Najstarszy nagrobek z 1873 r.

Obszary: historyczne układy z zachowanymi elementami zabytkowej zabudowy drewnianej mieszkalnej lub zagrodowej.

Strefa „B” - wyznacza się strefę ochrony „B” pośredniej ochrony konserwatorskiej - ochrony zachowanych elementów układu przestrzennego w zakresie zaplanowania skali i bryły zabudowy, działalność konserwatorska w obrębie tej strefy powinna zmierzać do rekonstrukcji obiektów o wartościach kulturowych i na dostosowaniu nowej zabudowy do historycznej kompozycji terenu.

Bircza – tereny okalające strefę A, usytuowane w kierunku Starej Birczy, Korzeńca, Nowej Wsi, w granicach administracyjnych Birczy.

Brzeżawa – teren po obu stronach potoku, wzdłuż drogi do Lipy.

Brzuska – teren po obu stronach drogi do Birczy, po obu stronach potoku Stupnica.

Huta Brzuska - teren po obu stronach drogi do Brzuski.

Jasienica Sufczyńska – obszar wzdłuż potoku Jasionka po obu stronach drogi do Brzuski.

Korzeniec - obszar po obu stronach drogi do Przemyśl – Sanok.

Kuźmina - teren po obu stronach drogi do Przemyśl – Sanok przy skrzyżowaniu dróg i w kierunku Sanoka, przy drodze do Roztoki, po obu stronach potoku Roztoka.

Leszczawa Dolna – wzdłuż drogi do Leszczawy Górnej i Trzciańca.

Leszczawa Górna – wzdłuż drogi do Trzciańca.

Leszczawka – wzdłuż drogi do Leszczawy Dolnej.

Lipa – wzdłuż drogi do Birczy.

Nowa Wieś - teren po obu stronach drogi wiodącej do Birczy.

Roztoka - teren po obu stronach drogi z Kuźminy do Trzciańca

Rudawka Birczańska – teren wzdłuż drogi do Starej Birczy do Kotowa, po obu stronach strumyka Rudawka.

Stara Bircza - teren wzdłuż głównej drogi Przemyśl – Sanok, po obu stronach drogi.

Wola Korzeniecka – teren wzdłuż drogi do Birczy po obu stronach drogi.

Żohatyń - teren wzdłuż drogi do Iskani po obu stronach drogi oraz nad potokiem po prawej stronie drogi.

Rozmieszczenie stref B pokazuje załącznik graficzny do „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego” skala 1:25000.

Elementy stanu zachowania: tradycyjna zabudowa drewniana mieszkaniowa (koniec XIX – początek XX wieku – lata 30 XX wieku), parterowa, dachy dwu lub czterospadowe zabudowa zagrodowa drewniana.

Rodzaj działań:

- bezwzględne zachowanie obiektów tradycyjnych, stała konserwacja,
- wprowadza się obowiązek stosowania projektów indywidualnych dla nowej zabudowy,
- obowiązek dostosowania nowej zabudowy mieszkalnej charakterem i skalą do zabudowy tradycyjnej,
- wprowadzenie nowej zabudowy parterowej lub z dopuszczeniem mieszkalnego poddasza,
- uwzględnienie wniosków wynikających z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego, przestrzeganie nakazów i zakazów przeznaczonych dla konkretnych strefy ochrony w obrębie Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego.

Strefa ochrony konserwatorskiej „K” – ochrony krajobrazu integralnie związanego z zespołem lub obiektem zabytkowym, działalność konserwatorska w obrębie strefy polega na zachowaniu krajobrazu naturalnego, oczyszczenie terenu z elementów zniszczonych, wprowadzenie funkcji rekreacyjnych lub reprezentacyjnych.

Wyznacza się strefy ochrony „K” dla:

Bircza

- cmentarz rzymsko-katolicki II połowa XIX wieku,
- cmentarz żydowski XIX wiek,
- cmentarz greko-katolicki II połowa XIX wieku.

Borownica

- cmentarz rzymsko-katolicki XIX/ XX wiek.

Brzeżawa

- cmentarz greko-katolicki przycerkiewny połowa XIX wieku,
- cmentarz greko-katolicki obecnie rzymsko-katolicki początek XX w.,

Brzuska

- cmentarz greko-katolicki przycerkiewny XIX wiek

Huta Łodzinka

- cmentarz wojenny 1915 r.

Jawornik Ruski

- cmentarz greko-katolicki obecnie rzymsko-katolicki początek XX w.,
- cmentarz greko-katolicki przycerkiewny II połowa XIX wieku,

Kotów

- cmentarz greko-katolicki I połowa XX wieku,

Krajna

- cmentarz greko-katolicki koniec XIX wieku,

Kuźmina

- cmentarz rzymsko-katolicki, kaplica grobowa początek XX wieku, kwatery poległych z bandami UPA po II wojnie światowej,
- cmentarz rzymsko-katolicki XIX wiek,

Leszczawa Dolna

- cmentarz greko-katolicki obecnie rzymsko-katolicki – komunalny II połowa XIX wieku,

Leszczawa Górna

- cmentarz greko-katolicki koniec XIX wieku

Leszczawka

- cmentarz greko-katolicki przycerkiewny koniec XIX wieku

- Lipa
 - cmentarz greko-katolicki przycerkiewny II połowa XIX wieku
- Łomna
 - cmentarz greko-katolicki przycerkiewny połowa XIX wieku
 - cmentarz greko-katolicki początek XX wieku
- Łodzinka Dolna
 - cmentarz greko-katolicki XIX/XX wiek
- Malawa
 - cmentarz greko-katolicki przycerkiewny ?
 - cmentarz greko-katolicki II połowa XIX wieku
- Roztoka
 - cmentarz greko-katolicki przycerkiewny początek XX wieku
- Rudawka
 - cmentarz greko-katolicki przycerkiewny II połowa XIX wieku
- Sufczyzna
 - cmentarz greko-katolicki koniec XIX wieku
- Wola Korzeniecka
 - cmentarz greko-katolicki II połowa XIX wieku

- Stara Bircza
 - cmentarz greko-katolicki koniec XIX wieku
- Żohatyń
 - cmentarz greko-katolicki początek XX wieku

Rodzaj działań: utrzymanie i pielęgnacja zieleni cmentarnej starodrzewia, zieleni wysokiej i niskiej, w przypadku występowania, usunięcie samosiewów i chaszczki, prace porządkowe, konserwacja pozostałości zabytkowych nagrobków i krzyży cmentarnych, konserwacja kaplic cmentarnych.

Zespoły pałacowo-parkowe

Bircza – zespół pałacowo-parkowy, park krajobrazowy XVIII wiek, przekomponowany około połowy XIX wieku.

Rodzaj działań – zaleca się: utrzymanie starodrzewia dąbrowy z domieszką jaworu i klonu polnego, zabiegi pielęgnacyjne drzewostanu.

Strefa „E” – ochrona ekspozycji zespołów i obiektów zabytkowych, w obrębie strefy obowiązuje zakaz wznoszenia obiektów kubaturowych względnie ograniczenie gabarytów zabudowy.

Wyznacza się strefy ochrony „E” dla:

Bircza – wyznaczenie strefy ekspozycji wokół historycznego układu urbanistycznego, szerokim zasięgiem, obejmując zarówno samo centrum historyczne, jak i cmentarze zabytkowe oraz zespół pałacowo-parkowy. Strefa wyraźnie rozciąga się wzdłuż dróg w kierunku: Birczy Starej, Nowej Wsi i Korzeńca.

Sylwetka zespołu urbanistycznego nie ma dobrej ekspozycji, dominantą wysokościową jest wieża kościoła rzymsko-katolickiego, elementem dysharmonizującym widok zabudowy Birczy, nie konwenującym ze skalą dawnego miasteczka (obecnie wsi) jest budynek Gminnego Ośrodka Kultury. Dla przywrócenia równowagi kompozycji należałoby całkowicie przekomponować budynek, zmieniając jego charakter i wysokość. Również inne liczne budynki współczesne wymagają zabiegów podnoszących ich walory estetyczne.

W strefie „E” istnieje możliwość inwestowania z rygiem zachowania gabarytów jednej i pół kondygnacji dla zabudowy mieszkaniowej oraz wprowadzenia dachów spadzistych. Na terenie Birczy w granicach administracyjnych obowiązuje rygor uzgadniania zmian w zagospodarowaniu przestrzennym terenów.

Kotów – strefa „E” obejmuje teren wokół i po obu stronach cerkwi greko-katolickiej oraz kaplicy murowanej i krzyża. Widoki na cerkiew wraz otoczeniem (ochrona krajobrazu kulturowo-przyrodniczego), pozostałości po starej wsi.

Leszczawa Dolna – widoki na kościół rzymsko-katolicki, ekspozycja obiektu od strony drogi głównej z Birczy do Sanoka (w obu kierunkach a także z drogi z Leszczawy Górnej).

Lipa – strefa ekspozycji dla cerkwi greko-katolickiej (obecnie kościół rzymsko-katolicki) ekspozycja obiektu od strony południowej a także z drogi wiodącej z Maławy i Birczy.

Łomna – widoki na pozostałości dawnej wsi ekspozycja krajobrazu kulturowo-przyrodniczego, stary cmentarz.

Roztoka – strefa ekspozycji cerkwi greko-katolickiej (obecnie kościół rzymsko-katolicki) od strony drogi wiodącej z Kuźminy oraz od strony drogi z Roztoki (północny-wschód).

Strefa „OW” – obserwacji archeologicznej obejmuje obszary z zarejestrowanymi stanowiskami archeologicznymi oraz rejon o potencjalnych możliwościach odkrywczych. Działalność konserwatorska zmierzać winna do przebadania najcenniejszych – z naukowego względu – obiektów i zespołów osadniczych oraz rozpoznania najstarszego osadnictwa w strefach o utrudnionej prospekcji terenowej.

Na terenie gminy Bircza dotychczasowe powierzchniowe badania archeologiczne, zakończone utworzeniem spisu i charakterystyki stanowisk archeologicznych, przeprowadzone zostały na następujących obszarach AZP; 110-81, 110-82, 110-79, 109-79, 111-80, 111-82, 111-81.

Pozostałe obszary AZP bądź pozostają w trakcie badań naukowych, bądź nie zostały jeszcze nimi objęte. Wyniki badań i spisy stanowisk należy uzupełnić na bieżąco w porozumieniu z Wojewódzkim Oddziałem Służby Ochrony Zabytków w Przemyślu.

Na przebadanych obszarach AZP, znalezione stanowiska są w większości pojedynczymi śladami osadnictwa lub pozostałościami niewielkich osad. Pod względem chronologicznym znajdują się tu stanowiska z różnych epok począwszy od pradziejów po średniowiecze. Są to jednak pojedyncze, nieliczne ślady osadnictwa o bardzo skromnym materiale i małych wartościach poznawczych.

Istniejące stanowiska wymagają okresowych inspekcji konserwatorskich.

Spis stanowisk archeologicznych na terenie Gminy Bircza:

Lp	Nr na obszarze AZP	AZP	Miejscowość
1.	6	110-81	Huta Bruska
2.	5	110-81	Łodzinka
3.	4	110-81	Korzeniec
4.	1	110-81	Bircza
5.	2	110-81	Nowa Wieś
6.	3	110-81	Starcza Bircza
7.	2	110-79	Żohatyń
8.	10	110-79	Żohatyń
9.	9	110-79	Jawornik Ruski
10.	24	110-79	Żohatyń
11.	8	110-79	Jawornik Ruski

12.	12	110-79	Jawornik Ruski
13.	11	110-79	Jawornik Ruski
14.	7	110-79	Borownica
15.	6	110-79	Borownica
16.	3	110-79	Borownica
17.	4	110-79	Borownica
18.	5	110-79	Borownica
19.	1	111-80	Brzeżawa
20.	2	111-80	Brzeżawa
21.	3	111-80	Brzeżawa
22.	4	111-80	Malawa
23.	5	111-80	Malawa
24.	6	111-80	Malawa
25.	8	111-80	Leszczawa Dolna
26.	9	111-80	Leszczawa Dolna
27.	7	111-80	Leszczawa Dolna
28.	10	111-80	Leszczawa Dolna
29.	34	111-82	Łodzinka Dolna
30.	11	111-81	Wola Korzeniecka
31.	9	111-81	Wola Korzeniecka
32.	12	111-81	Wola Korzeniecka
33.	13	111-81	Wola Korzeniecka
34.	15	111-81	Wola Korzeniecka
35.	10	111-81	Wola Korzeniecka
36.	14	111-81	Wola Korzeniecka
37.	4	111-81	Łomna
38.	1	111-81	Łodzinka Górna
39.	2	111-81	Łodzinka Górna
40.	5	111-81	Leszczawa Górna
41.	6	111-81	Leszczawa Górna
42.	7	111-81	Leszczawa Górna
43.	19	111-81	Bircza
44.	18	111-81	Bircza
45.	17	111-81	Bircza
46.	16	111-81	Bircza
47.	20	111-81	Bircza
48.	8	111-81	Korzeniec
49.	3	111-81	Korzeniec

Korytarz ochrony krajobrazu kulturowego

W związku z przyjęciem jako wiodącej funkcji gminy obsługi ruchu turystycznego oraz planowanym utworzeniem uzdrowiska Bircza, wprowadza się korytarz ochronny krajobrazu kulturowego usytuowanego wzdłuż drogi prowadzącej z centrum Birczy do Brzuski przez Nową Wieś. Proponowany korytarz spełniałby funkcję ciągu rekreacyjno-spacerowego dla uzdrowiska Bircza. W strefie korytarza obowiązują zasady ochrony zasobów kulturowych, takie jak na całym obszarze gminy, czyli w strefie A, B, K, E i OW, wyznaczone dla konkretnych zespołów lub obiektów historycznych.

Szlaki kulturowe

Przez teren gminy Bircza przebiega szlak kulturowy należący do grupy transgranicznych tematycznych szlaków turystycznych w Euroregionie Karpackim. Jest to Karpacki Szlak Architektury Drewnianej obejmujący swoim zasięgiem najcenniejsze obiekty architektury drewnianej w regionie podkarpackim, na Słowacji i Ukrainie. Niestety szlak nie obejmuje zasobów kulturowych gminy Bircza. Natomiast prowadzi do unikatowego obiektu – drewnianej cerkwi w Uluczu gmina Dydnia. W

celu podniesienia wartości turystycznej gminy Bircza oraz propagowania i reklamowania cennych wartości w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy Bircza proponuje się wprowadzić szlak kulturowy architektury drewnianej na terenie gminy. Trasa przebiegu szlaku obejmowałaby swoim zasięgiem cenne obiekty gminy, równocześnie stawałaby się alternatywą podróży do Ulucza z ominięciem głównej drogi Przemyśl – Sanok. Szlak proponowany dla gminy Bircza łączyły się ze szlakiem Euroregionalnym tj. od murowanej cerkwi w Posadzie Rybotyckiej (gmina Fredropol) przez gminę Bircza do drewnianej cerkwi w Uluczu (gmina Dydnia). Propozycja ta niesie szansę uaktywnienia turystycznego gminy. Przebieg szlaku na załączniku graficznym - Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bircza skala 1:25 000.

Wprowadzenie szlaków kulturowych jest zgodne z wytycznymi zadań ponad lokalnych dla tego obszaru.

6. KIERUNKI ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

Kierunki rozwoju komunikacji

Celem zwiększenia tempa rozwoju gospodarczego i podniesienia jakości życia ludności w gminie należy dążyć do modernizacji i rozbudowy istniejącego układu drogowego.

Obecny stan dróg, zwłaszcza powiatowych i gminnych na terenie gminy znacznie odbiega od przyjętych standardów. Wykształcone w długim okresie układy osadnicze i kierunki ciężarów komunikacyjnych zdeterminowały kształt i kierunki rozbudowy sieci komunikacyjnej. Przyjęty w studium układ komunikacyjny zapewnia dogodnie powiązania gminy z krajowym i wojewódzkim układem drogowym.

Oznaczone na rysunku studium przebiegi projektowanych dróg i ścieżek rowerowych mogą ulec korekcie w trakcie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego lub postępowania decyzyjnego.

Układ drogowy oznaczony na rysunku studium odpowiednimi symbolami tworzą:

- droga krajowa, nr 28, relacji Wadowice – Sanok – Przemyśl, oznaczona na rysunku studium symbolem „KGP”.
- droga wojewódzka, nr 890, relacji Kuźmina – Krościenko, oznaczona na rysunku studium symbolem „KG”,
- drogi powiatowe, oznaczone na rysunku studium symbolem „KZ”, planuje się przebudowę drogi gminnej w rejonie planowanego zbiornika we wsiach Maława i Stara Bircza do parametrów drogi powiatowej „KZ1”,
- drogi gminne, oznaczone na rysunku studium symbolem „KL”. Utrzymuje się dotychczasowy układ dróg gminnych rozbudowując go poprzez wydłużenie istniejących bądź budowę nowych odcinków dróg gminnych „KL1”, które poprawią funkcjonowanie układu komunikacyjnego gminy.
- lotnisko lokalne w Łodzince - Arłamowie, oznaczone na rysunku studium symbolem „L”. Modernizacja pasa startowego i wyposażenie lotniska w infrastrukturę okołolotniskową pozwoli uruchomić działalność komunikacyjną dla małych lotów pasażerskich.
- ścieżki rowerowe – na terenie gminy nie wskazuje się konieczności budowania nowych ścieżek rowerowych, jako odrębnych tras komunikacji rowerowej, mogą być bowiem na ten cel wykorzystane pobocza dróg po ich odpowiedniej modernizacji. Wyznaczone główne szlaki turystyczne, które przebiegają częściowo po drogach publicznych oraz drogami polnymi i duktami leśnymi mogą być również przystosowane dla ruchu rowerowego, jak określono m.in. w rysunku studium.
- obsługę gminy komunikacją autobusową zapewni komunikacja autobusowa PKS,

Tereny zwartej zabudowy powinny być obsługiwane siecią dróg wewnętrznych i ciągami pieszo jezdnyymi w powiązaniu z drogami publicznymi, natomiast drogi dojazdowe do pól winny mieć szerokość zapewniającą swobodne przemieszczanie się pojazdów i maszyn rolniczych. Wymagane zabezpieczenie bezpiecznych przejść i realizacja chodników oraz oświetlenia w terenach zabudowanych wzdłuż drogi krajowej i wojewódzkiej.

Gospodarka wodna

W okresie kierunkowym należy wykorzystać silną stroną gminy którą jest fakt, że zlewnie i źródła większości potoków i rzek znajdują się na terenie gminy. Daje to możliwości poprzez zwiększenie retencji naturalnej i sztucznej, regulowania przepływami (w tym wyrównania przepływów całorocznych) a jednocześnie zmniejszenia do minimum terenów zalewowych i zmniejszenia zagrożenia powodziowego od cieków wodnych. Wprowadzenie ww zamierzeń umożliwiając pokazane w rysunku studium rezerwy terenowe pod sztuczną retencję tj. zbiorniki retencyjne i stawy rybne oraz tereny nowych zalesień.

Główną rzeką płynącą przez teren gminy jest rzeka Słupnica. Posiada ona źródła na terenie gminy o wpływa do rzeki San. Jej dopływami są potoki; Brzuski, Rudawka, Korzenicki, z Rebe, Malawka, Dobrzanka i Leszczawka. Całe dorzecze tej rzeki ma swoje źródła na terenie gminy. Na nich są stawy (np. w Woli Korzenieckiej), oczka wodne (Brzezawa, Malawa) podpiętrzenia (np. na rzece Słupnicy). Dorzecze jest w dużej mierze lesiste (niespotykane na terenie województwa podkarpackiego). W południowo-wschodnie części gminy są dwie rzeki Łomna i z Łozinki D., które są dopływami rzeki Wiar. W zachodniej i północno zachodniej części są rzeki Jawornik, Jaworka, Borownica, Biały Potok i Rogatka (poprzez Tyrawkę) wylające do Sanu. Rzeki na terenie gminy Bircza są w administracji Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie

Tereny zalewowe występują w najniższej położonych terenach dolinach rzek na terenie wsi Malawa, Lipa, Leszczawa Dolna, Stara Bircza, Bircza, Nowa Wieś, Sufczyzna, Brzuska i Leszczawaka. Brak jest jednak operatów hydrologicznych określające dokładnie te tereny przy $Q_{1\%}$ i $Q_{5\%}$. jednak w okresie kierunkowym zakłada się dokładne ich wyznaczenie.

W północnej części jest teren narażony na zalanie w przypadku awarii zespołu zbiorników „Solina- Myczkowce”. W części rysunkowej umieszczono orientacyjną granicę tego terenu.

Zgodnie z „Programem inwestycji melioracyjnych na lata 2000 – 2006 w województwie podkarpackim” oraz „Synteza programów małej retencji wodnej dla województwa podkarpackiego na lata 2000-2015” (opracowania Podkarpackiego Zarządu Melioracji i Urzędzeń Wodnych – rok 1999) na obszarze gminy projektowane są następujące zbiorniki retencyjne;

Lp	Numer z ww „Progr mu...”	Nazwa zbiornika	Nazwa rzeki i potoku	Pojemność m ³	Powierzchnia ha	Planowana wiodąca funkcja
1.	Nr.124	„Zohatyń”	Ciek leśny	ca 3 000,0	0,03	p.poż., dla celów komunalnego ujęcia wody w Birczy
2.	Nr.125	„Kotów”	Ciek leśny	ca 260,0	0,20	Nawadnianie
3.	Nr.126	„Bircza”	b.n.	ca 50 000,0	2,50	p.poż., stawy rybne
4.	nr.127	„Bircza”	b.n.	ca 40 000,0	2,70	p.poż.

Pod ww zbiorniki i zbiornik zlokalizowany we wsiach Malawa Dobrzyńka i Stara Bircza (pow. ca 75 ha) wnioskowany przez Zarząd Gminy, wprowadza się do niniejszego opracowania rezerwy terenowe.

Projektowane zbiorniki będą pełniły funkcję retencyjną, przeciwpożarową, nawadnianie terenów sąsiednich, turystyczno-wypoczynkową dla mieszkańców gminy jak i gmin sąsiednich. Rozważana może być również możliwość ujęcia wody dla celów bytowych ludności. W przypadku pełnienia przez zbiornik funkcji przeciwpożarowej, zachodzi konieczność zapewnienia dojazdu do miejsca ujęcia wody (należy przewidzieć wykonanie drogi utwardzonej o szerokości 6,0 m). W zbiornikach tych będzie również możliwa hodowla ryb oraz wykorzystanie ich dla celów wędkarskich. Tereny pod zbiorniki pokazane w niniejszym opracowaniu muszą być uściślone w koncepcjach programowo –przestrzennych.

Ustala się jednocześnie, że na obszarze gminy mogą być realizowane inne niż ww zbiorniki retencyjne.

Na terenie gminy znajduje się również część projektowanego „zbiornika dużej retencji pod nazwą „Krasieczyn”. Minimalny projektowany poziom piętrzenia wynosi 218,6 m n.p.m. a maksymalne warianty poziom piętrzenia są następujące;

- wariant I 225,0 m n.p.m.
- wariant II 230,0 m n.p.m.
- wariant III 235,0 m n.p.m.

W części rysunkowej przedstawiono orientacyjny przebieg linii brzegowej projektowanego zbiornika na rzędnej z wariantu III tj. 235,00m n.p.m. Teren gminy jest obszarem deficytowym w wody podziemne, bowiem wodonośność określa się w wysokości do 10,0m³/h. i nie należy się spodziewać żadnych zmian w okresie kierunkowym.

Zaopatrzenie w wodę

Zakłada się, że w okresie kierunkowym system zaopatrzenie w wodę nie ulegnie zmianie. Oznacza to, że gmina dalej będzie znajdować się w obszarze występowania tak zwanych „wodociągów grawitacyjnych”, studni kopanych i małych lokalnych wodociągów. System zaopatrzenia w wodę będzie jednak rozwijany i modernizowany ponieważ brak obszarów zasobnych w wody podziemne. Zaopatrzenie w wodę do celów bytowo gospodarczych i hodowli zwierząt będzie ze studni kopanych, z „wodociągów grawitacyjnych” zasilanych w wodę z ujęć źródłanych lub wyżej położonych studni kopanych. i 10 lokalnych sieci wodociagowych zasilanych z własnych mało wydajnych ujęć podziemnych i powierzchniowych. Ujęcia wód w głębszych tj. źródła samowypływowe i wyżej położone studnie kopane będą posiadały zatwierdzone strefy ochrony sanitarnej z określonymi wydajnościami. Występująca na ujęciach źródłowych sezonowa zmienność wydajności i występowanie okresowych fal zanieczyszczeń, zostanie zmniejszona do minimum poprzez zwiększenie retencji w obrębie zasilania każdego z tych ujęć. Wydajność tego typu ujęć uzależniona jest od retencji terenowej a jej zwiększenie wiąże się z ustabilizowanym obszarem zasilania. Tak prowadzona polityka w zagospodarowaniu terenów np. poprzez zalesianie, wpłynie również na zmniejszenie zagrożenia zanieczyszczeń ujęcia i zwiększenie wydajności. Obiekty retencyjne na sieci będą również modernizowane, poprzez zwiększenie ich możliwości do przesyłu wody i możliwości okresowej dezynfekcji i czyszczenia.

Niżej wymienione istniejące „małe lokalne wodociągi” zostaną rozbudowane, zmodernizowane i zostaną wyznaczone dla ich ujęć strefy ochrony sanitarnej;

1. ujęcie w m. Birczy składające się z 4 studni wierconych o wydajności $Q = 20,0 \text{ m}^3/\text{h}$ i 2 studni kopanych tj:
 - studnia „S1” zasilająca budynek mieszkalny w rynku z 24 rodzinami, ośrodek zdrowia i restaurację
 - studnia „S-2” nie eksploatowana od wykonania w tj od 1989r
 - studnia „S-3” zasilająca szkołę, internat, plebania, budynek Policji, budynek Urzędu Gminy
 - studnia „S3” zasilająca budynek mieszkalny nadleśnictwa (12 rodzin)
2. ujęcie w miejscowości Kotów składające się ze studni wierconej o wydajności $Q = 21,0 \text{ m}^3/\text{h}$
3. ujęcie w miejscowości Leszczawa składającego się ze studni wierconej o wydajności $Q = 18,0 \text{ m}^3/\text{h}$
4. ujęcie w miejscowości Łozinka składającego się z ujęcia powierzchniowego na potoku bez nazwy o wydajności $Q_{\text{max,h}} = 4,72 \text{ m}^3/\text{h}$
Woda ujmowana jest na potoku bez nazwy na zastawce piętrzącej komorą ujęcia z drenazem – filtrem wstępnym, następnie przepływa do studni zbiorczej z której pompą głębinową woda tłoczona jest do stacji uzdatniania wody. Na stacji następuje filtracja i dezynfekcja a pompownia II stopnia przekazuje wodę do sieci komunalnej. Ujęcie posiada strefę bezpośrednią, pośrednią wewnętrzną i pośrednią zewnętrzną obejmującą cały obszar zlewni potoku „Bez nazwy” powyżej ujęcia”
5. ujęcie w miejscowości Malawa składającego się z ujęcia powierzchniowego o wydajności $Q = 10,0 \text{ m}^3/\text{h}$

Dla miejscowości Bircza, Korzeniec, Wola Korzeniecka i Nowa Wieś wykonano „Dokumentację hydrogeologiczną zasobów dyspozycyjnych i eksploatacyjnych obszaru zasobowego zlewni potoku o nazwie Korzeniecki, w miejscowości Bircza - Wola Korzeniecka, gmina Bircza; wraz z ustaleniem warunków korzystania z wód dorzecza potoku” (czerwiec 1997r) Udokumentowane zasoby eksploatacyjne i dyspozycyjne mogące być zagospodarowane w ramach ujęcia powierzchniowego wynoszą: $Q_{\text{eksp.}}/Q_{\text{dysp.}} = 15,0 \text{ m}^3/\text{godz} = 360,0 \text{ m}^3/\text{dobę}$. W okresie kierunkowym ujęcie to po wybudowaniu stacji uzdatniania wody i sieci wodociągowej będzie zasilac w wodę do celów bytowo gospodarczych w/w miejscowości.

Gospodarka ściekowa

Znajdujące się na terenie gminy sieć kanalizacji sanitarnej i trzy niżej wymienione oczyszczalnie ścieków będą w okresie kierunkowym elementami gminnego systemu gospodarki ściekowej i są to;

- oczyszczalnia w m. Bircza o przepustowości $Q = 250 \text{ m}^3/\text{dobę}$
- oczyszczalnia w m. Leszczawa o przepustowości $Q = 21,0 \text{ m}^3/\text{dobę}$ („Sebiofikon”)
- oczyszczalnia w m. Łozinka Górna o przepustowości $Q = 10,0 \text{ m}^3/\text{dobę}$ („Sebiofikon”)

W części rysunkowej studium pokazano również we wsiach Kotowo i Malawa rejony lokalizacji planowanych przez Zarząd Gminy dwóch małych oczyszczalni ścieków.

Ustala się, że istniejące oczyszczalnie mogą być rozbudowywane i modernizowane ale jednocześnie zakłada się, że system oczyszczania ścieków będzie rozbudowywany o nowe odcinki kanalizacji sanitarnej i nowe oczyszczalnie których ilość powinna być ograniczona do niezbędnego minimum. Korzystna konfiguracja

terenu sprzyja realizacji grawitacyjnej kanalizacji sanitarnej i przez to zmniejszenia do minimum ilości oczyszczalni.

Obszary wyznaczone do zbiorowego odprowadzania ścieków sanitarnych pokazano w części rysunkowej. Poza tymi obszarami pozostała część gminy będzie odprowadzać i oczyszczać ścieki na indywidualnych (lokalnych) oczyszczalniach ścieków.

Projektuje się kolektory o średnicach od 0,20 do 0,40 m, które mogą obsługiwać będą następującą liczbę mieszkańców (przy minimalnym spadku);

• kanalizacja sanitarna o średnicy $\text{R } 0,20 \text{ m}$	ca 2 200 mieszkańców
• kanalizacja sanitarna o średnicy $\text{R } 0,25 \text{ m}$	ca 3 500 mieszkańców
• kanalizacja sanitarna o średnicy $\text{R } 0,30 \text{ m}$	ca 4 900 mieszkańców
• kanalizacja sanitarna o średnicy $\text{R } 0,40 \text{ m}$	ca 10 000 mieszkańców

Ustala się, że w okresie kierunkowym wszystkie wytworzone na terenie gminy ścieki sanitarne będą oczyszczane w indywidualnych lub komunalnych oczyszczalniach ścieków.

Gazownictwo

Przez teren gminy przebiega gazociąg wysokoprężny o średnicy $\text{R } 300$ o znaczeniu krajowym. Maksymalna strefa bezpieczeństwa od tego gazociągu wynosi po 35,0 m od jego osi. Zakłada się konieczność jego modernizacji. Polegać ma ona na wymianie istniejącego gazociągu na gazociąg o lepszych parametrach wytrzymałościowych, przez co zmniejszona zostanie strefa bezpieczeństwa. Przy południowej granicy z gminą Tyrawa Wołowska znajduje się stacja redukcyjno pomiarowa I^o.

Istniejąca na terenie gminy sieć gazociągów średnioprężnych obsługuje obecnie jedynie miejscowości Kuźma i Roztoki, będzie jednak docelowo rozbudowywana o nowe odcinki zamykające sieć w układy pierścieniowe. Zakłada się, że w okresie kierunkowym średnio w gminie do ca 80,0% zabudowy mieszkaniowej będzie podłączona do sieci gazowej lub będzie miała taką możliwość.

Gospodarka odpadami

W okresie kierunkowym zakłada się, że wywozem odpadów komunalnych objętych będzie około ca 100% terenu gminy. Wywóz odpadów odbywać się będzie w cyklu tygodniowym bądź dwutygodniowym przez przedsiębiorstwo które wygra przetarg na tą usługę. Wstępnie można założyć, że odpady będą wywożone na składowisko odpadów komunalnych w m. Młyny, a później do Zakładu Utylizacji Odpadów przy tym składowisku W trosce o środowisko naturalne i zmniejszenie kosztów, będzie realizowany program selektywnej zbiórki odpadów komunalnych przeznaczonych do dalszej przeróbki. Zbiórka surowców wtórnych zorganizowana poprzez utworzenie tzw. "poletek ekologicznych" (zestawy pojemników do selektywnej zbiórki odpadów). Pojemniki do segregacji odpadów powstających w gospodarstwach domowych udostępnione będą dla mieszkańców w różnych dostępnych dla wszystkich punktach gminy.

Zbiórką objętych będzie cztery rodzaje surowców wtórnych zbieranych do 1100-litrowych kolorowych kontenerów;

- o papier - kontener niebieski,
- o tworzywa sztuczne – kontener żółty,
- o szkło – kontener zielony
- o metal – kontener szary.

Złom akumulatorowy można deponować będzie w wyznaczonych stacjach benzynowych i stacjach obsługi pojazdów, natomiast baterie w sklepach sprzedających te baterie. Ważnym argumentem będzie to, że te odpady będą przyjmowane nieodpłatnie. Na początku wprowadzony będzie pilotażowy program selektywnej zbiórki w "systemie workowym" Posesje zostaną zaopatrzone w trzy kolorowe worki;

- o na szkłom - zielony
- o na tworzywa sztuczne - żółty
- o na makulaturę - niebieski

Zgromadzone surowce będą odbierane przez przewoźnika, w odstępach dwutygodniowych (pełne worki będą wymieniane na puste), a następnie dostarczane na teren składowiska odpadów celem dalszego ich zagospodarowania. Zakłada się również, że będzie prowadzona równolegle edukacja ekologiczna wśród dzieci i młodzieży. Jednocześnie prowadzona jest analiza możliwości wskazania terenu pod wysypisko na terenie gminy, przy uwzględnieniu zasad ochrony obowiązujący w obszarze Parku Krajobrazowego.

Gospodarka komunalna

Rozwój prowadzonej przez gminę gospodarki komunalnej opiera się na projektowanej nowo tworzonej bazie, lokalizowanej na terenach sołectwa Wola Korzeniecka, w pobliżu przysiółka Chomińskie. W ramach tej bazy przewiduje się lokalizację zaplecza technicznego i magazynowego oraz zakładu utylizacji odpadów.

Energetyka

Rozwój systemów energetycznych, zaopatrujących gminę, powinien iść w kierunku zapewnienia maksymalnej pewności zasilania i odpowiadającej standardom jakości dostarczanej energii.

Zasilanie gminy średnim napięciem 15 kV, opierać się będzie jak dotychczas, o rozgałęzienia magistral wyprowadzonych GPZ –tu Bircza.

Rozbudowa układów gminnych, średniego napięcia, konieczna w miarę wzrostu obciążenia odbiorców istniejących i podłączenia nowych, powinna być prowadzona w sposób optymalny z funkcjonalnego i ekonomicznego punktu widzenia.

Wymagać to będzie :

- Lokalizacji stacji transformatorowych w punktach ciężkości odbiorów,

z transformatorami dobranymi do potrzeb ,nowszej generacji, jednożerdziowych, lub na żerdziach zbliżniaczonych.

- Ograniczenia ciągów liniowych niskiego napięcia wyprowadzonych ze stacji transformatorowych do 400-500 m
- Wprowadzenie do wykonawstwa materiałów i technologii zapewniających ograniczenia stref ochronnych, zwiększenie bezpieczeństwa przeciwporażeniowego, przez minimalizację oddziaływania natężenia pola elektromagnetycznego (np. przez stosowanie przewodów izolowanych)

Tereny na których planowana jest jeszcze reelektryfikacja, wymagają wybudowania i odtworzenia elementów systemu rozdzielczego średniego i niskiego napięcia określonego przez Rejon Energetyczny Jarosław.

Linie energetyczne kolidujące z planowanym zainwestowaniem terenu (na przykład przebiegające przez obszar planowanego zbiornika Krasiczyn) należy przebudować kosztem i staraniem inwestora zbiornika po uprzednim uzgodnieniu z Rejonem Energetycznym.

Na obszarach przewidzianych pod zalesienie , zgodnie z PN –E – 5100 –1 należy pozostawić pod istniejącymi i projektowanymi liniami energetycznymi SN i nn, pas bez zalesienia ,pas o szerokości min. 9,3 m. Dopuszcza się w pozostawionym pasie prowadzenie gospodarki leśnej pod warunkiem utrzymania pod linią drzew nie przekraczających wysokości 2 m oraz pozostawienie wokół każdego słupa powierzchni niezalesionej w odległości co najmniej 4 m od fundamentu słupa.

Telekomunikacja

W okresie sporządzania Studium uwarunkowań i kierunków rozwoju przestrzennego gminy, wykonywana jest kompleksowa telefonizacja obszaru opracowania.

Zastosowane nowoczesne techniki i technologie systemu łączności przewodowej, spowodują, że gmina będzie posiadała sprawny i wysoko rozwinięty system telekomunikacji, odpowiadający aktualnemu zapotrzebowaniu w tej dziedzinie. Pozytywem zastosowania nowoczesnych rozwiązań jest fakt, że posiadają one duże możliwości rozbudowy w centralach i sieciach oraz, że nie muszą dla swego rozwoju rezerwować znacznych przestrzeni naziemnych .Bardzo szybki postęp w dziedzinie telekomunikacji, wykorzystujący do przesyłu informacji oprócz łączności przewodowej również techniki bezprzewodowe, radiowe, cyfrowe, satelitarne, nie pozwala na opracowanie długofalowych programów rozwoju.

Dodatkowo zamierzenia programowe głównego operatora, jakim jest Telekomunikacja Polska S.A., są chronione tajemnicą handlową.

Z pewnością jednak działania podejmowane na rynku usług teletechnicznych będą miały na celu osiągnięcie powszechnej dostępności, przez dalszą rozbudowę sieci abonenckiej, do wielkości wyrażającej się zakładanym wskaźnikiem gęstości telefonicznej 20 abonentów na 100 mieszkańców .Zakłada się również ciągle poszerzanie wachlarza oferowanych usług, które daje korzystanie z centrali cyfrowej,

np, internet, transmisja danych, systemy przywoławcze, telewizja kablowa, multimedialne usługi LSD, czy prywatne sieci wirtualne.

Na terenie gminy rozwijać będą działalność również operatorzy łączności bezprzewodowej, komórkowej: CENTERTEL, GSM ERA, Plus, którzy sukcesywnie powiększają obszar obsługi i liczbę użytkowników.

Obronność i bezpieczeństwo publiczne

W wymiarze kierunkowym w zakresie obrony cywilnej, zgodnie z pismem Wydziału Zarządzania Kryzysowego, Ochrony Ludności i Spraw Obronnych, Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie należy uwzględniać realizację zadań obrony cywilnej takich jak:

- w budynkach przemysłowych, usługowych, użyteczności publicznej planować budownictwo obronne,
- bez względu na typ zabudowy, rezerwować tereny pod budowę awaryjnych ujęć wody - odległość studni od budynków nie może przekraczać 800 m,
- planować przedsięwzięcia zapewniające funkcjonowanie publicznych urządzeń zaopatrzenia w wodę,
- uwzględniać alarmowanie ludności (w przypadkach zagrożeń) za pomocą syren alarmowych słyszalnych do 300 m,
- przy projektowaniu i modernizacji dróg i ulic, planować pasy ochronne zabezpieczające przed ewentualnym zagruzowaniem, a połączenia z traktami przelotowymi mają zapewnić sprawną ewakuację ludności w okresie zagrożenia,
- należy przewidywać bezpieczne trasy przejazdu dla pojazdów z toksycznymi środkami przemysłowymi.

ROZDZIAŁ III POLITYKA PRZESTRZENNA GMINY BIRCZA

1. CELE ROZWOJU GMINY

Podstawowe cele rozwoju przestrzennego gminy:

- Odtworzenie miejskiego układu urbanistycznego,
- Odzyskanie praw miejskich (utworzenie ponadlokalnego ośrodka gminnego),
- Uzyskanie statusu uzdrowiska (gminy uzdrowiskowej)
- Utworzenie bazy sprzyjającej rozwojowi turystyki i agroturystyki.

Przyrodniczo-kulturowe cele rozwoju przestrzennego gminy:

Cele te wyrażają się w ochronie istniejących i tworzeniu nowych form ochrony:

- obszarów i obiektów przyrodniczych,
- węzłów i ciągów ekologicznych,
- zasobów leśnych, wód i terenów otwartych,
- zasobów kulturowych,
- kształtowaniu krajobrazu oraz zachowaniu krajobrazów naturalnych
- dostosowywaniu rozwoju gospodarczego do uwarunkowań przyrodniczych,
- przeciwdziałaniu procesom niszczącym,
- działaniach rehabilitacyjnych i wzbogacaniu środowiska,

Społeczno – gospodarcze cele rozwoju gminy:

Gmina dąży do osiągnięcia stabilnego rozwoju, w którym byłyby zapewnione warunki:

- zaspokajające bieżące potrzeby mieszkańców,
- umożliwiające wzrost poziomu życia,
- zaspokajające potrzeby przyszłych pokoleń,

2. INSTRUMENTY REALIZACJI POLITYKI PRZESTRZENNEJ

Realizacja polityki przestrzennej odbywać się będzie poprzez opracowywanie planów miejscowych, wydawanie indywidualnych decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenów tam gdzie nie ma obowiązku sporządzania planu.

Dla obszarów, gdzie były pilne potrzeby zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych i usługowych mieszkańców gminy wykonane zostały plany miejscowe zagospodarowania przestrzennego w oparciu o ustawę o zagospodarowaniu przestrzennym z 1994 r.

Wykaz tych planów znajduje się na końcu niniejszego tekstu.

Realizacja polityki przestrzennej odbywać się będzie również poprzez opracowania studialne, koncepcyjne i programowe zawarte w niniejszym studium, a także poprzez działania Samorządu gminy na rzecz aktywizacji gospodarczej, promocji polityki gospodarowania mieniem komunalnym itp. Podstawowym instrumentem realizacji będą jednak plany miejscowe.

3. POLITYKA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY

Polityka przestrzenna to skoordynowane działania osób lub instytucji posiadających władczy stosunek wobec przedmiotu, do którego polityka jest adresowana – dla osiągnięcia określonych celów.

Jest to więc świadome i władcze oddziaływanie organizacji i instytucji publicznych, upoważnionych na zasadzie określonych delegacji do określonego wycinka (polityki przestrzennej) gospodarki przestrzennej, w sposób spójny z określonymi celami społecznymi. Polityka przestrzenna jest ukierunkowanym zbiorem działań i decyzji w zakresie zarządzania i planowania.

Ustalenia polityki przestrzennej w odniesieniu do gminy Bircza dotyczą:

- Stworzenia warunków rozwoju z maksymalnym wykorzystaniem korzystnych warunków otoczenia,
- Wzrostu poziomu życia ludności gminy.

Realizacja polityki przestrzennej prowadzić ma do zagospodarowania obszaru gminy w sposób wynikający w znacznej części z ograniczeń zawartych w przepisach szczególnych a jednocześnie:

- Prowadzący do poprawy warunków życia mieszkańców,
- Stwarzający warunki do ożywienia działalności gospodarczej,
- Zwiększający efektywność gospodarowania terenami i zapewnienie ładu przestrzennego.

Do podstawowych zadań polityki przestrzennej gminy Bircza należy realizacja aspektów przestrzennych:

- Ochrony środowiska,
- Ochrony dóbr kultury,
- Rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- Pozarolniczego rozwoju społeczno-gospodarczego,
- Zabezpieczenie warunków dla funkcjonowania i realizacji ponadlokalnych celów publicznych.

W celu zwiększenia efektywności gospodarowania terenami i zapewnienia ładu przestrzennego, polityka przestrzenna powinna być skierowana na:

- prowadzenie racjonalnej gospodarki wodą, lasami, gruntami rolnymi i całą pozostałą przestrzenią,
- ochrona wartości przyrodniczych, kulturowych oraz obiektów o walorach turystycznych i wypoczynkowo – sportowych,
- ochrona środowiska jako nierozłączna całość wszystkich procesów rozwojowych,
- przygotowanie terenów i ofert lokalizacyjnych pod rozwój różnorodnej działalności i nową zabudowę,
- dostosowywanie, modernizacja i rozbudowa obiektów usługowych w dostosowaniu do aktualnych potrzeb i zmieniających się funkcji,
- zwiększenie i modernizacja zasobów mieszkaniowych,
- nie rozproszenie zabudowy i ochrona terenów otwartych,
- ograniczanie negatywnych oddziaływań wywołujących zagrożenia dla środowiska,
- podtrzymywanie tradycyjnych układów przy kształtowaniu współczesnej zabudowy,
- wyeksponowanie zasobów kulturowych,
- rozwój infrastruktury społecznej i rozwój infrastruktury technicznej,
- modernizacja i poprawa stanu dróg i komunikacji w gminie,

Polityka przestrzenna w odniesieniu do obszarów istniejącego i planowanego zainwestowania.

Ustalenia wynikające z przyjętej polityki przestrzennej dla wyżej wymienionych obszarów:

- skupienie zabudowy w miejscach wskazanych w Studium na planszy Kierunki Rozwoju,
- stopniową likwidację i przebudowę siedlisk położonych w niekorzystnych warunkach fizjograficznych (tereny osuwiskowe), w strefach ochrony sanitarnej oraz nadmiernie rozproszonych,
- tworzenie jednolitych architektonicznie zespołów, z zachowaniem gabarytów i wystroju zewnętrznego budynków, wpisanych harmonijnie w istniejące otoczenie i otaczający krajobraz,
- utrzymanie kompozycyjnej spójności zabudowy istniejącej i projektowanej utrwalanie, jeżeli to możliwe, historycznych układów wsi,
- ograniczenie rozpraszania zabudowy poprzez dogęszczenie istniejących osad, co sprzyjać będzie uzyskiwaniu większej harmonii krajobrazu stwarzanie warunków do właściwej ochrony środowiska przez budowę sieci kanalizacji sanitarnej, oczyszczalni ścieków, punktów gromadzenia śmieci, ograniczenie napowietrznej sieci energetycznej, telekomunikacyjnej oraz wszelkiego rodzaju masztów,
- uzupełnianie funkcji mieszkaniowej zabudową usługową komercyjną lub lokalizowanie pojedynczych obiektów usługowych, przy zachowaniu warunku, że lokalizacja nie może zaszkodzić środowisku i sąsiedniej zabudowie mieszkaniowej,
- zaleca się kontynuację w zabudowie wiejskiej, historycznie ukształtowanych lokalizacji budynków, zasad kompozycji oraz form architektonicznych,
- zaleca się dla całej gminy zabudowę o niskiej intensywności,
- preferowanie dla budownictwa zagrodowego, w tym z programem agroturystycznym minimalnej powierzchni działki - 0,25 ha, a dla budynków jednorodzinnych wolnostojących - 0,15 ha.

Wielkość działek dla innych form budownictwa zgodnie z zapotrzebowaniem terenu zaleca się następujące zasady dotyczące wielkości budynków mieszkalnych, usługowych i mieszkalno – usługowych, stosownie do widokowej ekspozycji terenów:

- w dolinach i dolinnych partiach stoków oraz przy głównych drogach nie więcej niż dwie kondygnacje użytkowe + poddasze użytkowe
- na stokach i terenach przyleśnych wysokość budynków nie powinna przekraczać dwóch kondygnacji użytkowych
- na terenach eksponowanych widokowo wysokość budynków nie powinna przekraczać jednej kondygnacji użytkowej + poddasze użytkowe
- wysokość budynków gospodarczych nie powinna przekraczać jednej kondygnacji naziemnej,
- wykluczać obiekty agresywne krajobrazowo (duże gabarytowo, wysokie kominy) oraz inne obiekty szpecące krajobraz - izolować je zielenią,
- modernizacje, remonty i przebudowy obiektów kubaturowych prowadzić, uwzględniając powyższe zalecenia dotyczące kształtowania zabudowy,

- ograniczenie tylko do uzasadnionych przypadków (o charakterze strategicznym dla rozwoju gminy) lokalizację inwestycji mogących pogorszyć stan środowiska,
- wykluczenie zabudowy w bezpośrednim sąsiedztwie rzek i potoków oraz na terenach uznanych za zalewowe
- wyłączenie spod zabudowy lub maksymalnie ograniczenie zabudowy:
 - na gruntach o wysokiej bonitacji gleb,
 - w korytarzach ekologicznych.
- nie zabudowywanie stref ochronnych cmentarzy, wynoszących 150m do czasu centralnego zaopatrzenia w wodę jednostek osadniczych.
- W przypadku terenów zalewowych budynki (w szczególnych warunkach) powinny być sytuowane na gruntach najwyższej położonych i spełniać odpowiednie warunki konstrukcyjno – inżynierskie (np. bez podpiwniczenia),
- W obszarach występowania osuwisk lub terenów zagrożonych osuwiskami lokalizację budynków i wszelkie prace ziemne należy poprzedzić ekspertyzą geologiczną danego terenu,
- stawianie przed inwestorami obiektów usługowych wymagań:
 - zapewnienia lokalizacji odpowiedniej ilości miejsc parkingowych, dla samochodów, w zależności od programu inwestycji,
 - urządzania zieleni,
 - wzbogacania inwestycji formami małej architektury,
- stosowanie na obszarze gminy budownictwa o formach opartych na tradycjach regionalnych, o naturalnych materiałach wykończeniowych elewacji.

W obszarach zabudowy usługowej o charakterze publicznym zaleca się :

- lokalizować usługi publiczne w pierwszej kolejności na działkach będących własnością gminy,
- preferować lokalizację usług na działkach położonych wśród największych skupisk zabudowy,
- tworzyć gminny zasób gruntów nadający się pod lokalizację inwestycji usługowych,
- wykorzystywać istniejące zasoby kubaturowe dla nowych funkcji, w tym dla funkcji turystyki i wypoczynku,
- wykazać szczególną dbałość o wysoką estetykę, atrakcyjność i funkcjonalność zabudowy, preferuje się na terenie całej gminy zabudowę niską, o dachach spadzistych (35%- 45%), kolorach neutralnych, z elementami wykończenia w drewnie,
- zabudowę o niskiej intensywności, gdzie udział terenów otwartych, nie zabudowanych, wyniesie co najmniej 60% powierzchni działki,
- uzbrojenie terenu i lokalizację parkingów zależności od programu inwestycji,
- dla usług turystycznych, rozwiązania tzw. turystyki łagodnej w oparciu o małe hotele, pensjonaty, zajazdy, motele oraz gospodarstwa agroturystyczne z pełnym wyposażeniem w infrastrukturę,
- wprowadzanie elementów małej architektury.

W zakresie infrastruktury technicznej zaleca się :

- adaptację i modernizację istniejących ciągów komunikacyjnych, urządzeń i ciągów infrastruktury technicznej z dopuszczeniem remontów i budowy nowych (z zaleceniem prowadzenia infrastruktury jako podziemnej),
- nie odprowadzanie do gruntu i wód powierzchniowych ścieków nie oczyszczonych za wyjątkiem ilości dopuszczonych odrębnymi przepisami. Do czasu realizacji kanalizacji sanitarnych wsi zaleca się stosowanie rozwiązań indywidualnych w formie przydomowych oczyszczalni lub zbiorników bezodpływowych wykonanych zgodnie z obowiązującymi przepisami (traktując te ostatnie jako tymczasowe).
- w zakresie zaopatrzenia w wodę,
- w zakresie usuwania odpadów,
- w zakresie ogrzewania,
- prowadzić działania powodujące likwidowanie dzikich wysypisk.

Rodzaj budownictwa i jego realizacja wynikać będzie z potrzeb i możliwości społeczno – gospodarczych. Obszary na których będzie realizowana nowa zabudowa podlegają obowiązkowi opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Realizowane obiekty wymagają dokumentacji projektowej uzgodnionej przez odpowiednie urzędy. Ze względu na wyjątkowe warunki krajobrazowe i przyrodnicze Gminy Bircza, której obszar objęty jest Planem Ochrony Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego oraz leży w granicach Przemysko – Dynowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, niezbędne jest maksymalne objęcie ochroną, remontowanie i utrzymywanie w użytkowaniu zabytkowych budynków mieszkalnych i innych obiektów zabytkowych.

Perspektywiczne potrzeby wymagają wzrostu usług skoncentrowanych w Birczy oraz w rejonach o dominującej funkcji turystycznej. W studium oznaczono obszary wymagające przekształceń i rehabilitacji istniejącej zabudowy. Są to w pierwszej kolejności tereny po zlikwidowanych PGR-ach. Potrzeba rehabilitacji i przekształceń może być niezbędna również i w innych miejscowościach i na innych terenach. Miejsca te w miarę uzyskiwania środków na opracowania planów miejscowych, winne być przedmiotem dalszych opracowań. W zakresie rzemiosła i drobnej wytwórczości postuluje się zasadę pełnego rozwoju w sektorze prywatnym, realizowaną przez obiekty uzupełniające i wbudowane, współistniejące z zabudową mieszkaniową i gospodarczą a także przez wykorzystywanie i modernizację obiektów opuszczonych i nieużytkowanych.

W zakresie polityki rozwoju komunikacji na obszarze gminy należy koncentrować się na następujących działaniach:

- wspomagać działania dotyczące modernizacji i poprawy stanu technicznego dróg powiatowych,
- dążyć do systematycznej modernizacji gminnej sieci drogowej poprzez poprawę parametrów technicznych, uzupełnienie nawierzchni twardych ulepszonych, odnowę nawierzchni, oraz utwardzanie poboczy,
- dążyć do uaktywnienia działalności lotniska oraz zagospodarowania terenów wokół lotniska,
- dążyć do budowy chodników przydrożnych w zwartej zabudowie mieszkaniowej,

- dążyć do budowy publicznych miejsc parkingowych przy obiektach usługowych, produkcyjnej działalności gospodarczej, w zwartej zabudowie mieszkaniowej i w terenach rekreacyjnych.

W zakresie polityki rozwoju energetyki na obszarze gminy należy koncentrować się na następujących działaniach:

- prowadzenie rozbudowy energetycznych systemów rozdzielczych średniego i niskiego napięcia w dostosowaniu do potrzeb, przy respektowaniu ekonomii przyjmowanych rozwiązań, wysokiej sprawności i niezawodności systemów oraz bezpieczeństwa przeciw porażeniowemu.

W zakresie polityki rozwoju telekomunikacji na obszarze gminy należy koncentrować się na następujących działaniach:

- działania gminy powinny koncentrować się na stwarzaniu warunków dla wyrównania standardów obsługi, w poszczególnych wsiach, zwiększanie poziomu i zakresu świadczonych usług, wprowadzanie nowych technik łączności i przekazu (wdrażanie łączności bezprzewodowej, satelitarnej, telewizji kablowej, internetu).

4. POLITYKA PRZESTRZENNA W ODNIESIENIU DO ROZWOJU SPOŁECZNO - GOSPODARCZEGO

Nadrzędnym celem polityki społecznej gminy jest systematyczna poprawa warunków życia oraz łagodzenia różnic negatywnych w tym zakresie w stosunku do innych regionów, poprzez m.in., stosowanie aktywnych form zwalczania bezrobocia i zjawisk patologii społecznej oraz rozwój infrastruktury społecznej i poprawę jej funkcjonowania, jak również przełamania impasu w budownictwie mieszkaniowym.

Realizacja wymienionych celów wiąże się z prognozą demograficzną gminy do 2030 roku oraz wynikającymi z niej implikacjami dla realizacji edukacji, zdrowia i opieki społecznej oraz kultury. Gmina Bircza należy do obszarów stabilizacji liczby ludności – wskaźnik dynamiki rozwoju demograficznego 1998 – 2030 będzie na poziomie 100 – 101 %.

Wstanie istniejącym w strukturze wiekowej ludności gminy Bircza dominuje ludność w wieku między 30 – 49 rokiem życia oraz powyżej 50 lat. Ta ostatnia grupa stanowi 28% społeczności gminnej. Udział tej grupy ludności każe przypuszczać, iż społeczeństwo gminy Bircza jest populacją starzejącą się. Przy spadku wskaźnika przyrostu naturalnego udział ten wywiera negatywny wpływ na potencjał społeczno-gospodarczy gminy. Wpływ na potencjał społeczno gospodarczy ma również ujemne saldo migracji stałej w gminie, Saldo to jest wynikiem ograniczonego rynku pracy, skłaniającego miejscową ludność do poszukiwań pracy w większych aglomeracjach.

W celu poprawy istniejącej sytuacji w perspektywie zakłada się lepsze zagospodarowanie siły roboczej gminy i ograniczenie bezrobocia co najmniej do średniej krajowej, w wyniku tworzenia nowych miejsc pracy. Siłą napędową wzrostu gospodarczego i wzrostu zatrudnienia są małe i średnie przedsiębiorstwa. Mają ogromny wpływ na podniesienie konkurencyjności polskiej gospodarki, co w konsekwencji prowadzi do obniżenia cen, towarów i usług, lepszej ich jakości i szerszej dostępności. MŚP tworząc nowe miejsca pracy przyczyniają się do zmniejszenia bezrobocia, jednego z najpoważniejszych problemów gminy Bircza. Zaletą tych przedsiębiorstw jest możliwość bardziej elastycznego dostosowania się

do zmian i wymogów rynkowych. Ich powstanie nie wymaga wysokich nakładów kapitałowych, tak więc ta droga najłatwiej dokonuje się rozwój gospodarki lokalnej. Stymulowanie rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw wywiera ogromny wpływ na kształtowanie się poziomu i jakości życia mieszkańców gminy. Poprawa warunków życia mieszkańców w gminie Bircza może być zrealizowana poprzez rozwój infrastruktury technicznej i społecznej. Wymaga to prowadzenia odpowiedniej polityki społecznej, na która składa się:

- edukacja młodzieży,
- aktywizacja zawodowa mieszkańców gminy,
- ochrona zdrowia mieszkańców gminy.

Dzieci i młodzież gminy Bircza na terenie swojej gminy korzysta z nauczania w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i w szkole średniej – Liceum Ekonomicznym. Sieć placówek szkolnictwa podstawowego jest dość dobrze rozwinięta. Poza terenem gminy młodzież najczęściej uczy się w szkołach średnich w Przemyślu, Dubiecku, Sanoku i Rzeszowie.

W celu poprawy warunków w zakresie edukacji należy:

- przeprowadzić wymagane prace remontowo-naprawcze w większości placówek oświatowo - wychowawczych,
- doposażyć gminne szkoły w podstawowe pomoce dydaktyczno – naukowe, a także w multimedialne pracownie komputerowe, programy do nauki języków obcych,
- w szkole średniej dostosować profil nauczania do aktualnych i przyszłych wymagań rynku pracy.
- zapewnić lepszą opiekę medyczną w szkołach.

Duże znaczenie w procesie warunków życia mieszkańców gminy ma aktywizację zawodową bezrobotnych mieszkańców gminy. W stanie istniejącym stopa bezrobocia przekracza 13%. Biorąc pod uwagę poziom wykształcenia – najwięcej bezrobotnych jest z wykształceniem podstawowym i zawodowym - stanowi to duży problem społeczny, gdyż rynek pracy nie wykazuje zapotrzebowania na niewykwalifikowaną lub nisko wykwalifikowaną siłę roboczą.

W celu poprawy tej sytuacji należy:

- opracować program aktywizacji zawodowej (w tym kursy) skierowany bezpośrednio do absolwentów szkół,
- organizować giełdy pracy, na których reprezentowane byłyby oferty pracy firm dla osób bezrobotnych,
- utworzyć gminną bazę informacji między innymi na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Przemyślu,
- stale monitorować potrzeby lokalne rynku pracy, także w oparciu o analizy powiatowego urzędu pracy i związane z tym zróżnicowanie oferty edukacyjnej.

Na sytuację zdrowotną mieszkańców gminy wpływa wiele czynników. Jednym z nich jest dostęp do opieki medycznej, w gminie Bircza działają dwa ośrodki zdrowia w Birczy i Żohatyniu.

- pozyskać specjalistyczny personel do gminnych ośrodków poprzez :
 - oferowanie mieszkań dla lekarzy,
 - wynajem gabinetów lekarskich na dogodnych warunkach

- wyposażyć istniejące placówki opieki zdrowotnej w nowoczesny sprzęt medyczny.

Przychodnie specjalistyczne, szpital oraz pogotowie ratunkowe znajdują się w ośrodku powiatowym w Przemyśle odległym o około 32 km od miejscowości gminnej. Standard życia mieszkańców gminy zależy w dużym stopniu od poziomu wyposażenia poszczególnych miejscowości w urządzenia obsługi ludności oraz od warunków mieszkaniowych.

W celu poprawy istniejących warunków mieszkaniowych należałoby zabezpieczyć nowe tereny budowlane pod budownictwo mieszkaniowe różnych form:

- wymienić istniejącą tkankę mieszkaniową w złym stanie technicznym,
- rozbudować sieć kanalizacyjną,
- zaspokoić potrzeby mieszkaniowe w zakresie zaopatrzenia w wodę poprzez budowę stacji uzdatniania wody oraz rozbudowę sieci wodociągowej,
- rozbudować sieć gazową,
- Pozostałe urządzenia obsługi ludności typu: handel, rzemiosło, gastronomia mają charakter komercyjny – powszechny. Nasylenie terenu tymi usługami jest dostateczne.

Rozwój tych usług realizowany jest i będzie przez inwestorów prywatnych oraz w niewielkim stopniu przez „G.S.” i zależy od potrzeb ludności poszczególnych miejscowości.

Polityka przestrzenna rozwoju gospodarczego obszarów leśnych

Stan istniejący i uwarunkowania związane z obszarami leśnymi Gminy Bircza omówione są w Części I Uwarunkowania. Ujmuje on całokształt polityki leśnej, w związku z tym ustalenia w/w rozdziału zachowują aktualność również dla fazy Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bircza.

Na obszarze lasów proponuje się:

- Utrzymanie składu gatunkowego drzewostanów zbliżonego do naturalnego oraz przebudowę do zgodnego z siedliskiem
- Ograniczenie stosowania środków chemicznych w hodowli lasów, stosowanie metod biologicznego zwalczania szkodników
- Kompleksy leśne należy wyłączyć z zabudowy rekreacyjnej
- Urządzenia obsługi lokować na obrzeżach kompleksów leśnych
- Ścieżki rowerowe, trasy turystyczne i parkingi leśne wyznaczyć wspólnie z Nadleśnictwami Bircza i Dynów

Zgodnie z ustawą o ochronie gruntów rolnych i leśnych oraz z planami urządzenia lasu nadleśnictw Bircza i Dynów cała powierzchnia leśna na obszarze gminy została zaliczona do Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego oraz do Przemysko – Dynowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

Wszystkie lasy gminy administrowane przez Nadleśnictwo Bircza o pow ok. 11 115 ha należą do Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Birczańskie”.

Lasy ochronne występujące w gminie, zgodnie z zarządzeniem Ministra ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa to:

- lasy glebochronne – na stokach o nachyleniu powyżej 30°
- lasy wodochronne – w strefie ochrony ujęć i źródeł wody
- lasy stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody,

• lasy stanowiące ostoje zwierząt podlegających ochronie gatunkowej,
Lasy ochronne zawierają się w strukturze wewnętrznej ekosystemów leśnych i samodzielnie w strukturze funkcjonalno przestrzennej gminy nie występują, jako forma ochrony przyrody przechodzą w całości do Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego.

Na obszarach lasów ochronnych należy przestrzegać:

- ochrony funkcji odpowiedniej do kategorii chronności lasu,
- gospodarować zgodnie z planami ochrony Nadleśnictw,
- utrzymywać skład gatunkowy drzewostanów zbliżony do naturalnego, pozostały przebudować do zgodnego z siedliskiem,
- ograniczyć stosowania środków chemicznych w hodowli lasów, stosować metody biologicznego zwalczania szkodników,
- przyjąć górną granicę wieku rębności lub okresu odnowienia,
- nie wprowadzać gatunków obcego pochodzenia,
- nie składować na terenach leśnych odpadów pochodzących z gospodarstw rolnych,
- nie wypalać traw i innych roślin na obrzeżach kompleksów leśnych,
- nie puszczać psów luzem,

Głównym dezyderatem planistycznym związanym z Kierunkami Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bircza jest ustalenie projektowanego przebiegu granicy rolno – leśnej. Powierzchnia projektowanych zalesień wynosi około 441,5 ha, co spowoduje wzrost ogólnej powierzchni lasów w gminie do łącznej powierzchni 16201,5 ha i wzrost lesistości gminy z 62 % do ok. 64 %. Na obszarze gminy proponuje się:

- Zalesienie wszystkich gruntów nieprzydatnych dla rolnictwa, z wyjątkiem przeznaczonych w planach na cele nierolnicze i nieleśne
- Kompleksowe zadrzewianie śródpolne i przydrożne podnoszące estetyczne walory krajobrazu

Przebieg granicy jest zgodny z postulatami zgłoszonymi przez Nadleśnictwo Bircza, i Nadleśnictwo Dynów, które nie przewiduje nowych zalesień w swoich lasach na obszarze gminy Bircza.

Przy kwalifikacji poszczególnych terenów do zalesień, decydujące znaczenie miały:

- przebieg istniejącej granicy rolno leśnej / struktura przestrzenna lasów,
- struktura własnościowa (dominujące grunty AWR SP)
- grunty o niskiej klasie bonitacyjnej gleb (V – VI kl.)
- obszary podlegające procesom erozyjnym i osuwiskowym

Projektowane zalesienia występują głównie w postaci wielu rozdrobnionych, małych powierzchni przy istniejących zwartych kompleksach leśnych. Największe projektowane powierzchnie zalesień zgrupowane są w obrębie wsi:

- Roztoki – południowy stok Bziany,
- Maława – na południowy zachód od wsi, Góra Wiszki i Góra Leszczawka,
- Jasionów – na północ od wsi
- Sufczyzna – na wschód i zachód od wsi
- Łomna

Z uwagi na to, że część projektowanych dolesień pokrywa się z obszarami występowania gleb chronionych należy każdorazowo wystąpić o zgodę na zmianę przeznaczenia.

W odniesieniu do zagadnień zalesień małych powierzchni, należy wyjaśnić, że brak ich w rysunku Studium, niekoniecznie musi oznaczać zakaz dokonywania takich zalesień w świetle Ustawy z dnia 28.01.1991 r. o lasach (Dz. U. Nr 101 poz. 444 - zmiana ustawy Dz. U. Nr 54 poz. 349 z 1997 r.) – każdorazowo zalesienie terenu wymaga opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (MPZP) lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu – po przeprowadzeniu rozprawy administracyjnej.

W odniesieniu do interpretacji granicy rolno – leśnej wyjaśnia się, że przebieg granicy na mapie Studium w skali 1 : 25 000, nie oddaje wszystkich uwarunkowań terenowych w rzeczywistości. W związku z powyższym granicę w rysunku Studium nie można odbierać dosłownie, ale racjonalnie analizować.

Reasumując granicę rysunkową należy traktować jako ideogram rozwiązania realizacyjnego.

Gospodarka zasobami leśnymi:

- zalesienia nieużytków, gruntów rolnych niskich klas w celu zapewnienia trwałości lasów, ochrony korytarzy ekologicznych, ochrony zasobów wód podziemnych,
- zwiększenia retencji,
- przebudowa na zasadach zrównoważonego rozwoju znacznych obszarów lasów w kierunku lasu zgodnego z siedliskiem,
- przywrócenie utraconej bioróżnorodności, walorów krajobrazowych ekosystemów leśnych, również poprzez właściwe kształtowanie stref ekotonowych,
- certyfikacja lasów zgodnie z wymogami FSC (Forest Stewardship Council) - instrumentu ekonomicznego wspierającego działania zmierzające do zachowania i ochrony lasów jako złożonych ekosystemów.

Polityka zagospodarowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Strefa rolniczej przestrzeni produkcyjnej obejmuje tereny użytkowania rolniczego przeznaczone jako źródło utrzymania ludności i zaplecze produkcji żywności. Obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej w tym wyłączone z zabudowy:

- w obrębie terenów oznaczonych jako osuwiskowe, z uwagi na zagrożenia,
- na eksponowanych terenowo obszarach chronionych w projekcie Planu Ochrony a w szczególności wg oznaczeń w rysunku planu: Lipa, Kotów, Zohatyń, Borowa, Leszczawa, Rudawka, Roztoka.

Z uwagi na niską klasę gleb nie wskazuje się terenów upraw rolnych wyłączonych z zabudowy z uwagi na ochronę gruntów rolnych przeznaczonych na cele upraw.

Ochrona gruntów rolnych polega na:

- ograniczaniu przeznaczania ich na cele nierolnicze lub nieleśne,
- zapobieganiu procesom degradacji i dewastacji gruntów rolnych oraz szkodom w produkcji rolniczej, powstającym wskutek działalności nierolniczej,
- rekultywacji i zagospodarowaniu gruntów na cele rolnicze.

Rolnicza przestrzeń produkcyjna wyłączona z zabudowy.

Na obszarze gminy proponuje się do wyłączenia z zabudowy kompleksy gleb chronionych:

- stanowiących użytki rolne klas I - III jeżeli ich zwarty obszar projektowany do takiego przeznaczenia przekracza 0,5 ha,
- gruntów rolnych stanowiących użytki rolne klas IV, jeżeli ich zwarty obszar projektowany do jakiego przeznaczenia przekracza 1 ha,
- gruntów rolnych stanowiących użytki rolne klas V i VI, utworzonych z gleb pochodzenia organicznego.

Gmina posiada niewielkie powierzchniowo i rozproszone kompleksy gleb chronionych. Na planszy "Kierunki rozwoju i polityka przestrzenna ..." przedstawiono największe kompleksy zaproponowane do wyłączenia z zabudowy, pozostałe obszary są zbyt małe aby przedstawić je w skali studium.

Ustalenia wynikające z przyjętej polityki przestrzennej dla tych obszarów:

- ochrona kompleksów rolnych przed lokalizowaniem zabudowy rozproszonej,
- nastawienie produkcji rolniczej odpowiednio do walorów danego obszaru,
- ze względu na słabe klasy gleb przechodzenie na hodowlę a w rejonach istniejącego osadnictwa również na uprawy ogrodnicze,
- popieranie rozwoju różnorodnych form spółdzielczości umacnianie rodzinnych gospodarstw rolnych,
- zapewnienie warunków ochrony zasobów wód podziemnych stanowiących źródło zaopatrzenia w wodę,
- zapewnienie warunków ochrony obiektom podlegającym ochronie prawnej tj. pomnikom przyrody, stanowiskom archeologicznym, obszarom udokumentowanych złóż surowców występujących w obszarze rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz obiektom analogicznym proponowanym do objęcia ochroną prawną.

5. POLITYKA OCHRONY I KSZTAŁTOWANIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

Polityka ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego

Samorząd gminy racjonalnie wykorzystując zasoby środowiska i chroniąc je, przyczynia się do poprawy jego stanu i wzrostu warunków życia mieszkańców gminy.

Aby to osiągnąć, należy:

- skutecznie chronić wszystkie komponenty środowiska przyrodniczego,
- prowadzić racjonalną gospodarkę zasobami, zachowując równowagę przyrodniczą środowiska,
- zachować w krajobrazie gminy elementy decydujące o jego naturalnych walorach,
- traktować funkcję ochronę środowiska jako nierozłączną część zagospodarowania i rozwoju gospodarczego gminy,

Aby wyeliminować lub przynajmniej zmniejszyć degradację środowiska przyrodniczego, należy:

- propagować w gminie rozwój rolnictwa ekologicznego,
- rozwiązać problem oczyszczenia wód przez budowę oczyszczalni ścieków i kanalizację wsi równoczesną z wodociągami, lansowanie przydomowych oczyszczalni ścieków w gospodarstwach oddalonych od większych skupisk domów,
- preferować ekologiczne sposoby ogrzewania,
- likwidować „dzikie” wysypiska śmieci, stworzyć gminny system wywożenia i utylizacji śmieci i odpadów,
- ograniczyć niekontrolowany pobór surowców mineralnych
- na obszarach podatnych na erozję i osuwanie prowadzić odpowiednią gospodarkę.

Dla całego obszaru gminy Bircza objętego Planem Ochrony Parku Krajobrazowego obowiązują następujące ustalenia ogólne.

Nakazuje się szczególną ochronę unikatowych elementów naturalnych środowiska przyrodniczego:

- rezerwatów przyrody,
- użytków ekologicznych,
- stanowisk dokumentacyjnych,
- pomników przyrody,
- zespołów przyrodniczo – krajobrazowych,

Ustala się obowiązek prowadzenia działań utrzymujących równowagę ekologiczną środowiska przyrodniczego poprzez:

- zapobieganie zanieczyszczeniu wód powierzchniowych i podziemnych,
- zapobieganie zanieczyszczeniu powietrza i osłabienie wpływu emisji dalekiego zasięgu,
- ochronę gleb przed erozją i degradacją,
- ochronę gatunkową fauny i flory,

Ustala się obowiązek prowadzenia działań utrzymujących zdolności ekosystemów do odtwarzania zasobów przyrody poprzez zastosowanie ochrony :

- lasów o składzie gatunkowym zgodnym z siedliskiem,
- terenów podmokłych,
- udokumentowanych stanowisk roślin chronionych,
- rejonów występowania chronionych gatunków fauny,
- obszarów ochrony wód podziemnych (ONO, OWO),
- naturalnych źródeł i obszarów źródłiskowych,
- wód otwartych,
- węzłów i korytarzy ekologicznych,
- obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych,

Zaleca się prowadzenie intensywnej ochrony konserwatorskiej przez:

- zabezpieczenie istniejących wartości kulturowych,
- przywracanie dawnego stanu terenom, obiektom i zespołom zabytkowym, które uległy zniszczeniu,
- intensywną ochroną obiektów i historycznych zespołów kulturowych w drodze minimalizacji istniejących i eliminacji potencjalnych zagrożeń.

Zaleca się kształtowanie harmonijnego krajobrazu współczesnego poprzez:

- ograniczenie rozpraszania zabudowy drodze dogęszczanie istniejących jednostek osadniczych,
- utrzymanie struktury i skali jednostek osadniczych w nawiązaniu do układów regionalno – historycznych,
- stosowanie zieleni wysokiej do izolacji krajobrazowej obiektów dysharmonijnych,

Ustala się obowiązek wyznaczenia i utrzymania sieci stałych punktów monitoringu:

- czystości wód powierzchniowych,
- czystości wód podziemnych,
- zanieczyszczeń powietrza,
- natężenia ruchu komunikacyjnego, związanego poziomu hałasu i emisji spalin,
- zmian w krajobrazie w formie inwentaryzacji fotograficznej, min. raz na 5 lat,

Dla całego obszaru gminy Bircza leżącego w obrębie Przemysko-Dynowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu wprowadzono obowiązujące nakazy i zakazy.

Nakazuje się: (w dziedzinie planowania społeczno-gospodarczego, przestrzennego, urbanistyki i architektury)

- Zapewnienie szczególnej dbałości o rozwiązania architektoniczne korzystne dla kształtowania krajobrazu
- Wprowadzenie wzmożonego nadzoru budowlanego
- Kompleksowe rozwiązywanie problemów zabudowy z bezwzględnym zachowaniem wymogów prawnych w zakresie gospodarki wodnej,
- odprowadzania ścieków, unieszkodliwiania i składowania odpadów, ze szczególnym uwzględnieniem sanitacji wsi, urządzania i kształtowania terenów zieleni, ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem, ochrony przed hałasem i wibracjami, a także ochrony powierzchni ziemi na obszarze eksploatacji złóż kopalin.

Preferowanie funkcji rekreacyjnej z zachowaniem uwarunkowań ochrony środowiska przyrodniczego, (w zakresie gospodarki rolnej):

- Propagowanie rolnictwa ekologicznego,
- Opracowanie programów ochrony przeciwoerozyjnej i sukcesywne ich wdrażanie
- Popiera się chów zwierząt w zależności od warunków, z wyłączeniem dużych ferm przemysłowych, uciążliwych dla środowiska (w zakresie gospodarki leśnej)
- Zalesienie wszystkich gruntów nieprzydatnych dla rolnictwa, z wyjątkiem przeznaczonych w planach na cele nierolnicze i nieleśne
- Kompleksowe zadrzewianie śródpolne i przydrożne podnoszące estetyczne walory krajobrazu,
- Utrzymanie składu gatunkowego drzewostanów zbliżonego do naturalnego, przebudowa do zgodnego z siedliskiem,
- Ograniczenie stosowania środków chemicznych w hodowli lasów, stosowanie metod biologicznego zwalczania szkodników

W lasach ochronnych przyjąć górną granicę wieku rębności lub okresu odnowienia (w zakresie zagospodarowania rekreacyjnego):

- Kompleksy leśne należy wyłączyć z zabudowy rekreacyjnej,
- Urządzenia obsługi lokować na obrzeżach kompleksów leśnych,

Ścieżki rowerowe, trasy turystyczne i parkingi leśne wyznaczyć wspólnie z Nadleśnictwem Kańczuga (w zakresie gospodarki wodnej i odprowadzania ścieków):

- Poprawę bilansu wodnego przez wprowadzenie zadrzewień filtromelioracyjnych,
- Retencjonowanie wody przez odbudowę zdewastowanych i budowę nowych zbiorników retencyjnych,

Równoległe porządkowanie gospodarki ściekowej z budową wodociągów (w zakresie infrastruktury technicznej):

- Ograniczenie przecinania obszarów chronionego krajobrazu przez linie wysokiego napięcia, drogi szybkiego ruchu i magistrale inżynieryjne,
- W przypadku koniecznych, niezbędne są opracowania i ekspertyzy w celu wyboru rozwiązania najmniej uciążliwego dla środowiska oraz dostosowanego do warunków lokalnych,
- Lokalizacji składowisk odpadów może następować wyłącznie wówczas, gdy zostaną spełnione wszystkie wymogi formalno – prawne a urządzenie składowiska i jego eksploatacja będzie zgodna z warunkami sanitarno - środowiskowymi

Zaopatrzenie w ciepło winno pochodzić ze źródeł pozwalających minimalizować emisję zanieczyszczeń do powietrza (w zakresie gospodarki),

- W obiektach emitujących substancje zanieczyszczające powietrze instalować urządzenia redukujące zanieczyszczenia.
- Nowo powstałe obiekty winny posiadać urządzenia skutecznie chroniące przed zanieczyszczeniem środowiska.
- Eksploatacja surowców może następować wyłącznie w trybie i na zasadach określonych w przepisach szczególnych. Przy lokalizowaniu zakładów przemysłowych i innych obiektów poza obszarem chronionego krajobrazu, mogących powodować uciążliwość dla środowiska, należy wykluczyć ich szkodliwe oddziaływanie na ten obszar (wymóg

zachowania odpowiedniej odległości, zabezpieczenia technicznego i instalacji urządzeń redukujących zanieczyszczenia)

Zakazuje się (w zakresie gospodarki rolnej):

- Lokalizacji przemysłowych ferm hodowlanych metodą bezściółkową
- Zmiany rodzimych użytków łąkowo - pastwiskowych na użytki rolne

w zakresie gospodarki leśnej:

- Zakładania na gruntach leśnych plantacji topolowych
- Wprowadzania gatunków obcego pochodzenia, dopuszczanych jedynie w celach dydaktycznych i dekoracyjnych w obrębie urządzeń rekreacyjnych oraz na terenie parków i ogrodów przydomowych
- Składowania na terenach leśnych odpadów pochodzących z gospodarstw rolnych
- Wypalania traw i innych roślin na obrzeżach kompleksów leśnych
- Puszczania psów luzem

w zakresie zagospodarowania rekreacyjnego:

Przy budowie obiektów rekreacyjnych zakazuje się stosowania zabudowy ciągłej na obrzeżach wód, w strefie urządzonej pas nabrzeży powinien być ogólnodostępny, wolny od zabudowy i wygrodzeń.

w zakresie gospodarki wodnej i odprowadzania ścieków:

- Sztucznego obniżania poziomu wód gruntowych oraz jednostronnie prowadzonych melioracji, prac regulacyjnych w korytach rzek, mogących naruszyć równowagę hydrologiczną terenu,
- Odprowadzanie jakichkolwiek ścieków do wód powierzchniowych i gruntu, bez wymaganego prawem pozwolenia wodnoprawnego.

w zakresie gospodarki:

- Lokalizowania obiektów uciążliwych dla środowiska w rozumieniu przepisów prawa i innych obiektów wymagających normatywnych stref ochronnych i szerokości powyżej 100 m,
- Lokalizowania obiektów innych będących w sprzeczności z podstawową funkcją obszaru, wytwarzających zbyt dużą ilość (ładunek zbyt duży do zredukowania) odpadów, ścieków i substancji zanieczyszczających powietrze oraz generujących natężenie ruchu drogowego.

Dla obszaru rezerwatów.

Dla ochrony tych obiektów wprowadzono następujące zakazy i ograniczenia:

- pozyskiwania, niszczenia lub uszkodzenia drzew i innych roślin oraz pobierania użytków drzewnych, z wyjątkiem wypadków uzasadnionych potrzebami gospodarstwa rezerwatowego, ujętych w planie ochrony,
- zmieniania stosunków wodnych, jeżeli taka zmiana mogłaby w sposób istotny naruszyć warunki ekologiczne
- zanieczyszczenia wody i terenu przez wysypywanie, zakopywanie i wylewanie odpadów lub innych nieczystości, innego zanieczyszczania wód, gleby oraz powietrza
- wzniesienia ognia oraz zakłócania ciszy

- stosowania wszelkich środków chemicznych w gospodarce leśnej
- zbioru wszystkich dziko rosnących roślin, a w szczególności ziół leczniczych, owoców, nasion i grzybów, z wyjątkiem zbioru nasion na potrzeby odnowienia lasu
- polowania, chwytania, płoszenia i zabijania dziko żyjących zwierząt, niszczenia nor i legowisk zwierzęcych, gniazd ptasich, wybierania jaj i piskląt wszystkich gatunków ptaków;
- wznoszenia budowli oraz zakładania i budowy urządzeń komunikacyjnych i innych urządzeń technicznych,
- ruchu pojazdów, za wyjątkiem pojazdów służb leśnych, służb ochrony przyrody oraz Straży Granicznej
- umieszczania tablic, napisów i innych znaków, z wyjątkiem tablic i znaków związanych z ochroną rezerwatu
- przebywanie poza miejscami wyznaczonymi przez Wojewodę, z wyjątkiem służb leśnych, służb ochrony przyrody oraz Straży Granicznej,
- pozyskiwanie ściółki leśnej i wypasu zwierząt gospodarskich,
- niszczenia gleby lub zmiany sposobu jej użytkowania, pozyskiwania kopalin
- w rezerwacie Krępak zakaz polowań za wyjątkiem odstrzału zwierzyny płowej i czarnej, po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem przyrody

Zakazy nie dotyczą:

- prowadzenia badań naukowych za zgodą Wojewody,
- prowadzenia akcji ratowniczej oraz działań związanych z ochroną granicy państwowej, bezpieczeństwem publicznym i z ochroną przeciwpożarową,
- wykonywania zadań z zakresu obronności państwa,
- wykonywania zabiegów ochronnych, hodowlanych i pielęgnacyjnych za zgodą Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, udzielaną w przypadku nagłych zagrożeń ochraniającej przyrody, nie ujętych w planie ochrony.

Dla stanowisk dokumentacyjnych

Dla ochrony tych obiektów wprowadzono następujące zakazy i ograniczenia:

Na obszarze stanowiska dokumentacyjnego zabrania się:

- wysypywania, zakopywania i wylewania odpadów lub innych nieczystości, innego zanieczyszczania wód, gleby i powietrza,
- używania, użytkowania, uszkodzenia i zanieczyszczania przedmiotów i obszarów objętych ochroną,
- wydobywania skał i minerałów,
- niszczenia gleby lub zmiany sposobu jej użytkowania,
- palenia ognisk,
- umieszczania na określonych przedmiotach lub obszarach objętych ochroną, tablic, napisów ogłoszeń, reklamowych i innych znaków nie związanych z ochroną przedmiotu, z wyjątkiem znaków drogowych i innych znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa,
- budowy lub rozbudowy obiektów budowlanych, linii komunikacyjnych, urządzeń lub instalacji.

Na obszarze stanowiska dokumentacyjnego dopuszcza się:

- działalność powodującą jego destrukcję jedynie wtedy, gdy służy ona celom naukowym, dydaktycznym lub kolekcjonerskim pod warunkiem, że:
- działalność będzie prowadzona w sposób, który powoduje możliwie najmniejsze szkody,
- działalność nie spowoduje całkowitej destrukcji obiektu chronionego
- po zakończeniu działalności przywróci się obiekt do stanu najbardziej zbliżonego do stanu sprzed rozpoczęcia działalności.
- zgodę na badania z użyciem sprzętu mechanicznego wyda Wojewódzki Konserwator Przyrody oraz właściciel terenu.

Dla pomników przyrody

Dla ochrony tych obiektów wprowadzono następujące zakazy i ograniczenia:

Zakazuje się:

- Wycięcia, niszczenia i uszkodzania drzew,
- Zrywania pączków, kwiatów, owoców i liści,
- Zanieczyszczenia terenu w pobliżu drzewa i wzniecania ognia,
- Umieszczania tablic, napisów i innych znaków,
- Nacinania drzewa i rycia napisów,
- Wychodzenia na drzewo

Polityka ochrony lokalnych zasobów przyrodniczych

Lokalnymi zasobami przyrodniczymi gminy Bircza są:

- lasy i obrzeża lasów,
- ekstensywnie użytkowane łąki, pastwiska oraz miedze pomiędzy gruntami ornymi,
- rzeka Stupnica i jej dopływy,
- korytarze i węzły ekologiczne,
- zadrzewienia śródpolne i przydrożne,
- strefa ekotonowa (prześciowa pomiędzy różnymi ekosystemami),
- tereny zieleni urządzonej (parki wiejskie, cmentarze).

Tworzą one i węzły i korytarze ekologiczne gminy. Określenie granic korytarzy ekologicznych powinno nastąpić przy opracowaniu m.p.z.p.

W korytarzach ekologicznych zaleca się:

- wzdłuż cieków wodnych (szerokości powyżej 2 m) nie lokalizować nowej zabudowy w pasie ok. 25 m, dla pozostałych potoków w pasie ok. 15 m; nawet jeśli nie jest to teren zalewowy,
- ograniczyć do minimum wyznaczania nowych terenów budowlanych
- istniejącą zabudowę kształtować tak by nie pogarszała warunków topoklimatycznych i ekologicznych, nie przerywała ciągów migracji zwierząt
- zachować istniejącą zieleń łągową
- likwidować istniejące najczęściej w korytach potoków dzikie wysypiska śmieci
- regulacje cieków ograniczyć do minimum
- dopuszczać lokalizację urządzeń rekreacyjnych, bez obiektów kubaturowych

Polityka wobec zagrożenia wartości przyrodniczych

Podstawowymi zagrożeniami występującymi na terenie gminy są zagrożenia związane z osadnictwem i rolnictwem, należą do nich skażenie powietrza, wód i gleb.

Wody powierzchniowe i podziemne

Poprawę stanu czystości wód powierzchniowych gminy uzyskamy przez:

- ochronę i monitoring stanu czystości wód powierzchniowych,
- władze samorządowe winny podjąć działania na rzecz rozwoju infrastruktury komunalnej,
- bardziej oszczędne korzystanie z wody w gospodarstwach domowych,
- ochrona ujęć i zasobów wody do picia,
- wspieranie programów małej retencji wodnej, ochrona istniejących zbiorników wodnych,
- ochrona rzek, a w szczególności ich górnych odcinków (zalesianie),
- ochrona wód podziemnych przed zanieczyszczeniem,
- racjonalizacja zużycia wody (tam gdzie to jest możliwe obiegi zamknięte)
- budowy nowych oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnych, modernizacji istniejących instalacji.

Tereny zalewowe

Rzeka Stupnica nie posiada opracowania zasięgu wód powodziowych, konieczne jest opracowanie strefy zalewowej wodą stuletnią.

Ponadto należy wykluczyć z obszarów zalewowych:

- zabudowę mieszkaniową,
- lokalizację oczyszczalni ścieków,
- lokalizację składowisk odpadów,
- lokalizację zbiorników paliw,
- lokalizację cmentarzy.

Tereny te pozostawić w użytkowaniu rolniczym jako trwałe łąki i pastwiska.

Powietrze atmosferyczne

Aby poprawić stan czystości powietrza i utrzymać pożądane normy należy:

- przechodzić na proekologiczne sposoby grzewcze (olejowe i gazowe),
- instalować urządzenia do redukcji zanieczyszczeń w gazach,
- wprowadzanie mniej uciążliwych dla środowiska technologii spalania,
- tworzenie i racjonalizację systemów ciepłych,
- kontynuowanie monitoringu powietrza,

Hałas.

W ramach zabezpieczenia przed hałasem należało by w miejscach zagrożonych stawiać ekrany antyhałasowe.

Gleby

Utrzymać dobry stan gleb przez odpowiednią proekologiczną gospodarke.

Tereny osuwiskowe

Na terenach osuwiskowych proponuje się:

- wykluczanie z zabudowy terenów predysponowanych do powstawania osuwisk na podstawie szczegółowych opracowań geologicznych (sporządzenie aktualnych dokumentacji geologicznych);
- właściwe zagospodarowanie przestrzenne oraz odwodnienie zboczy przy prowadzonych pracach budowlanych,
- zalesianie, zadrzewianie i zakrzewianie stoków podatnych na procesy osuwiskowe i erozyjne

Eksploatacja surowców naturalnych.

Z uwagi na to, że złoża diatomitu, piasków rzecznych i żwirów – lokalnie eksploatowanych występują na terenach o rygorach ochronnych i zdarzają się częste przypadki dewastacji powierzchni ziemi przez dziką eksploatację zasobów, gospodarka tymi zasobami winna być racjonalna i kontrolowana. Dopuszczenie do eksploatacji powinno być równoczesne z wymogiem uporządkowania terenu i późniejszej rekultywacji.

6. POLITYKA PRZESTRZENNA W ZAKRESIE OCHRONY DÓBR KULTURY.

Zgodnie z ustawą z 15 lutego 1961 r. o ochronie dóbr kultury.

1. Gmina Bircza posiada wybitne wartości zasobów kulturowych, szczególnie w zakresie zabudowy drewnianej sakralnej (liczne cerkwie obecnie kościoły rzymsko-katolickie) a także drewnianej zabudowy świeckiej.
2. Istniejące obiekty i zespoły należy objąć ochroną różnego stopnia i o zróżnicowanych formach.
3. Część I Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bircza posiada szczegółowe spisy wszystkich zabytkowych obiektów i zespołów na terenie gminy.
4. Gmina Bircza częściowo została objęta ochroną Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego w związku z czym należy respektować nakazy, zakazy i rygory dotyczące tej części gminy w zakresie ochrony dóbr kultury oraz krajobrazu kulturowego i przyrodniczego.
5. W celu propagowania wartości kulturowych gminy proponuje się utworzenie szlaku kulturowego w połączeniu z Euroregionalnym Szlakiem Kulturowym – Karpackim Szlakiem Architektury Drewnianej.
6. Utrzymanie korytarza ochronnego krajobrazu przyrodniczo-kulturowego z centrum Birczy, przez Nową Wieś. Jest to wprowadzenie ciągu rekreacyjno-sportowego dla projektowanego uzdrowiska Bircza.
7. Wprowadzenie strefy „B” na obszarach wsi posiadających zachowane zasoby zabudowy drewnianej mieszkalnej i zagrodowej, zgodne jest z wytycznymi zadań ponad lokalnych dla tego obszar, w myśl projektowanego „Programu rządowego ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego terenów przygranicznych w zakresie unikatowej architektury drewnianej” (obejmującego swoimi założeniami część południowa i wschodnia województwa podkarpackiego, w tym obszar Gminy Bircza i sąsiednich gmin).

7. OKREŚLENIE OBSZARÓW DLA KTÓRYCH SPORZĄDZENIE MPZP JEST OBOWIĄZKOWE

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego należy obowiązkowo sporządzać na podstawie przepisów szczególnych dla:

- Terenów stanowiących grunty rolne lub leśne, które zamierza się przeznaczyć na cele nierolnicze lub nieleśne – podstawa prawna art.13 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz.U. nr 15 z 1999 r. poz. 139 z późn. zm.) oraz art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. Nr 16 z 1995 r. poz. 78 z późn. zm.) oznaczonych w studium jako powiększenie zainwestowanych.
- Terenu górniczego – podstawa prawna art. 53 ustawy prawo geologiczne i górnicze, dla obszaru oznaczonego w studium jako obszar górniczy diatomitów.
- Dla obszarów dla których przewiduje się realizację celów publicznych – podstawa prawna: art.13 ust.1 pkt.3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz.U. nr 15 z 1999 r. poz. 139 z późn. zm.) oznaczony w planie jako:
 - zbiornik retencyjny,
 - odcinek przełożenia drogi powiatowej

W obrębie obszarów przeznaczonych na cele zabudowy mieszkaniowej przewiduje się możliwość wyznaczenia terenów przeznaczonych pod zabudowę wynikającą z potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej (art. 6 ust. 5 pkt. 5a ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym tekst jedn. Dz. U. Nr 15 poz. 139 z 1999 r. z późn. zm.).

W przypadku zgłoszenia o realizacji planowanego zamierzenia, wymagane jest sporządzenie m.p.z.p. w zakresie obejmującym rozwiązanie układu komunikacyjnego, zabezpieczenie w realizację infrastruktury technicznej oraz określenie parametrów położenia zabudowy uzupełniającej objętej opracowaniem.

Preferuje się na realizację zabudowy mieszkaniowej, przeznaczonej pod zabudowę wynikającą z potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej tereny w miejscowości Bircza.

Obowiązek sporządzenia planu miejscowego istnieje również w przypadku obszarów objętych ochroną na mocy przepisów ustawy o ochronie przyrody, poprzez wprowadzenie wytycznych z planów ochrony (po ich zatwierdzeniu) dla:

- obszarów chronionego krajobrazu,
- wprowadzenie ochrony indywidualnej dla danego obszaru przez Radę Gminy.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego należy sporządzać ze względu na istniejące uwarunkowania – podstawa prawna art.13 ust.1 pkt. 4 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz.U. nr 15 z 1999r. poz. 139 z późn. zm.) a zwłaszcza ze względu na zapewnienie ładu przestrzennego oraz ochrony niektórych obszarów dla:

- terenów przeznaczonych do przekształceń (tereny prywatyzowanych PGR-ów),
- terenów przeznaczonych do rehabilitacji (lotnisko, tereny objęte strefą „B”),
- stref rolniczej przestrzeni produkcyjnej, dla stworzenia podstawy prawnej zakazu zabudowy,
- terenów objętych granicami projektowanej strefy uzdrowiskowej.
- terenów objętych granicami strefy konserwatorskiej „A” (centrum Birczy).

8. POLITYKA UZDROWISKOWA W PROBLEMATYCE ROZWOJOWEJ GMINY.

Polityka uzdrowiskowa gminy związana jest w studium z Birczą i jej naturalnymi predyspozycjami przyrodniczymi do rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego. Obecny stopień zaawansowania prac i zainwestowania terenu w kierunku uzdrowiskowym należy oceniać jako zerowy - ograniczony do opracowania na zlecenie prac gminnych "Oceny klimatu i bioklimatu Birczy dla potrzeb lecznictwa uzdrowiskowego" wykonanej przez doc. Barbarę Krawczyk z Zakładu Klimatologii Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN w Warszawie w 2001 r.

Projektowany wstępnie profil leczniczy to uzdrowisko dla osób znerwicowanych, bazujące na walorach klimatu lokalnego i słabo zantropogenizowanym środowisku przyrodniczym. Aktualnie brak obiektów uzdrowiskowych.

Zakres podstawowych działań które mogą w efekcie doprowadzić do powołania uzdrowiska "Bircza - Zdrój" wyznacza przygotowana ustawa o uzdrowiskach, gminach uzdrowiskowych i lecznictwie uzdrowiskowym zgodnie z którą:

- Zarząd gminy w celu uznania Birczy za uzdrowisko musi wystąpić ze stosownym wnioskiem do Ministra Zdrowia,
- Do wyżej wymienionego wniosku dołączony musi być operat uzdrowiskowy oraz statut uzdrowiska (wraz z mapą) - uchwalony przez Radę Gminy.

W przypadku zatwierdzenia operatu uzdrowiskowego w formie decyzji przez Ministra Zdrowia - Rada Ministrów w drodze rozporządzenia uznałaby obszar Birczy za uzdrowisko oraz nadała by gminie status gminy uzdrowiskowej.

W obecnej fazie zaawansowania problematyki uzdrowiskowej w gminie za pierwsze poczynania należy uznać:

- Wprowadzenie problematyki do ustaleń studium,
- Opracowanie operatu uzdrowiskowego

W ramowym zarysie operat uzdrowiskowy zawierać musi wyniki badań i analiz dotyczących:

- naturalnych surowców leczniczych,
- właściwości leczniczych klimatu
- stanu środowiska naturalnego,
- funkcjonowania infrastruktury komunalnej,
- stanu zagospodarowania przestrzennego,
- ochrony dóbr kultury,
- wymagań funkcjonalnych lecznictwa uzdrowiskowego.

Na podstawie operatu uzdrowiskowego sporządzony byłby Statut Uzdrowiska o zawartości tematycznej zgodnie z wymienioną wyżej ustawą. Relatywnie do stanu zaawansowania prac nad powołaniem uzdrowiska w Birczy, w części graficznej planszy "Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego i Polityki Przestrzennej przedstawiono w formie ideogramu funkcjonalnego:

- usytuowania obszaru lecznictwa uzdrowiskowego,
- określono konieczność opracowania MPZP dla wskazanego obszaru,
- ustalono zasady zagospodarowania koordynujące działalność inwestycyjną dla potrzeb utworzenia i funkcjonowania uzdrowiska w sposób zapewniający zachowanie walorów środowiska.

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ W SKŁADZIE :

Dyrektor Biura : mgr inż. arch. Adam Kardyś
Kierownik Oddziału : mgr inż. arch. Danuta Chrobak
Główny projektant : mgr inż. arch. Alicja Strojny
upr. urb. 1357/94
mgr inż. arch. Zygmunt Strączyk
upr. urb. 622/88
mgr inż. arch. Danuta Chrobak

Zespół projektowy :

St. Projektant ds. struktur przestrzennych: mgr inż. arch. Wojciech Misiewicz
St. Projektant ds. infrastruktury społecznej: mgr Krystyna Sowa
Główny projektant ds. środowiska przyrodniczego: mgr Barbara Kmiotek
St. Projektant ds. środowiska kulturowego: mgr Julia Olech - Nowak
Główny projektant ds. komunikacji mgr inż. Barbara Lejda
Główny projektant ds. energetyki, telekomunikacji inż. Ewelina Dobrowolska
Główny projektant ds. wod - kan, gazownictwo inż. Barbara Guniewska

Opracowanie komputerowe : Specjalista Jerzy Ochalski

Opracowanie techniczne : Specjalista tech. geod. Józef Urbanik

Opracowanie graficzne :

St. Asystent tech. bud. Marek Kowal

WYKAZ MPZP UCHWALONYCH PRZEZ RADĘ GMINY W BIRCZY

1. **Uchwała Nr III / 9 / 98 Rady Gminy w Birczy z dnia 16 kwietnia 1998 r.**
w sprawie MPZP „Bircza I” (Dz. Urz. Woj. Przem. Nr 9 z dn. 9.06.1998 r.)
 2. **Uchwała Nr III / 10 / 98 Rady Gminy w Birczy z dnia 16 kwietnia 1998 r.**
w sprawie MPZP „Bircza II” (Dz. Urz. Woj. Przem. Nr 9 z dn. 9.06.1998 r.)
 3. **Uchwała Nr III / 11 / 98 Rady Gminy w Birczy z dnia 16 kwietnia 1998 r.**
w sprawie MPZP „Bircza – Parking I” (Dz. Urz. Woj. Przem. Nr 9 z dn. 9.06.1998 r.)
 4. **Uchwała Nr III / 12 / 98 Rady Gminy w Birczy z dnia 16 kwietnia 1998 r.**
w sprawie MPZP „Brzuska I” (Dz. Urz. Woj. Przem. Nr 9 z dn. 9.06.1998 r.)
 5. **Uchwała Nr VIII / 62 / 2000 Rady Gminy w Birczy z dnia 4 sierpnia 2000 r.**
w sprawie zmiany MPZP budownictwa jednorodzinnego na działce Nr 78 / 7
położonej w Birczy (Dz. Urz.Woj. Podkarpackiego Nr.55 z dn. 18.09.2000r)
 6. **Uchwała Nr VIII / 61 / 2000 Rady Gminy w Birczy z dnia 4 sierpnia 2000 r.**
w sprawie zmiany MPZP budownictwa jednorodzinnego w Leszczawie Dolnej
na działce nr 24 / A – 1 / 2000 (Dz. Urz.Woj. Podkarpackiego Nr.55 z dn.
18.09.2000r.)
 7. **Uchwała Nr IX/ 64 / 2000 Rady Gminy w Birczy z dn. 4 października 2000 r**
w sprawie MPZP „Bircza A – 1 / 2000, stanowiącego zmianę MPO Gminy Bircza
aktualizacja 1994 r. zatw. Uchwałą Nr 22 / IV/ 94 Rady Gminy Bircza z dnia 27
września 1994 r. (Dz. Urz. Woj. Przem. Nr 16 poz.101 z dn. 17.11.1994 r.)
w obszarze jednostki strukturalnej „A” Bircza.
-

BIBLIOGRAFIA

1. Krajowy program zwiększenia lesistości opr. Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. Warszawa 1995 r.
2. Paweł Wład „Województwo Przemyskie” - zarys geograficzny 1996 r.
3. Raport o stanie środowiska w województwie przemyskim w latach 1995-1996. WIOŚ Przemysł 1997 r.
4. Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Rzeszowie –Stan środowiska w województwie podkarpackim – Biblioteka Monitoringu Środowiska Rzeszów 1999.
5. Opracowanie fizjograficzne do planu regionalnego woj. Przemyskiego WPG Pracowni Fizjografii i Fotointerpretacji 1987 r.
6. Opracowanie fizjograficzne problemowe dla potrzeb studium „Dolina Sanu” w woj. Przemyskim U.Z.F. i G.I. mgr Emil Nowak 1995 r.
7. Opracowanie fizjograficzne problemowe możliwości lokalizacji ujęć wód gruntowych dla potrzeb planu regionalnego woj. Przemyskiego U.Z.F. i G.I. Mgr Emil Nowak 1993 r.
8. Warunki przyrodnicze produkcji rolnej woj. Przemyskie I.U.N.G. w Puławach, 1985 r.
9. Leśnictwo - Informacja i opracowanie statystyczne 1998 GUS Warszawa
10. Ochrona Środowiska - Informacja i opracowanie statystyczne 1999 GUS Warszawa
11. Program działań nad rozwojem ochrony przyrody i krajobrazu w woj. Podkarpackim – jej form wielkoprzestrzennych i indywidualnych oraz związanej z nią infrastruktury BULiGL w Przemysłu. 1999 r
12. Rejestr Obszarów Górniczych, 1996 r.
13. Mapy obszarów górniczych Sanockie Zakłady Górnictwa Nafty i Gazu, 1996 r.
14. Opracowanie fizjograficzne dla planu ogólnego rozwoju gminy Bircza, 1981 r.
15. Plan Ochrony Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego – PBPP w Rzeszowie o/z Przemysł (w trakcie zatwierdzania), 2000 r.
16. Inwentaryzacja przyrodnicza gminy Bircza Arch. Urzędu Wojewódzkiego w Przemysłu .
17. Projekt docelowej sieci rezerwatów przyrody na gruntach będących z Zarządzie Lasów Państwowych - woj. przemyskie .BULiGL w Przemysłu .
18. Inwentaryzacja pomników przyrody gminy Bircza - Arch. Urzędu Wojewódzkiego w Przemysłu .
19. Plany urządzania lasu gospodarstwa leśnego wykonane przez BULiGL w Przemysłu
- Nadleśnictwo Dynów 1987 - 1996 r.
- Nadleśnictwo Bircza 1988 - 1997 r.
20. St. Cichoń 1996 r. „Pogórze Przemyskie” - przewodnik po znakowanych szlakach pieszych .
21. Ryszard Kosterkiewicz , Krzysztof Planowski „ Najlepsze wycieczki na rowerze górskim - Bieszczady i Pogórze Przemyskie .
22. Stanisław Kryciński „Pogórze Przemyskie” - słownik krajoznawczo - historyczny 1992 r.
23. Stanisław Kryciński „Przemysł : Pogórze Przemyskie” - przewodnik 1997 r.
24. Ryszard Kosterkiewicz „Po drogach i bezdrożach Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego” - 1997 r.

25. Stanisława Bańcarz z Zespołem - „Plan ochrony parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego - Część przyrodnicza (stan istniejący) - Przemyśl luty 1997 r. (Wojewódzki Zarząd Parków Krajobrazowych).
26. Piotr Patoczka, Izabela Ostrowska - „Studium Architektoniczne - krajobrazowe Parków krajobrazowych województwa przemyskiego.” - kwiecień 1998 r.
27. B. Rewacki „Opis stanu ochrony oraz ocena zagrożeń stabilności ekosystemów leśnych Parków Krajobrazowych województwa Przemyskiego” Przemyśl 1997r.
28. B. Rewacki „Plan Ochrony Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego – Operat Generalny - Ochrona i kształtowanie ekosystemów leśnych” Przemyśl 1998 r.
29. Program ochrony przyrody i wartości kulturowych w Nadleśnictwie Bircza 1988 BULi GL w Przemyślu
30. Poradnik metodyczny Ministerstwa Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy„: Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej Oddział w Krakowie – Kraków 1996 r.
31. „Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich”: pod red. F. Sulmierski i W. Walewski – Warszawa 1882 (Tom I – 1880r.)
32. „Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju”: Polska 2000 plus” Hipoteza tom I i II Raport oprac. pod kier. prof. dr inż. arch. Jerzego Kołodziejewskiego
33. „Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju”: Polska 2000 plus” opracowana w Rządowym Centrum Studiów Strategicznych – Warszawa lipiec 1997 r.
34. Historia gminy i miejscowości (na jej obszarze) w oparciu o źródło „słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich” pod redakcją Filipa Sulimieńskiego, Bronisława Chlebowskiego i Władysława Walewskiego, Warszawa 1880 r., 1885 – 95 r. oraz ilustrowany przewodnik po Przemyślu i okolicy – Mieczysław Orłowicz (ze zbiorów biblioteki Zjednoczenia Tow. Polskich, Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu – Biblioteka Wojewódzkiego Oddziału S.O.Z. w Przemyślu.
35. Zabytki architektury i budownictwa w Polsce – Województwo przemyskie – Ośrodek dokumentacji zabytków
36. Materiały P.S.O.Z. i Konserwatora Wojewódzkiego w Przemyślu
37. Materiały WBPP w Przemyślu – Studium Zasobów Kulturowych województwa przemyskiego 1998 r.
38. Zarys dziejów Birczy – Leszek Włodek Polskie Towarzystwo Historyczne – Oddział w Przemyślu Przemyśl 1981 r.